

Vate

Kovara Kulturi

Hûmare: 20

Hamnan 2003

Serredaktor

Malmîsanij

Redaksiyon

Haydar Diljen, J. Îhsan Espar,
Malmîsanij, Mehmet Uzun

Însiyatîfê destpêkerdişî

Osman Aytar, Yildiray Beyazgul,
Çeko, Mûnzûr Çem, Memo Darrêz,
Nihat Elî, Cemîl Gundogan,
Lerzan Jandîl, Huseyîn Kulu,
Seyîdxan Kurij, Robîn Rewşen,
Kazim Temurlenk, Şukrî Urgan

Temsilkarê Almanya

Mûnzûr Çem

Faks: +49 - 30 - 611 33 19

Seba aboneyîye û tîkîliye (Almanya de)

Vate

Postfach: 30 21 07

10 752 Berlin/Almanya

Temsilkarê Norveçî

M. Darrêz

Munkegt. 2

0656 OSLO /NORVEÇ

Temsilkarê Hollanda

Şukrî Atîk

Poelenburg 30

30 85 KT

Rotterdam/HOLLAND

Şertê aboneyîye

Welat	serrêk	6 aşmî
Tirkîya:	20 Euro	10 Euro
Almanya:	20 Euro	10 Euro
Swêd:	250 SEK	125 SEK
Welatê binî:	40 Euro	20 Euro

Vayî: 5 Euro/50 SEK

Îlan

Rîpelêk: 100 Euro/1000 SEK

Nêmrîpel: 50 Euro/500 SEK

Çarêgrîpel: 25 Euro/250 SEK

Çap: Apec Tryck & Förlag, Stockholm

ISSN: 1401-2995

Postgiro

Kurdiska Kultur och Språkföreningen

475 16 98-4 SWEDEN

Adresa tîkîliye

Ihsan Türkan

Eksättravägen, 186

S-127 61 Skärholmen/SWEDEN

Tel: +46-(0)8-97 76 56

E-mail: ihsan.turkan@chello.se

Berpirsiyarîya her nuştayî ya nuştoxî/nuştuxe bi xo ya.

TEDEYÎ

Wendoxan rê	3
Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Yewendesine	4
W. K. Merdimin	
Mend û Mend	53
Denîz Gunduz	
Ferhengê Mesut Ozcanî Ser a	54
Haydar Diljen	
Unîversîteya Uppsala de Dersê Kirmanckî (Zazakî)	70
Huseyîn Karakaş	
Wayîrê Hênîyê Mamedî	73
Hamdî Ozyûrt	
Mi Bikîşe, Sîyayê Mi Girê De	77
Nevzat Gedik	
Dinya Mina Gewre	79
Ehmedê Dirihî	
Nameyê Mewqîyanê Dewa Mi	80
Turgut Ersoy	
Hewno Kewe	83
Xezala Şarikî	
Darbanî û Heş	85
Firat Çelker	
Vateyê Verênan	87
W. K. Merdimin	
Fekê Çewlîgî de Antişê Karan (Fîlan)	89
Şukrî Atîk	
"Zonê Min Xezîna Ruhê Min o."	97
Yekta Lezgîn	
Vateyanê Folklorîkan ê Hetê Licê ra Tayê Nimûneyî	100
Heydo Keçanic	
Kêneke Doman a	105
Firat Çelker & Turgut Ersoy	
Rîpelê Fîqrayan	106
Roşan Lezgîn	
Îdyomê Ma-IV	108
Abdulmuttalip Koç	
Ez İnsan o	113
Fihristê Vateyî (hûmare: 1-20)	114

WENDOXAN RÊ

Wendoxê delalî,

Na hûmare hûmara ma ya vîstine ya ke vejîyêna. Beno ke şarî rê vîst hûmarî zaf nîyê la kirmanckî (zazakî) de vîst hûmarî, yanî pêsero 2200 ra zafêr rîpelî tay nîyê.

Bêguman ma zanê, eke bêkalîte bibo zafiya rîpelan tenya zaf çî îfade nêkena. Coka ma heta ewro xebitîyayîme ke hetê kalîteyî ra Vate hol bibo. Ma do ewro ra pey zî seba naye bixebitîme.

Vate welat ra zaf dûrî, Stokholm de vejîyêno labelê ma Îstanbul de newe ra neşr kerd û hem Tirkîya de hem zî welat de vila kerd. Çiyo tewr (en) zafo ke ma pê şa benîme zî no yo. Çunke kam çî zano, beno ke tay zî bibo tesîrê Vateyê ewroyênî cagirewtiş û averşiyayîşê zîwan û edebîyatê mayê meştênî ser o bibo!

Nê vîst hûmaran de keda temsîlkar, nuştox, abone û wendoxanê Vateyî zaf a. Ma, ê dostanê ke hetê maddî ra piştgirîya Vateyî kerda zî xo vîr ra nêkenîme.

Ma fihristê vîst hûmaranê Vateyî amade kerd. Na hûmare de şîma nê fihristî de nameyê nuştoxan û nuşteyanê heme vîst hûmaran vînenê. Nûşteyanê bînan het netîceyê “Kombîyayîşê Yewendesinê Kirmanckî (Zazakî)” zî na hûmare de estê. Hêvîya ma a ya ke şîma nuşteyanê na hûmare ra tam bigîrê.

Vate

DERHEQÊ KIRMANCKÎ DE KOMBÎYAYÎŞÊ YEWENDESINE

Stokholm, 13.04.2003-18.04.2003

Roja 13ê menga (aşma) nîsane, Stokholm de kirmanckî (zazakî) ser o kombîyayîşê yewendesine (des û yewine) dest pêkerd û şeş rojî ramit. Nê kombîyayîşî de nê pancês kesî amade bîy:

Şukrî Atîk (Gimgim)
Yildiray Beyazgul (Gimgim)
Aydin Bîngol (Gimgim)
Mûnzûr Çem (Dêrsim)
Memo Darez (Bongilan)
Haydar Diljen (Sêwregi)
J. Îhsan Espar (Pîran)
Nevzat Gedîk (Gimgim)
Wisif Kaymak (Pîran)
Seyîdxan Kurij (Çewlîg)
M. Malmîsanij (Pîran)
Selîm Mûrat (Pali)
Hamdi Ozyurt (Gimgim)
Mehmet Taş (Dêrsim)
Şukrî Urgan (Hêni)

Nê kombîyayîşî de, amadebîyayoxî nê meseleyan ser o vindertî û meylê xo tesbît kerdî:

1-Rastnuştiş (İmla)

1.1-Çekuyê (kelîmeyê) ke bi herfa girde dest pêkenê (Büyük harfle başlayan sözcükler)

1.2-Nîşanê tîre (Tire işareti) -

1.3-Çekuyê anteyî (Bükümlü sözcükler)

1.4-Nusîyayîşê çekuya “çin”î (“Çin” sözcüğünün yazılışı)

1.5-Nameyê ziwanan (Dil adları)

1.6-“Her” yan zî “heme” û hûmarî (“Her” veya “heme” ile sayılar)

2-Termê matematîkî (Matematik terimleri)

3-Çend çekuyê neweyî (Birkaç yeni sözcük)

Cêr ra ma nê xusûsan de meylê kombîyayîşî nusenî.

Tîya de çekuya nêrî (bi tirkî “eril sözcük”) ver de (n), çekuya makî (bi tirkî “dişil sözcük”) ver de (m) nusîyayo. Tayê çekuyanê nêrîyan dime (dima) suffiksê “-e” yan zî “-ye” nusîyayo. No yeno a mana ke, eke formê nêrî dime “-e” yan zî “-ye” ame, a çekuye makî ya. Nimûne: zerenc, -e. Yanî, çekuya “zerenc”î nêrî ya (bi tirkî “erkek keklik”), eke na çekuye dime “-e” ame, bena “zerence” û na çekuya “zerence” makî ya (bi tirkî “dişi keklik”). Tayê mintîqayan de, çekuyanê makîyan dime herunda “-e” de “-i” yena, tayê mintîqayan de zî ne “-e” ne zî “-i” yena.

1-RASTNUŞTÎŞ (İMLA)

1.1- Çekuyê (kelîmeyê) ke bi herfa girde dest pêkenê (Büyük harfle başlıyan sözcükler)

1.1.1- Eke unwan yan zî rutbe sey nameyê taybetî (özel ad) vajîyo, yanî bibo parçeyê nameyê merdimî, bi herfa girde dest pêkeno. Eke winî nêbo û tenya semedê bellikerdişê mesleg yan zî meqamê merdimî vajîyo, bi herfa hurdîye dest pêkeno.

Nimûne: mîreyê Gêlî, begê kurdan, axayê dewa şîma, melayê dewa ma, şêxê neqşîbendîyan, babayo/bavayo dêrsimij, pîrê elewîyan, mudirê nahîye, mudiro umûmî Evdila Beg, qaymeqamê Xozatî, walîyo newe, bînbaşîyo zalim, albayê tirkan, qumandarê cendirmeyan, qumandarê alayîye Elî Heyder, Elî Heydero qumandarê alayîye.

Qaymeqam û mudirê umûmî ameyî dewe.

Qumandarê alayîye û walîyê Xarpêtî ameyî dewe.

Bi herfa girde nimûneyî: Seyîd Riza, Şêx Seîd, Mela Mistefa Barzanî, Mela Ehmedê Xasî, Cemşîd Axa, Hesên Beg, Mistefa Başçavuş.

1.1.2- Her çekuya nameyê cografîk ê taybetî bi herfa girde dest pêkena.

Nimûne: Koyê Munzurî, Deşta Dîyarbekir, Royê Muradî, Çemê Dicle.

1.1.3-Nameyê cîhetî (rojawan, vakur, başûr ûêb.) eke sey nameyê taybetî (özel ad) vajîyo, yanî bibo parçeyê nameyê cayêk, bi herfa girde dest pêkeno.

Nimûne: Kurdîstanê Başûrî, Koreya Vakurî, Afrikaya Başûrî.

Labelê gama ke nameyê cîhetî sey nameyê taybetî nê, tenya seba îfadekerdişê cîhetî vajîyo, bi herfa hurdiye dest pêkeno.

Nimûne: Vewr û varan hetê vakurê Kurdîstanî de zaf, başûrê Kurdîstanî de tay varenê.

Iraq û Sûriye başûrê Kurdîstanî de, Îran rojhelatê Kurdîstanî de yo.

1.1.4- Herfa verêna her çekuya nameyanê sazgeh û dezgehanê (tesîs û muesseseyanê) taybetîyan girde nusîyêna.

Nimûne: Enstîtuya Kurdî ya Parîsî, Federasyona Komeleyanê Kurdîstanî, Kitabxaneyê Selahedînê Eyûbî

1.1.5- Herfa verêna her çekuya nameyê bîna ya taybetî girde nusîyêna.

Nimûne: Koşka Cemşîd Begî, Berajê Kebanî

1.2- Nîşanê tîre (Tire îşaretî) -

Mîyanê çekuyanê tekrarbîyayeyan û diletan (çutan) de nîşanê tîre (tire îşaretî) ronîyêno.

Nimûne (çekuyê tekrarbîyayeyî): rew-rew, sera-ser, teq-teq, vit-vit, zirt-zirt

Nimûne (çekuyê diletî): hal-hewal, meşte-bîro, qîj-wîj, req-teq, rew-erey, sax-silamet, tek-tuk, teq-tuq, xeyr-silam, zar-zêç

1.3- Çekuyê anteyî (Bükümlü sözcükler)

Eke cumle mîyan de beyntarê (beynatayê) çend çekuyan de "û" bêro, tenya çekuya peyêna bi formê anteyî (bükümlü) nusîyêna, çekuyê bînî bi formê xoserî (yalın) nusîyênê. Nimûne:

meylê kombîyayîşî* *formê binî

Şarê Dêrsim û Erzinganî koç kerd. Şarê Dêrsimî û Erzinganî koç kerd.
 Xal û datî ey ra va. Xalî û datî ey ra va.
 Mi Kajîn û Hesenî ra va. Mi Kajînî û Hesenî ra va.
 Mi Kajîna ra û Hesenî ra va.
 Pancês kênek û lajekî ameyî. Pancês kênekî û lajekî ameyî.
 Waye û birayê to ewro ameyî. Waya to û birayê to ewro ameyî.
 Yew waye û di birayî ewro ameyî. Yew way û di biray ewro ameyî.
 Di wayî û yew bira ewro ameyî. Di wa û yew bira ewro ameyî.
 Di wayî û di birayî ewro ameyî. Di way û di biray ewro ameyî.

Nimûneyanê corênan ra nimûneya verêne de, beyntarê “şarê Dêrsimî” û “Erzinganî” de “û” esto. No “û” sey bestoxî (bağlaç) “Dêrsimî” û “Erzinganî” pêra besteno. Semedê naye ra “-î”ya “Dêrsimî” nênuşîyo zî beno. Çunke tîya “-î”ya “Erzinganî”, “-î”ya “Dêrsimî” zî temsîl kena.

1.4- Nusîyayîşê çekuya “çin”î (“Çin” sözcüğünün yazılışı)

Kirmanckî de “çin”, manaya “tun”a kurmanckî û “yok”a tirkî dano. Çekuya “çin”î, karê (fîlê) estbîyayîşî ra cîya nusîyêna.

meylê

kombîyayîşî formê binî* *tirkî

çin çin, çîne, çini, çinê, çinî yok
 çin a çin a, çîne ya, çini ya, çinê ya, çinî ya yoktur
 çin o çin o, çîne yo, çini yû, çinê yo, çinî yo yoktur
 çin ê çin ê, çîne yê, çini yê, çinê yê, çinî yê yokturlar
 çin bîyene çin bîyene, çinê bîyene, çini bîyene yok olmak
 çin kerdene ... çin kerdene, çinê kerdene, çini kerdene yok etmek

1.5- Nameyê ziwanan (Dil adları)

Kirmanckî de nameyê ziwanan tayê mintiqayan de se çekuya nêrî, tayê mintiqayan de zî se çekuya makî vajîyênê. Kombîyayîşê ma nînan ra formê makî qebl kerd.

meylê

kombîyayîşî* *formê binî* *tirkî

Kurdkiya ey weş a. Kurdkiyê ey weş o. Onun Kürtçesi güzeldir.
 Fariskî zaf nusîyaya. Fariskî zaf nusîyawo. Farsça çok yazılmıştır.

Kombîyayîşê Kirmanckî ra yew grûbe

1.6- “Her” yan zî “heme” û hûmarî (“Her” veya “heme” ile sayılar)

Manaya “her iki”, “her üç”, “her ikisi”, “her üçü” ûsn. ê tirkî de kurmanckî de wina vajiyêno.

bi tirkî bi kirmanckî (zazakî)

her iki her di

her üç her hîrê, heme hîrê, hîrê heme

her dörd her çar, heme çar, çar heme

her beş her panc, heme panc, panc heme

her ikisi her dîyan, her dîyine

her üçü her hîrine, heme hîrine, hîrê hemîne

her dördü her çarine, heme çarine, çar hemîne

her beşi her pancine, heme pancine, panc hemîne

Formê rastî formê corên ê labelê herinda înan de, metnanê (tekstanê) folklorîkan de nê formî zî estê:

bi tirkî **bi kirmanckî** (*çekuyê deforme bîyayeyî*)

her hur, wir, wur

her iki hur di, wir di, wir dî, wir d', wirna,
wur di, wur dî, wurna

her dört hur çar, wir çar, wur çar

her ikisi hur dimêna, hur demêna, hur dêmîna, wir dînî, wirna,
wur dînî, wurna

her üçü hîrêmîna, hîremîna, hîrême

her dördü çaremîna, çarêmêna, çaremêne, çareme

2-TERMÊ MATEMATÎKÎ (MATEMATİK TERİMLERİ)

tirkî-kirmanckî (*zazakî*)

mat. (matematik de)

meylê kombîyayîşî *formê bînî*

açı: hoke (m)

dar açı: tenghoke (m)

dar açılı: tenghokin, -e

dik açı: tîkhoke (m)

dik açılı: tîkhokin, -e

geniş açı: hîrahoke (m)

geniş açılı: hîrahokin, -e

dış açı: teberhoke (m)

dış açılı: teberhokin, -e

iç açı: zerehoke (m)

iç açılı: zerehokin, -e

adet: 1) hûmare (m) 2) tene, hebe (m)

ağırlık: giranîye (m) giraney (m), gironey (m), girûnê (m)
giranênî (m)

ağırlık ölçüleri: peymeyê giranîye

altıgen (mat.): şeşgoşe (n)

ar (mat.): ar (n)

aritmetik: arîtmetîk (n)

aritmetik dizi: rêza arîtmetîkî (m)

- aritmetik işlemi:** kirarîya aritmetikî (m)
- artan** (mat.): vêşîmende (n)
- artı** (mat.): zêdek (n)
- artı işareti:** nîşanê zêdekî (n)
- artış** (mat.): vêşîbîyayîş (n)
- bayağı kesir** (mat.): kesîro sade (n)
- beşgen** (mat.): pancgoşe (n)
- binler** (mat.): hezarî, hezaran
- birler** (mat.): yewî, yewan
- boy** (mat.): dergîye (m)
- bölen** (mat.): pareker (n)
- bölme:** parekerdiş (n) barekerdiş (n), barikerdiş (n),
barkerdiş (n)
- teqşîm (n), teqşîmkerdiş (n)
- bölme işlemi:** kirarîya parekerdişî (m)
- bölmek:** pare kerdene bare kerdene, bari kerdene,
bar kerdene
- teqşîm kerdene
- bölü:** parek (n)
- Yirmi bölü dört, eşittir beş.** (Vîst parek çar, keno panc.) ($20:4=5$)
- bölü işareti:** nîşanê parekî (n)
- bölü çizgisi** (mat.): xêza parekî (m)
- bölüm-I** (mat.): pare (m)
- bölüm-II:** qisim (n)
- bölünen:** parebîyaye (n)
- cebir:** cebîr (n)
- cetvel:** cetwel (n)
- çap** (mat.): çape (m)
- çarpan** (mat.): reykîker (n)
- çarpı** (mat.): reykî (n)
- çarpı işareti** (mat.): nîşanê reykî (n)
- çarpılan** (mat.): reykîbîyaye (n)
- çarpım** (mat.): reykîye (m)
- çarpım tablosu** (mat.): tabloya reykîye (m)
- çarpma** (mat.): reykîkerdiş (n)

İki kere iki dört eder. (Di rey di, keno çar.) ($2 \times 2 = 4$)

çarpma işareti (mat.): nîşanê reykî (n)

çarpmak (mat.): reykî kerdene

çember: çember (n)

çeşitkenar üçgen: hîrêgoşeyo çeşitkenar (n)

çıkan (mat.): vejîyaye (n)

çıkarılan (mat.): vete (n)

çıkarılmak: ameyene vetene

çıkarma (mat.): vetiş (n)

çıkarma işareti (mat.): nîşanê kêmekî (n)

Ondan sekiz çıkarsa iki kalır. (Des ra heşt vejîyo, maneno di.)

($10 - 8 = 2$)

çıkarmak: vetene

çıkmaq: vejîyayene

çift: 1) çute (m) çuti (m)

2) cita (m)

3) cite (m) citi (m)

4) zewnce (m) zewnci (m), zownci (m), zonce (m),
zonci (m), zonc (m), zinc (m)

çift sayı (2, 4, 6): çuthûmare (m)

çift sürmek: cite kerdene citi kerdene

tek ve çift: tek û çut tek û çift, tek û çit

çizgi: xêze (m), xete (m)

bölü çizgisi (mat.): xêza parekî (m)

çokgen: zafkenar (n)

daire (mat.): dayîre (n) daîre (n), daîre (m),

dayre (n), dayîra (m)

dar: 1) teng, -e

dar aç: tenghoke (m)

dar açılı: tenghokin, -e

dar açılı üçgen: hîrêgoşeyo tenghokin (n)

2) kêmver, -e kemver, -i

değer-I: erje (m) erj (m), erc (n), erci (m)

rûmet (n)

qîymet (n) qîmet (n)

değer-II (mat.): erje (m), qîymet (n)

dekagram: dekagram (n)

dekametre: dekametre (n)

dekar: dekar (n)

derece: derece (m) dereca (m)

derin: xorîn, -e xorî, xurîn, -i; xurî (n), xuerin, xueri

kûr, -e kur, -e

derinlik: xorînîye (m) xorîney (m), xurîney (m), xuerinê (m),
xueriyê (m), xorînênî (m)

kûrîye (m) kurîye (m)

desigram: desîgram (n)

desimetre: desîmetre (n)

desimetre-kare: desîmetrekare (n)

dış: teber (n) tever (n)

dış aç: teberhoke (m)

dış açılı: teberhokin, -e

ber

dışbükey: konveks

dik: tîk, -e

dik aç: tîkhoke (m)

dik açılı: tîkhokin, -e

dik açılı üçgen: hîrêgoşeyo tîkhokin (n)

dikdörtgen: tîkgoşe (n)

dikey: tîkane

dizi (mat.): rêze (m)

aritmetik dizi: rêza arîtmetîkî (m)

doğru (mat.): rastxêze (m)

dörtgen: çargoşe (n)

eksi (mat.): kêmek (n)

eksi işareti (mat.): nîşanê kêmekî (n)

elde (mat.): destde

elde kaldı: destde mend

elde var: destde esto

en (mat.): verinîye (m)

enli: verin, -e

eşdeğer: hemerje (m)

eşdeğerli: hemerjin, -e

eşdeğerlik: hemerjîye (m)

eşit (mat.): sey

eşitlik (mat.): seyîye (m)

eşitlik işareti (mat.): seyek (n), nîşanê seyîye (n)

eşkenar üçgen: hîrêgoşeyo seypêkenar (n)

faîz: faîz (n)

fark (mat.): ferq (n)

geniş: hîra, -ye

geniş aç: hîrahoke (m)

geniş açılı: hîrahokin, -e

geniş açılı üçgen: hîrêgoşeyo hîrahokin (n)

genişlik: hîrayîye (m), verinîye (m)

geometri: geometrî (n)

gönye: gonye (m) gonya (m)

gram: gram (n)

hacim: hecm (n)

hektar: hektar (n)

hesap: hesab (n)

hesap makinesi: makînaya hesabî (m)

hesaplama: hesabkerdiş (n)

hesaplamak: hesab kerdene

iç: zere

iç aç: zerehoke (m)

iç açılı: zerehokin, -e

içbükey: konkav

ikizkenar üçgen: hîrêgoşeyo diletkenar (n)

iletki: hokepeym (n)

işlem-I (mat.): kirarî (m), operasyon (n)

aritmetik işlemi: kirarîya aritmetikî (m), operasyonê arîtemetîkî (n)

bölme işlemi: kirarîya parekerdişî (m)

dört işlem: çar kirarî, çar operasyonî

dört temel işlem: çar kirarîyê bingeyênî

işlem-II: muamele (m) mamela (m), mamele (n))

kalan: mende (n)

kalın: qalınd, -e qolınd, -e, qalın, -i

kalınlık: qalındîye (m)..... qolındîye (m), qaliney (m), qalınê (m)

kare: kare (n)

karekök: kokkare (n)

kenar: kenar (n) kinar (n)

kere (mat.): rey

İki kere iki dört eder. (Di rey di, keno çar.) ($2 \times 2 = 4$)

kesir: kesîr (n)

bayacağı kesir (mat.): kesîro sade (n)

kilogram: kîlogram (n)

kilometre: kîlometre (n)

kilometrekare: kîlometrekare (n)

koni-I (mat.): konî (n)

koni-II: hule (n), xonî (n), kovik (n), konî (n)

konik-I (mat.): konîk, -e

konik-II: hulikin, -e; xonîkin, -e; kovikin -e; konîk, -e

kök-I: reya (m)

ristim (n)

riştele (n)

rîç (n) rêç (n), rîş (n)

pence (n)

qirm (n)

helq (n)

kok (n) koke (m), kuek (n)

kök-II (mat.): kok (n) koke (m), kuek (n)

köşe-I: 1) kunc (n) kuj (n), guçik (m),
kunj (n), kuinc (n)

2) qırne (n) qırni (n)

3) Goşe

köşe-II (mat.): goşe (n) koşe (n), kueşe (n), kose (n),
gueşe (n), gûşe (n)

kübik (mat.): kubîk, -e

küp: mîkab (n)

metreküp: metre mîkab

- limit:** lîmît (n)
- litre:** lître (n) lîter (n), lîtro (n)
- matematik:** matematîk (n)
- metre:** metre (n) mîtro (n)
- metrekare:** metrekare (n)
- metreküp:** metre mîkab
- mil:** mîl (n)
- miligram:** mîlîgram (n)
- milim:** mîlîmetre (n), mîlîm (m)
- milimetre:** mîlîmetre (n)
- milimetrekare:** mîlîmetrekare (n)
- milimetreküp:** mîlîmetre mîkab
- muadelet:** b. eşdeğerlik
- muadil:** b. eşdeğer
- netice (mat.):** netîce (m)
- nokta:** nuqta (m) nuxta (m)
- noktalı virgül:** nuqta-vîrgul (n)
- okka:** weqa (m)
- 8 okka: lître (n)
- on:** des
- onda (mat.):** desra
- ondalık (mat.):** desrayin
- ondalık kesir (mat.):** kesîro desrayin
- ondalık kesirler (mat.):** kesîrê desrayinî
- ondalık sayı (mat.):** hûmara desrayine
- ondalık sayılar (mat.):** hûmarê desrayinî
- onlar (mat.):** desî, desan
- onluk:** desine (m)
- onuncu:** desin, -e
- paralel:** paralel, -e
- paralelkenar (mat.):** paralelkenar (n)
- pay (mat.):** pare (m) bari (m)
- payda (mat.):** parda (m)
- pergel:** pergel (n)
- pi (mat.):** pî

pi sayısı (mat.): hûmara pî

piramit: pîramîd (n)

prizma: prîzma (m)

problem: problem (n)

rakam: reqeme (m)

rakamsal: reqemkî

santigram: santîgram (n)

santimetre: santîmetre (n)

santimetrekare: santîmetre kare (n)

santimetreküp: santîmetre mîkab

satıh (mat.): rîverîye (m)

sayı: hûmare (m)

çift sayı (2, 4, 6): çuthûmare (m)

tek sayı (1, 3, 5): tekhûmare (m)

sayısal: hûmarkî

silindir: sîlîndîr (n)

sonuç (mat.): netîce (m)

taban-I (bina vb. tabanı): bermal (n), taban (n), zemîn (n)

taban-II (mat.): taban (n)

tavan: serke (n)

tek-I: 1)tek

2)fert

3)tena tenê, tenya, teyna, teynîya,
têyna, têna, tinya, tîna

tek ve çift (tek-çift):

tek û çut tek û çift, tek û çit

tek-çut tek-çift, tek-çit

zewnc û fert zonc û fert, zonc û fart

zewnc-fert zonc-fert, zonc-fart

zewnc û tek zonc û tek

zewnc-tek zonc-tek

tek-II (mat.): tek

tek sayı (1, 3, 5): tekhû-
mare (m)

tek ve çift: tek û çut tek û çift, tek û çit

ton: tone (m)

toplama (mat.): kome (m)

toplama-I: komkerdiş (n)

pêserkerdiş (n) pîyeserkerdiş (n)

ardiş pêser ardiş pîyeser

arêdayîş (n)

arêkerdiş (n)

cemkerdiş (n)

topkerdiş (n)

toplama-II (mat.): komkerdiş (n)

toplama işareti (mat.): nîşanê komkerdişî, zêdek (n)

On on daha yirmi eder. (Des desna, keno vîst.) (10+10= 20)

toplamak-I: kom kerdene

pêser kerdene pîyeser kerdene

ardene pêser ardene pîyeser

arê dayene

arê kerdene

cem kerdene

top kerdene

toplamak-II (mat.): kom kerdene

toplanan (mat.): kombîyaye (n)

toplanna: kombîyayîş (n)

pêserbîyayîş (n) pîyeserbîyayîş (n)

ameyîş pêser ameyîş pîyeser

arêdîyayîş (n)

arêbîyayîş (n)

cembîyayîş (n)

topbîyayîş (n)

toplanna: kom bîyene

pêser bîyene pîyeser bîyene

ameyene pêser ameyîne pîyeser

arê dîyayene

arê bîyene

cem bîyene

top bîyene

- toplayan** (mat.): komekar (n)
trigonometri: trîgonometrî (n)
uzunluk: dergîye (n), dergênî (n)
uzunluk ölçüleri: peymeyê dergîye
üçgen (mat.): hîrêgoşe (n)
çeşitkenar üçgen: hîrêgoşeyo çeşitkenar (n)
dar açılı üçgen: hîrêgoşeyo tenghokin (n)
dik açılı üçgen: hîrêgoşeyo tîkhokin (n)
eşkenar üçgen: hîrêgoşeyo seypêkenar (n)
geniş açılı üçgen: hîrêgoşeyo hîrahokin (n)
ikizkenar üçgen: hîrêgoşeyo diletkenar (n)
virgül: vîrgul (n)
yarıçap (mat.): nêmçape (m)
yatay: ufqî, -ye; verardkî; yaverde (n), yaverdiye (m)
yükseklik: berziye (m), berzî (m), berzênî (m)
yüzde (mat.): sera
yüzde hesapları (mat.): hesabê serayinî
yüzey (mat.): rîveriye (m)
yüzey ölçüleri (mat.): peymeyê rîveriye
yüzler (mat.): seyî, seyan

3-ÇEND ÇEKUYÊ NEWEYÎ (BİRKAÇ YENİ SÖZCÜK)

tirkî-kirmanckî (zazakî)

mevlê kombîyayîşî *formê bînî*

acaba: 1) gelo

2) derê deray, delo, tirê

3) eceba eceva

aç: vêşan, -e vêşûn; vêsan, -e; veyşan, -i;
veyşon, veyşûn, veyşû

açıklama: 1) îzehet

Açıklama yaptı. (Îzehet da.)

2) îzehkerdiş (n)

açıklamak: 1) îzeh kerdene

Bu işi açıkla. (Nê karî îzeh bike.)

2) zelal kerdene

açlık: vêşanîye (m), vêşanî (m)..... vêşûnê (m), vêsanîye (m),
veyşaney (m), veyşoney (m),
veyşûnê (m)

adım: game (m) gami (m), gam (m), gomi (m),
gom (m), gûmi (m), gûm (n); gav (m)

adım adım: game bi game

adım atmak: game eştene,
game vistene

ağlama: 1) berme (n) bermi (n), barmi (n)

2) barre (n) barri (n)

3) bermayîş (n) barmayîş (n), berbayîş (n), ber-
vayîş (n), bervayîş (n), berbîs(n),
berviş (n), bervîs (n)

ağlamak: bermayene barmayene, berbayene bervayene

ağlayîş: bermayîş (n) barmayîş (n), berbayîş (n), ber-
vayîş (n), bervayîş (n), ber-
bîs (n), berviş (n), bervîs (n)

akıllı: bîaqil, -e baqil, -e, aqil, aqlî, aqilî

alaka: eleqe (n) elaqe (n), alaqe (n), alaqa (m),
aleqe, aleqa, ilaqa (n)

alakabahş: b. ilginç

alan: war (n) ware (n)

alışma: musayîş (n) misayîş (n)

banderbîyayîş (n) bonder bîyayîş (n) banderê xo
dayîş (n) bûnderî xu dayîş (n)

serkewtiş (n)

alimgirewtiş (n)

xo racidayîş (n)

alışmak: musayene misayene

bander bîyene bonder bîyene

banderê xo dayene bûnderî xu dayene

Bana alışmışım. (To banderê xo

- dayo mi.)
 ser kewtene
 alim girewtene
 xo ra cidayene
- alıştırma:** 1) musnayîş (n) misnayîş (n), misnayîş (n)
 banderkerdiş (n) bonderkerdiş (n)
 2) temrîne (m)
- alıştırmak:** musnayene misnayene, misnayêne
 bander kerdene bonder kerdene
- Allahü teâlâ:** Ella teala Ella t'ala
 Homa teala Homa t'ala, Hûmay teala, Hû-
 ma t'ala
 Heq teala Heqo teala, Haqo tala
 Rebî teala Rebbî teala, Rebbî t'ala
- ancak** (olsa olsa): 1) ancax encax, oncax, ûncax
Ancak sen bilirsin. (Ancax ti zanî.)
 2) mela mala, mera, mila, mira
- anmak:** 1) yad kerdene
 zikir kerdene
 zikirnayene dekernayene, dekernayêne
 2) ardene vîrê xo ardene xo vîrî, xo vîrî ardene,
 xu vîr ardene
 3) girewtene fekê xo
Onun adını anma. (Nameyê ey megîre fekê xo.)
- ara:** 1) mîyan (n)
İki köyün arasında bir dağ vardı. (Mîyanê di dewan de koyê bi.)
 2) mabên (n)
Zerweş ile Roşan'ın arası iyidir. (Mabênê Zerweş û Roşanî weş o.)
 3) beyntar (n) beynate (n), bêynate (n), bêynte
 (n), bête (n), bînate (n), binate (n)
 4) nêmantê (n) nêmonte (n)
 5) are (n)
 6) orte (n) werte (n)
- ara vermek:** mabên dayene

- aradaki:** 1)mîyanên, -e mîyanê (n), mîyanî (n), mîyanîn, -e; mîyûnîn, -i; mîyûnîn, miyûnyen
 2)beyntarî, -ye beynatî, bêynatî (n), bēnatî, bînatîn, binatîn
- aracı:** mîyançî, -ye; mabênçî, -ye
- artık:** 1)êdî êndî, îndî, endî, hendî
 2)hinî hînî, hin, henî
 3)de
Artık söyle. (De vaje.)
 4)daha deha, diha
- asıl:** binaş (n), esl (n), esas (n)
- askerlik:** leşkerîye (m) leşkerey (m), leşkerê (m)
 eskerîye (m) eskerey (m), eskerê (m)
- ayıp:** eyb (n) eyv (n), ayv (n), ayîv (n)
- aynı:** eynî êynî
 yew
İkisi aynıdır. (Her di yew ê./Her di eynî yê.)
- Azrail:** Gangêr (n) Gongêr (n), Gûngêr (n), Gûnger (n)
 Ezraîl (n) Ezrayîl (n)
- bakan:** ewnîyayox, -e ewnîrîyayox, -e
 nîyadayox, -e
- bant:** band (n), kaset (n)
- baskı:** teda (m) tada (m)
- beddua:** zewte (m) zewti (m), zawit (m), zowti (m), zot (m)
- belli:** bellî belî, beli, bellu, belu, belû, bêlu, beylu, boyli, bowlî, bowli
 kifş kifşe
belli etmek: bellî kerdene, kifş kerdene
belli olmak: bellî bîyene, kifş bîyene
Sınavın sonucu belli olmamış.
 (Netîceya îmtihanî bellî/kifş nêbîya.)

beyan: beyan (n)	beyon (n), beyûn (n)
vatiş (n)	watiş (n), vatis (n)
beyan etme: beyankerdiş (n)	beyon kerdiş (n), beyûnkerdiş (n)
dayîşzanayîş (n)	dayîşzonayîş (n), dayîşzûnayîş (n), zanayîşdayîş (n)
vatiş (n)	watiş (n)
beyan etmek: beyan kerdene	beyon kerdene, beyûn kerdene
dayene zanayene	dayene zonayene, dayene zûnaye- yene, zanayene dayene
vatene	watene
beyanat: beyanat (n)	
bile: bira	bîle
O seni görmedi bile. (Ey bira ti nêdî.)	
bilgilendirme: dazanayîş (n)	
bilmece: çibenok (n), mertal (n)	
birî: b. birisi	
birisi: yew	
yewî	jewî, joyî, juyî, jûyî, yiwî, yoy, yowî, zewî, zuyî, zûyî
yewe	yewî, juye, jûye, zuye, zûye
yewer	yiwer, juwer
yewerî	yiwerî, yiwêr, juwerî
yewere	yeweri, yiweri, juwere
Birisi gelmiş. (Yew ameyo./Yewer ameyo./Yewe ameya./Yewere ameya.)	
Birisi söylemiş. (Yewî vato./Ye- werî vato./Yewere vato.)	
birkaç: çend	çand, çond
boş: veng, -e	
tal, -e	tol, -e
buğday: genim (n), xele (n)	
bunca: hende	ehende, ehendi, ehend, ende, endi, end, hendî, hendi, hend,

hand, hindi, honde, hund, indi;
endihey, endhay, endiheyra
indihey, indhey, indiheyra,
hendihey, hendhey, hendhay,
henday, hendê, hindê, honday,
hondê

**Ez hende ser o vinderta, reyna
zî keda mi veng ra şî.** (Üzerinde

bunca durdum, yine de emeğim boşa gitti.)

camî: camî (n)	comî (n), cûmî (n)
canlı: ganî, -ye; weş, -e; candar, -e; cande (n), canda (m)	
cansız: bêgan, -e; bêcan, -e	
Cebraîl: Cebraîl (n)	Cebraîl (n), Cebrahîl (n), Cib- raîl (n), Civlayîl (n)
cehennem: cehenem (n)	cehnim (n), cahnim (n), ca- nim (n), ceneme (n)
cennet: behişt (n) cenet (n)	cennet (n), cinnet (n), cinet (n)
cep: cêbe (m)	cêb (n), cêv (n), cîyev (n), ceyb (n)
tûnike (m)	taneki (m), tanike (m), toneki (m), tûneki (m), tûniki (m), tuniki (m)
cevap: cewab (n)	cuab (n), cuav (n), cebab (n)
çağırma: vengdayîş (n)	veyndayîş (n), vendayîş (n), veydayîş (n)
çağırma: veng dayene	veyn dayene, ven dayene, vey dayene
çağrı: vengdayîş (n)	
çiçek: vile (m)	vili (m)
vilike (m)	vîlike (m) viliki (m), vilik (m)
çiçege (m)	çiçeği (m)
çift: cite (m)	citi (m)
çift sürmek: cite kerdene	citi kerdene

çiftçi: citkar, -e

cityer, -e citêr, -i

çiftçilik: citkariye (m)

cityerîye (m) cityerê (m), citêrey (m)

çirkin: bexûd, -e; qefçil, -e; pîs, -e

bêrûçik, -e ruçiksiz, -i

çoğunluk: zafane zavane

zafêriye

vêşane vîşane

bolki

çok: zaf zav, zehf, zof

bol

zîyade

gele

gelek gelekî

xeylê xeylî, xêlî, xêlê

vêşî vîşî

çok fazla: derya deyra, dêyra, dirya

gumra

bolage bolagi

keremate kermati, karmat

hekmete hekmeti

dinya Homayî

en çok: tewr zaf en zav, en zehf, en zof

tewr bol en bol

tewr zîyade en zêde, en zêdî

tewr vêşî en vêşî, en vîşî

daha: 1) b. **henüz**

2) hîna hina, hînê, hinîya, hêna, heyna

Kız senden daha çok bili-

yor. (Kêneke to ra hîna zaf zana.)

3) daha deha, diha, dayî

4) dahîna dayîna, tayîna

5)-tir, -êr

Sen ondan daha çok biliyorsun. (Ti ey ra zaftir/zafêr zanî.)

6)-na

İki kitap daha getir. (Dina kitabana bîyare.)

Bir gün daha burada kal. (Rojêna tîya bimane.)

dek (-e dek): heta hata, heto, hetû; heya, hêya, heyo, heyû
 hetanî hetonî, hetûnî; heyanî, heyonî, heyûnî; hetana, hetona, hetûna; heyana, heyona, heyûna

Akşama dek dur. (Heta şan vinde./Hetanî şan vinde.)

Köye dek git. (Heta dewe şo./Hetanî dewe şo.)

deme: vatiş (n) vatiş (n), vatis (n)

demeç: beyanat (n)

demek: vatene watene

denk: hinkuf, -e hunkuf, -i

Sen onun dengi değilsin. (Ti hinkufê ey nîyê.)

hember, -e amver, -i; omver, -i; omvar, -i

dikkat: bale (m), dîqet (n); baldarî (m)

dikkat çekici: balkêş, -e

dikkate değer: balkêş, -e

Sen dikkat et. (Ti bala xo ser ne./Ti bala xo bide.)

dinleyici: goşdar, -e gûşdar, -e; gueşdar, goştar, gûştar, gueştar, gosdar, -e

goşdaritox, -e gûşdaritox, -i

goşdayox, -e gueşdayox, -e

dinleyicilik: goşdarîye (m) gosdarîye (m), goştarey (m), gûşdarey (m), gûştarey (m), gueşdarê (m), gueştarê (m)

goşdarî (m) gueşdarî (m), gueştarî (m)

goşdarênî (m) gosdarênî (m)

doğmak (güneş, ay ve yıldızlar için):

1) akewtene

Güneş doğdu. (Roj akewt.)

2) vejîyayene

- 3) eştene estene
Güneş doğdu. (Tîje eşt.)
doğru: rast, -e raşt, -e, rayşt, -i; reyşt, -i
 dorxî, -ye
doğruluk: rastîye (m) raştîye (m), raştey (m), rayştey
 (m), reyştê (m)
doğrusu: rastiko raştiko
 rasta rašta
 rasta ey, rasta aye rašta yê, rašta yay, rašta ci
dua: dua (m) duwa (m), duya (m), dea (m),
 deey (m)
düşünme: 1) fikirîyayîş (n)
 2) pizeyê xo de vatiş xo pize de vatiş
 3) zereyê xo de vatiş xo zere de vatiş
 4) hizirîyayîş (n)
 5) duşunmîşbiyayîş (n) duşmîşbiyayîş (n), duşmîşbeyîş (n)
düşünmek: 1) fikirîyayene
 2) pizeyê xo de vatene xo pize de vatene
 3) zereyê xo de vatene xo zere de vatene
 4) hizirîyayene
 5) duşunmîş bîyene duşmîş bîyene
düzey: 1) duşt (n) dust (n), dûş (n)
Hasan Cemşid'in düzeyinde-
dir. (Hesen duştê Cemşidî ra yo.)
 2) darax (n) derax (n)
O senin düzeyinde değil-
dir. (O daraxê to ra nîyo.)
 3) sewîye (m)
 4) tabî (n)
Onların evi bizim evin düzeyin-
dedir. (Banê înan tabîyê banê ma
 ra yo.)
düzeyinde: raştê . . . ra, duştê . . . ra,
 sewîyeya . . . de, sewîyeya . . . ra
eğilim: meyl (n) meyl (n), mël (n)

tendens (n)	
el-II: 1) şar (n)	sar (n)
2) êl (n)	yêl (n)
elbet: bêguman	
bêşik	bêşik
helbet	helvet
tabî	tavî
elbette: b. elbet	
elbirliği: têdest, têdesta; pê-	
dest, pêdesta	
elbise: kinc (n)	kinc (m), ginc (n)
cile (m)	cili (m), cil (m)
girrêş	girrês (n), girris (n)
çina (n)	
çek (n)	
pote (m)	
lîbas (n)	
emek: kede (m)	kedi (m), ked (m)
rence (m)	renci (m)
emeg (n)	hemeg (n)
emekçi: kedkar, -e	kedkari (m)
rençber, -e	rençberi (m)
emegdar, -e	emegdari (m)
emir: ferman (m)	
emr (n)	
en: tewr	tor
en	
en dış: tewr teber	tor teber
teberê teberan	teverê teverî
en büyük: tewr gird, -e	
enteresan: balkêş, -e; enteresan, -e	
enteresanlık: balkêşiye (m), enteresanîye (m)	
epey: epey	epeyî, epeyce, epêce, êpêce
gele	
gelek	gelekî

xeylê xeylê, xeylî, xêlî, xêlê

epeyce: b. **epey**

etki: tesîr (n) têsîr (n)

etkilemek: tede kar kerdene

tesîr kerdene

ser o tesîr kerdene

tesîr ci dayene

etkilenmek: ... ra muteessîr bîyene

tesîrê ... de mendene

etraf: dorûver (n), derûdorme (n), dorme (n), çorşme (n)

ezilmek: pelçiqîyayene pelçixîyayene, pelxiçiyayene,
pelxeçiyayene, perxeçiyayene

pelixîyayene pilixayene

pilozîyayene pelezîyayene

xincikîyayene

eciçiyayene

paçol bîyene

pan bîyene

eziyet: teda (m) tada (m)

ezme: pelçiqnayîş (n) pelçixnayîş (n), pelxiçnayîş (n),
pelxeçnayîş (n), perxeçnayîş (n)

pelixnayîş (n) pilixnayîş (n)

piloznayîş (n) peleznayîş (n)

xinciknayîş (n)

eciçnayîş (n)

paçolkerdiş (n)

pankerdiş (n)

ezmek: pelçiqnayene pelçixnayene, pelxiçnayene,
pelxeçnayene, perxeçnayene

pelixnayene pilixnayene

piloznayene peleznayene

xinciknayene

eciçnayene

paçol kerdene

pan kerdene

falan: filan, -e; filankes, -e filon, -i; filonkes, -i; filûn, filûnkes
falan filan: filan-bêvan filan-bêban, filon-bêvon, filûn-
 bêvûn

falanca: b. **falan**

fazla: vêşî vîşî
 zîyade

çok fazla: derya deyra, dêyra, dirya
 gumra

bolage bolagi

keremate kermati, karmat

hekmete hekmeti

dinya Homayî

en fazla: tewr vêşî en vêşî, en vîşî

tewr zîyade en zêde, en zêdî

filan: b. **falan**

filanca: b. **falanca**

filozof: filozof, -e

garanti: garantî (m), temînat (n)

garanti etmek: garantî kerdene

garanti vermek: garantî dayene, temînat dayene

garantilemek: garantî kerdene

gelişmek: xurt bîyene xirt bîyene

aver şîyene aver şîyayene, ver d' şîyene

raver şîyene raver şîyayene

geliştirmek: xurt kerdene

aver berdene aver bardene, ver d' berdene

raver berdene

genel: pêroyî

hemeyî hemiyî

umûmî

genellikle: zafane zavane, zehfane

vêşane vîşane

bolkî

geniş: 1) hîra, -ye hera, heray (m)

2) verin, -e

- 3) pan, -e pahn, -i; pehn, -i; pehin
geniş zaman: demo hîra (n)
- genişlik:** 1) hîrâyîye (m) herayey (m), herayê (m)
 2) veriniye (n)
 3) panîye (m) paney (m), pahney (m), pahnê (m), pehney (m), pehnê (m), pehinê (m)
- gerçek:** 1) rast, -e raşt, -e, rayşt, -i; reyşt, -i
 2) rastîye (m) raştîye (m), raştey (m), rayştey (m), raştey (m), reyştê (m)
 3) rastikên, -e raştikên, -i; raştikîn, -i heqîqî, -ye
- gerçeklik:** rastîye (m), realîte (m), heqîqete (m)
- gerçekten:** rastiko raştiko
 rasta rašta
- giysi:** kinc (n) kinc (m), ginc (n)
 cile (m) cili (m), cil (m)
 girrêş girrêş (n), girris (n)
 çina (n)
 çek (n)
 pote (m)
 lîbas (n)
- gölge:** sîye (m) sîy (m), sî (m), seya (m), seyî (m), sey (m), şîye (m), şîy (m), şî (m), şuye (n)
 sersî (m) sersêw (m), sersey (m)
 versî (m) virsê (m), virsa (m), verestî (m), viristê (m), viristey (m), veres-nîye (m), verasnî (m), virisnê (n), virsnê (n)
- sîdar (m)
- ağacın gölgesi:** sîya dare, sersîya dare, versîya dare, sîdara dare
- göre:** bi ...
 gore guere

anegore	angore
goreba . . .	
bana göre: bi mi	
goreyê mi	mi gore
anegoreyê mi	
goreba mi	
grup: grûbe (m)	
kome (m)	komi (m)
komike (m)	
güç-I: hêz (n), qewet (n)	
güç-II: zor, -e	zuar, zuer
zehmet, -e	zahmet, -e; zamet, -e
çetin, -e	
güçlü: hêzin, -e; hêzdar, -e	
biqewet, -e; qewetin, -e	
güçsüz: bêhêz, -e; bêqewet, -e	
gülbank: gulbang (n)	gulvang (n)
gülme: huyayîş (n)	huyayîs (n), huwayîş (n), huwatiş (n), hiwatiş (n), hiwe- tiş (n), hiwayîş (n), hewayîş (n), wuyayîş (n), wîyayîş (n), wayîs (n)
gülmek: huyayene	huyayêne, huwayene, huwa- tene, hiwatene, hiwetene, hiwayene, hewayene, wuyaye- ne, wîyayene, wayene
güldürme: huynayîş (n)	huwnayîş (n), hiwnayîş (n), hewnayîş (n), wuynayîş (n), wîynayîş (n)
güldürmek: huynayene	huynayêne, huwnayene, hiw- nayene, hewnayene, wuynaye- ne, wîynayene
gülümseme: beşerîyayîş (n), peşmirî- yayîş (n), keşifiyayîş (n)	
berken (n)	berkem (n)
gülümsemek: beşerîyayene, peşmirîyayene, keşifiyayene	

- gölüş:** huye huwate (n), huwi (n), hu (n), he-
wi (n), wîyi (n)
- huyayîş (n)
- günah:** gune (n) guna (m)
- güvence:** garantî (m), temînat (n)
- güvence vermek:** garantî dayene,
temînat dayene
- güya:** goya
- qaşo
- qestikî
- qesta
- yanî yanê
- enî enê, enê ki
- haber:** xebere (m) xeberi (m), xevere (m), xewere (m)
- vengûvaj (n) vengûvaz (n)
- hayî (m) hagî (m)
- haberdar:** xeberdar, -e xeberdari (m), xeverdar, -e,
xewerdar
- haydar, -e hagîdar, -i
- agahdar, -e agadar, -e;
- haberdar olmak:** xeberdar biyene,
haydar biyene, agahdar biyene
- pê zanayene pey zanayene
- habersiz:** bêxeber, -e bêxeberi (m), bêxever, -e, bêxewer
- bêhayî, -ye bêhagî
- bêagah, -e bêaga
- ham û ta
- hadise:** b. olay
- hafta:** hewte (n) hefte (n), howte (n), hote (n),
heşte (n)
- hakikat:** rastîye (m), realîte (m), heqîqete (m)
- hakikaten:** rastiko raştiko
- rasta rašta
- heqîqeten
- hakiki:** rastikên, -e raştikên, -i; raştikîn, -i
- heqîqî, -ye

Hak teâlâ: Heq teala Heqo teala, Haqo tala

hâlâ,: b. **henüz**

ham: 1) xam, -e xom, -i; xûm, -i

2) xawiz, -e xawuz, -i; xavuz, -e

xag, -e xavîg, -e

3) kal, -e

Hanefi: heneîfî, -ye

Hanefilik: heneîfîye (m) heneîfîyey (m), heneîfîyê (m)

hangi: 1) kamcîn, -e kamecî, kamcî, kamcû, kamij,
kûmcî; kancîn, -e, kancî

2) kam, -e kom, -i; kûm, -i

Hangi kitap senindir? (Kamcîn kitab ê to yo?/Kam kitab ê to yo?)

hangisi: 1) kamcîn, -e kamcî, kamcû, kamij, kûmcî;
kancîn, -e, kancî

2) kam, -e kom, -i; kûm, -i

3) kamik, -e

4) kamder, -e

Hangisi senindir? (Kamcîn ê to
yo?/Kam ê to yo?/Kamik ê to
yo?/Kamder ê to yo?)

hatta: 1) tewr tor, tew

Hatta yalan da söyler. (Tewr
zurî zî keno.)

2) bira

**Hatta o yalan olduğunu söyle-
di.** (Bira ey va zur a.)

3) heta hata

Hatta o da geldi. (Heta o zî ame.)

hayal: xeyal (n) xeyel (n), xîyal (n)

haydi: hadê haydê, haydî

hadirê hayderê

hayli: xeylê xeylê, xeylî, xêlî, xêlê
gele

gelek gelekî

epey epeyî, epeyce, epêce, epêce

bir hayli: xeylêk	xeylêke, xeylyek, xeylik, xêlik, xêlêk, xêliyek, xêlyek, xeylên
yew keremate	yew kermati, yew karmat
yew hekmete	yow hekmeti, yow hekmeti
hazır: amade (n), amada (m)	
hazir, -e	hadre (n), hadra (m); hedre (n), hedra (n)
hazırlayan: amadekar, -e; amade- kerdox, -e; hazirkerdox, -e	
hece: hece (m)	heca (m)
hele: 1) ka	qa
2) hela	hele, hala, ala
3) hey	hê
4) de	dey, dê
5) derey	deray, derê; direy, dirê
Hele buraya gel. (Ka bê tîya./He- la bê tîya./Hey bê tîya./De bê tî- ya./Derey bê tîya.)	
henüz: 1) hîna	hêna, hê, hewna, hona, hûna
2) hema	hama, hemo, hima, huma, ho- ma, hemara, hamara, homara hemara, hamara, homara
3) daha	deha, diha
Kız henüz gitmemiş. (Kêneke hî- na nêşîya./Kêneke hema nêşîya.)	
hesap: hesab (n)	hesav (n)
hesaplama: hesabkerdiş (n)	
hesaplamak: hesab kerdene	
Hıristiyan: xirîstîyan, -e	xirîstîyon, -i; xirîstîyûn, -i file (n), fila (m)
Hıristiyanlık: xirîstîyanîye (m), xirîs- tîyanî (m)	xirîstîyaney, xirîstîyoney, xirîs- tîyonê, xirîstîyûnê,
fileyîye (m)	fileyî (m) fileyey, fileyê
hırsız: dizd, -e	duzd, -i

Kombîyayîşê Kirmanckî ra yew grûbe

xirxiz, -e xirxizi (m)

hızlı: leze (m) lezi (m), lez (m), lerze (m), lertz (m)

sivik

çapik

hızlıca: lezkanî, çapik a

hiç: 1) çi, tu

Bu hiç akıl(lıca) değil. (“No tu aqıl nîyo.”)

2) caran

3) binde

4) binra binera, bira

5) hiç hêç

6) çirey

7) qet qe

Ben hiç gitmedim. (Ez caran/binde/binra/hîç/çirey/qet nêşîya.)

- hiç kimse:** çi kes, tu kes, yewek/
yewer, çewek/çewer
çew ço
- hiç olmazsa:** qet nêbo qet nibû, qet nê, qe nêbo,
- hiçbir:** 1) çi, tu
2) olandî ûlandî, olûndî
3) qet yew qe jû
- hiçlemek:** hîç kerdene hêç kerdene
- hiçleştirme:** hîçkerdiş (n) hêçkerdiş (n)
- hiçleştirme:** hîç kerdene hêç kerdene
- hiçlik:** hîçîye (m) hîçey (m), hîçê (m), hêçey (m)
- hissetme:** teyvetiş (n)
tedevetiş (n)
tedeteyvetiş (n)
povetiş (n) pûvetiş (n)
hîskerdiş (n)
ferqkerdiş (n)
- hissetmek:** tey vetene
tede vetene
tede tey vetene
po vetene pû vetene
hîs kerdene
ferq kerdene
- hiza:** duşt (n) dust (n), dûş (n)
rêze (m)
hîza (m)
çeç (n)
- hizasında:** raştê . . . ra, duştê . . . ra,
rêza . . . de, rêza . . . ra, hîzaya . . . de,
hîzaya . . . ra
- hoş:** weş, -e wes, -e
- husus:** xusus (n) xusis (n)
- irgat:** êrxat, -e êrxati (m), yerxat, -e; îlxat
pale (n), pala (m)
rençber, -e rençberi (m)

ısı: tîje (m).....	tîjî (m), tîj (m), tînce (m), tînci (m), tîc (m)
tanî (m)	tehn (m), tane (m), tani (m), toni (m), tûni (m)
germ (n)	gêrm (n), garm (n)
germîye (m), germî (m)	germey (m), garmey (m), garmê (m)
germênî (m)	
ıslak: hît, -e	hîy, hî
ıslak olmak: hît bîyene	hîy bîyayene, hî bîyayene
ıslaklık: hîtîye (m)	hîyey (m), hîyê (m)
ıslanma: hîtbîyayîş (n)	hîybîyayîş (n), hîbîyayîş (n)
ıslanmak: hît bîyene	hîy bîyayene, hî bîyayene
ıslatma: hîtkerdiş (n).....	hîykerdiş (n), hîkerdiş (n)
ıslatmak: hît kerdene	kerdene, hî kerdene
ıçmek-I (su, şarap vb. için): şimitene	şimitene
werdene	wardene
ıçmek-II (ayran, şerbet vb. için): fir kerdene	
ıçmek-III (sigara vb. için): şimitene ...	şimitene
antene	ontene, ûntene
qırşayene	
gurisnayene	
ıktidar: ıqtîdar (n)	
ilerleme: averşîyayîş (n)	avêşîyayîş (n)
raverşîyayîş (n)	raveyşîyayîş (n)
ilerlemek: aver şîyene.....	avê şîyayene
raver şîyene.....	ravey şîyayene
ilerletme: averberdiş (n)	avêberdiş (n)
raverberdiş (n)	raveyberdiş (n)
ilerletmek: aver berdene	avê berdene
raver berdene	ravey berdene
ilgi: eleqe (n)	elaqe (n), alaqe (n), alaqa (m), aleqe, aleqa, ilaqa (n)
ilginç: balkêş, -e; enteresan, -e	
ilginçlik: balkêşîye (m), enteresanîye (m)	
ilkönce: verê verkan	verê verkon, verê verkûn

verê veran	verê veron, verê verûn
tewr verê	tor verî, tor vêr, en verî
tewr raver	tewr ravêr, en ravêr
hêverî	hêverê
ewilê ewilan	ewwilê ewwilan, ewilê ewilon, ewilê ewilûn
im: nîşan (n)	nîsan (n), nîşon (n) nîşûn (n)
îşaret (n)	
îşaret etmek: nîşan kerdene, îşaret kerdene	
iman: bawerîye (m), bawerî (m)	bawerey (m), bawerê (m), bawarî (m), bawirîye (m)
îman	îmon (n), îmûn (n), îma (n), îmo (n), îmû (n)
imleme: nîşankerdiş (n), îşaret kerdiş (n)	
imlemek: nîşan kerdene, îşaret kerdene	
inan: 1) bawerkerdiş (n), bawerbîyayîş (n), îmanardiş (n), îmankerdiş (n), înankerdiş (n), yeqînkerdiş (n), yeqînbestîyayîş (n)	
2) bawerîye (m), bawerî (m)	bawerey (m), bawerê (m), bawarî (m), bawirîye (m)
2) îman	îmon (n), îmûn (n), îma (n), îmo (n), îmû (n)
inanç: bawerîye (m), bawerî (m)	bawerey (m), bawerê (m), bawarî (m), bawirîye (m)
îman	îmon (n), îmûn (n), îma (n), îmo (n), îmû (n)
inançlı: bawerkerdox, -e; bawermend, -e; wayîrê îmanî (n), wayîra îmanî (m)	
inanlı: bawerkerdox, -e; bawermend, -e; wayîrê îmanî (n), wayîra îmanî (m)	
inanma: bawerkerdiş (n), bawerbîyayîş (n), îmanardiş (n), îmanker-	

diş (n), înanckerdiş (n), yeqînker-
diş (n), yeqînbestîyayîş (n)

inşallah: mela mala, mila, mera, mira
boka boko, bokona
înşalah îñşalla, îñşala, îñşalo, îñşalû;
îşala, îşalo, îşalû sala, salê, sola

iplik: la (n) lak (n)
destekî (m) destêkî (m), deseki (m)

İslam: 1) îslam, -e îslom, -i; îslûm, -i
muslumanîye (m), muslumanî (m)
2) musluman, -e

İslami: îslamî, -ye îslomî, îslûmî

İslamiyet: îslamîye (m) îslomey (m), îslûmê (m)
îslamîyet (m) îslomîyet (m), îslûmîyet (m)
muslumanîye (m), muslumanî (m)
muslumanênî (m) misilmanênî (m)

İslamlık: îslamîye (m) îslomey (m), îslûmê (m)
îslamîyet (m) îslomîyet (m), îslûmîyet (m)
îslamênî (m)
muslumanîye (m), muslumanî (m)
muslumanênî (m) misilmanênî (m)

işaret: nîşan (n) nîsan (n), nîşon (n) nîşûn (n)
işaret (n)

işaret etmek: nîşan kerdene, îşaret kerdene

işaretleme: nîşankerdiş (n), îşaretkerdiş (n)

işaretleme: nîşan kerdene, îşaret kerdene

işaretlenme: nîşanbîyayîş (n), îşaretbîyayîş (n)

işaretlenmek: nîşan bîyene, îşaret
bîyene

işaretli: nîşankerdiye, nîşankerda (m) nîşonkerda (m), nîşûnkerda (m)
nîşankerde (n) nîşonkerde (n), nîşûnkerde (n)
îşaretkerdiye (m), îşaretkerda (m)
işaretkerde (n)

işçi: karker, -e;
xebatkar, -e;

pala (m), pale (n);

mişag, -e;

êrxat, -e;

rencber, -e;

emela (m), emele (n)

işçi edebiyatı: edebiyatê karkeran (n)

işitme: eşnawitiş (n) eşnawutiş (n), şinawitiş (n),
şinawutiş (n), şinayîş (n)

hesnayene hesnayêne, heşnayene

işitmek: eşnawitene eşnawutene, şinawitene,
şinawutene, şinayene

hesnayene hesnayêne, heşnayene

sen işitmişsin: to eşnawito, to

hesnayo/to hesno

izlemek: 1) taqîb kerdene, dima

şîyene

2) ewnîyayene, nîyadayene, tema-

şe kerdene, qayît kerdene, seyr ker-
dene

izleyici: 1) taqîbkerdox, -e; dim-

dar, -e; dimaşîyayox, -e

2) nîyadayox, -e; ewnîyayox, -e; tema-

şekerdox, -e

seyrkerdox, -e sêrkerdox, -e; şêrkerdox, -e

kaç: çend çende, çendi, çand, çindi, çond

kadar: 1) sey hezey, hezê, jê, sê, zey, zê

Ben senin kadar değilim. (Ez sey to nîya.)

2) qasê

3) hendê endê, handê, hindê, hondê, hun-
dê, indê; handey, hindey hen-
da, enda, hinda, hunda, inda

4) heta hata, heto, hetû; heya, hêya,
heyo, heyû

hetanî hetonî, hetûnî; heyanî, heyonî,
heyûnî; hetana, hetona, hetûna;

heyana, heyona, heyûna

Akşama kadar dur. (Heta şan vinde./Hetanî şan vinde.)**Köye kadar git.** (Heta dewe şo./Hetanî dewe şo.)**ne kadar:** çend çende, çendi, çand, çindi, çond
çiqas çiqqa, çixaa**kadro:** kadro (n)**kafile:** qefle (n) qifile (n), qelfe (n)
cerge (m) cergi (m)
ref (n)
gilbe (n)**kahın:** qalind, -e qolind, -e, qalin, -i**kamuoyu:** fikrêumûmîya (n)**karanlık:** tarî**kararlı:** qerardar, -e**karşı:** 1) vera . . .

verba . . .

2) hember, -e amver, -i; omver, -i; omvar, -i

3) duşt (n) dust (n), dûş (n)

4) muqabil

Karşımda durma! (Vera mi mevinde!)**Karşımda durmuş konuşuyor.** (Verba mi vindeto qisey keno.)**karşısında:** vera . . ., hember
rê ... de, duştê ...de**kaset:** band (n), kaset (n)**kavim:** qewm (n) qowm (n), qom (n), qûm (n)**kayıp:** vîndî vinî, vînvîndîbîyaya (m) vinîbîyaya (m), vinîbîyayê (m),
vînîbîyaya (m)

vîndîbîyaye (n) vinîbîyaye (n), vînîbîyaye (n)

kaybetmek: vîndî kerdene**kervancı:** karwançî, -ye karbançî, karwonçî, karwûnçî,
karvançî, kervançî; kerwan-
çî, -ye; kewrançî

kervancılık: karwançîyiye (m)	karwançîyey (m), karbançîyey (m), karwonçîyey (m), karwûnçîyê (m)
karwançênî (m)	kerwançênî (m)
keskin: 1) tuj, -e	tûj, -e; tîj, têj, -i; duj
2) no	nû
keskinleşme: 1) tujbîyayîş (n)	tûjbîyayîş (n), tîjbîyayîş (n), têjbîyayîş (n), dujbîyayîş (n)
2) nobîyayîş (n)	nûbîyayîş (n)
keskinleşmek: 1) tuj bîyene	tûj bîyayene, tîj bîyayene, têj bîyayene, duj bîyayene
2) nobîyene	nûbîyayene
keskinleştime: 1) tujkerdiş (n)	tûjkerdiş (n), tîjkerdiş (n), têjkerdiş (n), dujkerdiş (n)
2) nokerdiş (n)	nûkerdiş (n)
keskinleştimek: 1) tuj kerdene	tûj kerdene, tîj kerdene, têj kerdene, duj kerdene
2) no kerdene	nû kerdene
keskinletmek: 1) tuj kerdene	tûj kerdene, tîj kerdene, têj kerdene, duj kerdene
2) no kerdene	nû kerdene
keşke: werrekna	werrekîna
kaşka	kaşkî, kaşkîna, kaşkêna
xwezila	
xwezî	xojî
Keşke bugûn köyde olsaydın.	
(Werrekna/kaşka/xwezila/xwezî ti ewro dewe de bibîyênê.)	
kıymet: erje (m)	erj (m), erc (n), erci (m)
rûmet (n)	
qîymet (n)	qîmet (n)
kim: kam, -e	kom, kûm; kamî, komî, kûmî
kamî, kê	
kamkes, -e; çikes, -e, kamik, -e	
kimse: kes (n), yew	

hiç kimse: çi kes, tu kes, yewek/yewer, çewek/çewer

çew ço

kirve: kerwa, ye kerba, kerbê, kewra, -ye

kişi: kes keş, keç, kiçî, kiç; kê, kî, ke ten

komşu: 1) embiryan, -e embiryan (m), imbiryan, -i, imbriyan, -i

2) cîran, -e cîron, -i; cîrûn, -i; cîra, cîro, cîrû

konu komşu: der û cîran der û cîron, der û cîrûn; der û cîra, der û cîro, der û cîrû

konu: mewzû (n), behs (n), babete (m)

konuşma: 1) qiseykerdiş (n), qalîkerdiş (n), xeberîdayîş (n), mijûlîyayîş (n)

2) vajorbîyayîş (n)

3) vajorkerdiş (n)

konuşmacı: qiseykerdox, -e; qalîkerdox, -e; xeberîdayox, -e

konuşmak: 1) qisey kerdene, qalî kerdene, xeberî dayene, mijûlîyayene

2) vajor bîyene

3) vajor kerdene

koruma: seveknayîş (n)

muhafezekerdiş (n)

pawitiş (n) pawutiş (n)

miqatkerdiş (n) muqayyedkerdiş (n), muqaytekerdiş (n), miqaytkerdiş (n), meqeytkerdiş (n), miqatekerdiş (n)

qayitkerdiş (n) qaytkerdiş (n), qaytakerdiş (n), qeytakerdiş (n), qeytekerdiş (n)

qorîkerdiş (n)

korumak: seveknayene

muhafeze kerdene

pawitene pawutene

miqat kerdene muqayyed kerdene, muqayte

	kerdene, miqayt kerdene, meqeyt kerdene, miqate kerdene
qayît kerdiş (n)	qayt kerdene, qayta kerdene, qeyta kerdene, qeyte kerdene
qorî kerdene	
koşul: şert (n)	şirt (n)
merc (n)	
köprü: pird (n)	
Kurmanc: kurmanc, -e	kurmanci (m), kurmonc, -i, kurmûnc
kirdas, -e	kirdasî, -ye
Kurmancca: kurmanckî (m)	kurmonckî (m), kurmûnckî (m), kurmancî (m), kurmoncî (m), kurmûncî (m)
kirdaskî (m)	kirdasî (m)
kurtarma: xelisnayîş (n)	xelesnayîş (n), xêlisnayîş (n)
qedênayîş (n)	qedînayîş (n), qednayîş (n), qêdnayîş (n)
filitnayîş (n)	feletnayîş (n)
kurtarmak: xelisnayene	xelesnayene, xêlisnayene
qedênayene	qedînayene, qednayene, qêdnayene
filitnayene	feletnayene
kurtulma: xelisîyayîş (n)	xelesîyayîş (n), xeleşîyayîş (n), xêlisîyayîş (n)
qedîyayîş (n)	qedyayîş (n), qêdiyayîş (n), qêdyayîş (n)
filitîyayîş (n)	feletîyayîş (n)
kurtulmak: xelisîyayene	xelesîyayene, xeleşîyayene, xeleşîyayêne, xêlisîyayene
qedîyayene	qedîyayêne, qedyayene, qêdiyayêne, qêdyayene
filitîyayene	feletîyayene
kuru: 1) ziwa, -ye	zuwa, zuway (m), zuya, juya, -ye; jiwa

- 2) huşk, -e husk, -e; wuşk, -i; wişk, -i
- kuruluk:** 1) ziwayîye (m), ziwayî (m) zuwayî (m), zuwayey (m), ziwayê (m), zuyayîye (m), juyayîye (m), jiwayîye (m)
- 2) huşkîye (m), huşkî (m) huskîye (m), wuşkey (m), wişkkey (m), wişkê (m), wişkayî (m)
- huşkênî (m) huskênî (m)
- kuruma:** 1) ziwabîyayîş (n) zuwabîyayîş (n), zuyabîyayîş (n), juyabîyayîş (n), jiwabîyayîş (n)
- 2) huşkbîyayîş (n) huskbîyayîş (n), wuşkbîyayîş (n), wişkbîyayîş (n)
- 3) peysayene pêsayene
- kurumak:** 1) ziwa bîyene zuwa bîyayene, zuya bîyayêne, zuya bîyene, juya bîyayene, jiwa bîyayene
- 2) huşk bîyene husk bîyene, wuşk bîyene, wişk bîyene
- 3) peysayene pêsayene
- kuruş:** quriş (n) quruş (n), quris (n)
- kurutma:** 1) ziwakerdiş (n) zuwakerdiş (n), zuyakerdiş (n), juyakerdiş (n), jiwakerdiş (n)
- 2) huşkkerdiş (n) huskkerdiş (n), wuşkkerdiş (n), wişkkerdiş (n)
- 3) peysnayîş (n) pêsnayîş (n)
- kurutmak:** 1) ziwa kerdene zuwa kerdene, zuya kerdene, juya kerdene, jiwa kerdene
- 2) huşk kerdene husk kerdene, wuşk kerdene, wişk kerdene
- 3) peysnayene pêsnayene
- kutlama:** pîrozkerdiş (n), firazkerdiş (n), bimbarekkerdiş (n)
- kutlamak:** pîroz kerdene, firaz kerdene, bimbarek kerdene
- kuvvetli:** hêzin, -e; hêzdar, -e
biqewet, -e; qewetin, -e
- kuvvetsiz:** bêhêz, -e; bêqewet, -e

- mahsus:** 1) qestî qesto
 qestîka qestîko
 2) berqestî ya berqêştî ya
 3) mexsus
- mal:** mal (n)
- mal mülk:** mal û milk, mal-milk (n)
 mal û melal mal û milal
 mal-melal (n)
- meğer:** 1) mevaje ke mevac ki, mevaze ke
 ti mevaje ke ti mevac ki, ti mevaze ke
 2) ti nêvanî ke ti nêvonî ki, ti nêvûnî
 ti nêvana ke ti nêvona ki, ti nêvûna ki
 3) oxmo oxmo ke, oxmo ki, oxmona,
 oxmona ki
 oxro oxro ke, yoxro ke
 4) reyna ke rêyna ke
 5) meke meki, megem
- meğerse:** b. **meğer**
- melek:** meleke (m), milakete (m) melake (m), melaîke (m),
 melayîke (m), melayîkîye (m)
- meret:** ondêr, -e
 mêrat, -e mîrat, -i
 malmêrat, -e malmîrat, -i
 bêwe (n), bêwa (m)
 bêwayîr, -e bêwayîri (m)
 weysiz, -e weysizi (m)
- muhafaza:** b. **koruma**
- muhafaza etmek:** b. **korumak**
- muhtaç:** muhtac, -e motaz, -e, mehtac, ma'tac, -i;
 ma'taj, -i
- murat:** mirad (n) murad (n), mirod (n)
- musahip:** misayîb (n) misayîv (n)
- mümin:** bawerkerdox, -e; bawer-
 mend, -e; mumîn, -e; wayîrê îma-
 nî (n), wayîra îmanî (m)

müslüman: musluman, -e	muslumon, -e; muslumûn, -e; musliman, -e; misluman, -e; misliman, -e; misilman, -e; bisilman, -e; bisilmane (n), bisilmana (m); bisilmon, -e; bisilmone (n), bisilmona (m); bisilmûn, -e; bisilmûne (n), bisilmûna (m)
îslam, -e	îslom, -i; îslûm, -i
müslümanlık: muslumanî-	
ye (m), muslumanî (m)	muslumaney (m), muslumanê (m); muslumö- ney (m), muslumonê (m); mus- lumûney (m), muslumûnê (m); muslimaney, mislumaney; mis- limaney (m), misilmanîye (m), misilmaney (m); bisilma- ney (m), bisilmaneyey (m); bisil- money (m), bisilmoney (m); bi- silmûnê (m), bisilmûneyê (m) muslumanênî (m) misilmanênî (m)
îslamîye (m)	îslomey (m), îslûmê (m)
îslamîyet (m)	îslomîyet (m), îslûmîyet (m)
îslamênî (m)	
neden: çira	çi ra
çayê	ça
çinayî ra	çinay ra, çina ra, çinê ra, çenê ra
nedeniyle: semedê ... ra	
seba ...	
... ver	
nedensiz: bêsebeb	bêsevev
bîlasebeb	bîllasebeb, bîlesebeb, bîleseb; bîlasevev, bîlaseve, bîlaseve
bîlaqederî	
niçin: çirê	çi rê, çirî, çi rî, çiçîrê, çiçî rê

çinayî rê	çinay rê, çina rê
qey	qeyî, qê
çayê	ça

niye: 1) b. **niçin**

2) ma

normal: edetî, -ye; normal, -e

olay: hedîse (n), serebût (n)

onca: hende ehende, ehendi, ehend, ende, endi, end, hendî, hendi, hend, hand, hindi, honde, hund, indi; endihey, endhay, endiheyra indihay, indhey, indihayra, hendihey, hendhey, hendhay, henday, hendê, hindê, honday, hondê

Hende vewre ke varena heme rayîrî gêriyênê. (Onca kar yağınca bütün yollar kapanır.)

pardon: pardon

pekmez: rib (n), mot (n), dims (n)

bekmez (n)

helawe (m) helawi (m), helaw (m), helow (m), helo (m)

aqît (n) aqît (n)

peygamber: pêxamber (n) pêxember (n), pêxmer (n)

peygamberlik: pêxamberî-

ye (m), pêxamberî (m) pêxemberî (m), pêxmerî (m), pêxemberey (m), pêxamberê (m)

pis: pilint, -e pilinti (m)

pintîn, -e pintî

pîs, -e

realite: rastîye (m), realîte (m), heqîqete (m)

rençper: rencber, -e rencberi (m)

pale (n), pala (m)

êrxat, -e êrxati (m), yerxat, -e; îlxat

sağlama: peydakerdiş (n) pêydakerdiş (n)

temînkêrdiş (n)	
sağlamak: peyda kerdene	pêyda kerdene
temîn kerdene	
sahte: sexte (n), sexta (m)	
qelp, -e	
yatme	
qestikên, -e	qestikêni (m)
sahte para: pereyo sex-	
te, pereyo qelp, pereyo yatme	
sakın: nêbo	nêbo ke, nibû
zînhar	
saqin	
saman: simer (n)	sumer (n)
samanlık: simzore (m)	simzûri (m)
simerine (m)	sumerini (m)
mereke (m)	mereki (m), merek (m)
sanki: 1) seke	seki, sek, zeke, zeki
2) ti vanî qey	ti vanî qay, ti vanî
ti vana qey	ti vana qay, ti vana qa, ti vana
3) kes vano qey	kes vano qay, kes vano; kê vano
	qey, kê vano qay; kê vanî qey,
	kê vanî qay; kê vanê qey, kê
	vanê qay
4) merdim vano qey	mêrdim vano qey, mêrdim vano qey
5) sankî	sanka, sankîla, sayka, saykîya,
	sayêke, sayêki
sanma: vatişqey (n)	
sanmak: vatene qey	
sebebiyle: semedê ... ra	
seba	
ver	
sebepsiz: bêsebeb	bêsevev
bîlasebeb	bîllasebeb, bîlesebeb, bîleseb;
	bîlasevev, bîlaseve, bîlaseve
bîlaheq	bîlleheq

bılaqederî

selam: selam (n) silam (n), silom (n), silûm (n)

seviye: 1) duşt (n) dust (n), dûş (n)

**Hasan Cemşid'in seviyesinde-
dir.** (Hesen duştê Cemşîdî ra yo.)

2) darax (n) derax (n)

**O senin seviyende değıl-
dir.** (O daraxê to ra nîyo.)

3) sewîye (m)

4) tabî (n)

**Onların evi bizim evin se-
viyesindedir.** (Banê înan tabî-
yê banê ma ra yo.)

seviyesinde: raştê . . . ra, duştê . . . ra,
sewîyeya ... de, sewîyeya ... ra

sezinleme: teyvetiş (n)

tedevetiş (n)

tedeteyvetiş (n)

povetiş (n) pûvetiş (n)

hîskerdiş (n)

ferqkerdiş (n)

sezinlemek: tey vetene

tede vetene

tede tey vetene

po vetene pû vetene

hîs kerdene

ferq kerdene

sezme: teyvetiş (n)

tedevetiş (n)

tedeteyvetiş (n)

povetiş (n) pûvetiş (n)

hîskerdiş (n)

ferqkerdiş (n)

sezmek: tey vetene

tede vetene

tede tey vetene	
po vetene	pû vetene
hîs kerdene	
ferq kerdene	
sıcak: germ,-e	gêrm,-e; garm,-i
germin, -e	germin, -i
sinema: sînema (m)	şînema (m)
sivri: 1) tuj, -e	tûj, -e; tîj, têtj, -i; duj
2) pîj, -e	pîz, -e
sivrilme: 1) tujbîyayîş (n)	tûjbîyayîş (n), tîjbîyayîş (n), têtj- bîyayîş (n), dujbîyayîş (n)
2) pîjbîyayîş (n)	pîzjbîyayîş (n)
sivrilmek: 1) tuj bîyene	tûj bîyayene, tîj bîyayene, têtj bîyayene, duj bîyayene
2) pîj bîyene	pîz bîyayene
sivriltme: 1) tujkerdiş (n)	tûjkerdiş (n), tîjkerdiş (n), têtj- kerdiş (n), dujkerdiş (n)
2) pîjkerdiş (n)	pîzkerdiş (n)
sivriltmek: 1) tuj kerdene	tûj kerdene, tîj kerdene, têtj kerdene, duj kerdene
2) pîj kerdene	pîz kerdene
sorma: persayîş (n)	parsayîş (n)
perskerdiş (n)	parskerdiş (n)
sualkerdiş (n)	sewalkerdiş (n)
sormak: persayene	parsayene
pers kerdene	pars kerdene
sual kerdene	sewal kerdene
soyka: soxe (n)	
soxa (m)	soxê (m)
söyleme: vatiş (n)	watiş (n), vatis (n)
söylemek: vatene	watene
sual etmek: b. sormak	
şakadan: 1) qestî	qesto
qestîka	qestiko
2) berqestî ya	berqêştî ya

3) mexsus

şart: şert (n) şirt (n)

merc (n)

teâlâ: b. Allahü teâlâ, Hak teâlâ

teminat: garantî (m), temînat (n)

teminat vermek: garantî dayene, temînat dayene

yalandan: b. yalancıktan

yalancıktan: 1) qestî qesto

qestika qestiko

2) berqestî ya berqêştî ya

3) mexsus

yanıt: cewab (n) cuab (n), cuav (n), cebab (n)

yanı: yanî yanê

yankı: gulbang (n) gulvang (n)

zimî (m)

yankı yapma: zimayîş, vengdayîş (n)

yankı yapmak: zimayene, veng dayene

yaş: hît, -e hîy, hî

yaş olmak: hît bîyene hîy bîyayene, hî bîyayene

yaşıt: hemser, -e emsal, -e; hemsal, -i

hember, -e amver, -i; omver, -i; omvar, -i

yaşlık: hîtîye (m) hîyey (m), hîyê (m)

yüzünden: semedê ... ra

seba

ver

rîyê ... ra rîy ... ra, rî ... ra, ridê ... ra

rowalê ... ra rowualê ... ra

zannetmek: vatene qey

MEND Û MEND

W. K. MERDIMÎN

Gelo no şarî ma qey pey de mend û mend?
Na persa tal amê mezgî mi d' mend û mend

Heme çî mi r' ganî* nê bar bo, nê zî kar
La no miletî ma qey bindest mend û mend?

Ciwan “nê ser' serrad nê z' bin' pirojin” bo
Ecêb nêya pîrî bin' lingan d' mend û mend

Seke vanê: “Mird hayîyê veyşan' nêyo”
Coka, dest veyşanan pistin de mend û mend

Adir kewt de, tern û wişk pîya veşenê
Çend camêrd' bîran' bêbinan de mend û mend

Sergovend ke dismalê dişmenî kay do
Veyve versîyê zilletî de mend û mend

Embaz' k' qedr û pîzeveşnayîş nêzanî
Yew zerrîmendîş mabên ma de mend û mend

Baw-pîrikan zaf ant la çîy xo ra nêdî
Çi heyf! Axa înan zerê ma d' mend û mend

Va “Merdimîn, qalan' beradayan ca verd' !”
Vengêko bêwayîr vîr' mi de mend û mend.

Êlule 2002

*ganî: gûnî, gereka, gerek

FERHENGÊ MESUT OZCANÎ SER A

Deniz GUNDUZ

Ferhengê Mesut Ozcanî Zazaca-Türkçe Sözlük 234 rîpelî yo û gulana serra 1997î de, Weşananê Kaynakî (Kaynak Yayınları) miyan de vejîyo.

Rexneyê (eleştîrîyê) ferhengêde sey ferhengê Mesut Ozcanî senî êno kerdene? Ma ke se ferhengode muhkem rexne bikîme, gelo neheqîye nêbena? Mavajîme eke ma yew banî hetê mîmarî ra sey yew saraye bihesibnîme û bi şert û qaydeyanê mîmarîyê saraye rexne bikîme, şaşîyêda girse kenîme. Xora ferhenganê

bînanê kurdkî de kî (zî) nê şert û qaydeyê ferhengnuştîşî kêmî ameyê bi ca. No sebeb ra yo ke ma do ferhengê Mesut Ozcanî sey yew xebata folklorî yan kî sey tenya arêdayîşê çekuyan (kelîmeyan) bîvînîme û winî rexne bikerîme.

Ma ke yew xebate pêşîn wina qebul kerde o taw (wext) ma çîyî, bi kamcîn qayde rexne û munaqêşe kenîme? Ma ganî (gerek) sînor û şertanê nê rexneyî verê ra bizanîme.

Senî beno wa bibo, Mesut Ozcanî goreyê xo yew rayîr taqîb kerdo. Seba ke kurdkî -zîyadeyêr kî kirmanckî (zazakî)- standardîze nêbîya û problemê xo zaf ê, ma nîşkînîme (ma nêşenê) goreyê tayê qaydeyanê gramerî nê ferhengî rexne bikerîme. Xora wexto ke no ferheng amo nuştene tayê xebatê ewroyênî çin bîyê. Beno ke o sebeb ra nuştoxî xo ser yew rayîr dayo xo ver û o taqîb kerdo.

Eke winî yo, çîyo ke ganî ma bala xo bidîme ser no yo: Eke ma goreyê rayîrê ke nuştoxî dayo xo ver, yanî bi peymeyê (ölçüyê) nuştoxî, nuştoxî

rexne bikerîme neheqîye nibena.

1. Vateyê Verênî Ser a (o)

Vateyê verênê nê ferhengî, Mehmet Bedri Gultekîn nuştö. M. B. Gultekînî yew xebata xo ya gramerî kî naya vateyê verênê ser. Gultekînî seba xebata xo vato “gramero verên” û wina nuştö:

“Hetê gramerî ra na xebate ihtîyacî rê bes nîya. Labelê na gamêda verên a. No war de çiyê ke cigerayoxê (araştırmacılar) erjîyayeyî bikerê zaf ê.” (r. 20)

Seba ferhengêde winasî, ez bawer a ke faydeyê gramerî esto û eke bi kilmîye bêro nuştene baş beno.

Nika ez wazena ke tayê çıyanê nê gramerî ser a (o) vinderî.

M. B. Gultekînî kismê karî (fîlî) ekserîya xelet nuştö. Xora Mesut Ozcanî kî ferhengê xo bi na xeletîye nuştö. Seke êno zanitene, çi kirmanckî çi kurmanckî de yew kar eke demo vîyarteyo dîyar (dili geçmiş zaman) de ame antene, kokê karî maneno. Mavajîme “ramitene”. No kar ke demo vîyarteyo dîyar de ame antene wina beno:

mi ramit
to ramit
ey ramit
aye ramit
ma ramit
şima ramit
înan ramit

Karo înransîtîf (geçişsiz fiil) kî wexto ke demo vîyarteyo dîyar de ame antene, formê kesê hîrêyine yê nêrîyê yewhûmarî (üçüncü tekil eril şahıs formu) kokê karî musneno (nawnenö). Ma vajîme ameyene:

ez ama/ameya/amane/amone/amûne/amû/amo
ti amey/amê
ti ama/ameya
o ame
a amê/amey

ma ameyîme/amey/amê
 şima ameyî/amey/amê
 ê ameyî/amey/amê

Seke cor ra kî aseno, kok “ame” yo. Eke nê kokî dima suffiksê mesderî (mastar soneki) “-ene” bêro, beno mesder, yanî “ame + ene= ameene”. Seba ke di herfê venginî (sesli harfler) ameyê têhet, herfa pêragirêdayene Y dekewena beyntarê (orteyê) înan û mesder beno “ameyene”. M. B. Gultekinî karê întansîtîfi ekserîya rast nuştê. Yanî karanê întansîtîfan de mesderî suffiksê “-ene” girewto labelê karanê transîtîfan (geçişli fiil) de suffiksê mesderî se “-aene” nusîyo ke kirmanckî de mesterode winasî çin o. Yew “a”yê nê suffiksê mesderî zîyade yo. M. B. Gultekinî û Mesut Ozcanî karê transîtîfi pêro bi no hawa nuşte. Mavajîme “ramitene” sey “ramitaene” nušta ke na xetayêda girs a û xebate qîymet ra kena. Kirmancî (zazayî) nêvanê “ramitaene”, vanê “ramitene”.

Ancîya M. B. Gultekinî seba îzafe (tamlama) wina vato: Yew name wexto ke cumle de ame xebitnayene û zemîrê “ke”yî ra raver ame, edatê cinsî êno peynîya ey. Karê cumleye kî goreyê nê halî bi herfanê cîya-cîyayan qedîno. Edatê cinsî seba nameyanê nêriyan “-e”, Seba makîyan “-a” yo. Name ke zafhûmar (çoğul) bo suffiksê “-ê” yî gêno. Kar kî eke name nêrî bo bi “-o”, eke makî bo bi “-a”, eke zafhûmar bo bi “-e” qedîno. Zemîrê “ke” yî ra raver, çekuye suffiksê “-o”yî gêna.

Nimûneyî:

(Nimûneyî sey nuştîşê M.B. Gultekinî amê nuştene.)

Makî: qeleme qelema mı

manga manga mı

Nêrî: defter deftere mı

adırge adırge mı

tufong tufongê mı

ostor ostore mı

bıra bırae mı

hêga hêgae mı

turık turıkê mı (r. 10)

M. B. Gultekin dewam keno û vano: Eke çekuye bi herfa “k” û “g” biqedîyo, edatê nêriyê “-e” vurîno beno “-ê”.

Labelê rastî a ya ke nameyo nerî bi herfanê “k” û “g” nê, bi herfanê bînan kî biqedîyo îzafê de “-ê” gêno. Yanî rastîya xo wina ya: defterê mi, adirgeyê mi/adirgê mi, ostorê mi.

Her çî ra raver, çiyê ke cor ra qalê înan beno edatî nîyê, suffiksê îzafê yê. Sewbîna, kar goreyê nameyî “-o, -a, -e” gêno, qebl labelê kamcîn wext de, kamcîn kar? Çunke kirmanckî de karî goreyê transîtif û întansîtifbîyayîş û goreyê wextan ancînê, yanî vurînê. Mavajîme wextê nikayînî (şimdiki zaman) û wextanê vîyarteyan (geçmiş zamanlar) de suffiksê kesî (şexsî) yê ke ênê pey karî, vurînê.

a êna (o geliyor) (demo nikayîn)

a amê (o geldi) (demo vîyarteyo dîyar)

M. B. Gultekînî hetê ra cumleyê corînî nuştê heto bîn ra seke nê qaydeyî ey nênuştê, eynî rîpel de wina nuştö:

Bızê ma **este**.

Bıraê ma yenê.

Bıraê mı yenê (r. 10).

Goreyê qaydeyê ey, ganî wina binusîyene:

Bıze ma **este**.

Bırae ma yene.

Bırae mı yene (r. 10).

Fekê Dêrsimî de nameyo zafhûmar ke îzafê de ame xebitnayene suffiksê “-ê”yî gêno. Mavajîme:

estorî

estorê Hesênî

Yanî îzafê de suffiksê zafhûmarîye “-î” keweno û cayê eyî “-ê” gêno. Labelê seba ke M. B. Gultekînî suffiksê zafhûmarîye mîyanê çekuye de nuştö, lazim nêdiyo ke îzafê de ey bierzo; name hem halê zafhûmarîye de hem kî îzafê de wina nuştö:

ostoyr

ostoyrê ke pêtê (r. 11)

M. B. Gultekinî nuştayê xo de demî kî xelet nuştê.

Nimûneyê M. B. Gultekinî:

Demo vîyarteyo nediyar (mişli geçmiş zaman)

ez ameybi

to ameybi

wu amo

a ama

ma amaybi

sıma ameybi

yi amey (r. 20)

Demo vîyarteyo nediyaro verên (mişli geçmiş zamanın hikayesi)

ez ameybine

to ameybiya

wu ameybiyo

a ameybiya

ma ameybime

sıma ameybiye

yi ameybiye (r. 20)

Seke cor ra kî aseno M. B. Gultekinî demî kerdê tēmîyan. Mavajî, demê vîyarteyê nediyarî de kesê yewin û dîyine çira “-bi” girewto ê bînan çira negirewto?

Seba ke Dêrsim de -beno ke cayanê bînan de kî- nê her di deman de antîşê karê întansîtîfî, kewanê yewin û dîyine de maneno yewbînî, M. B. Gultekinî nê kesî sey demê vîyarteyê nediyarê verênî nuştê. Coka demê vîyarteyê nediyarê verênî de kesê yewinî goreyê yewna fekî (şîve) nuştê. Mewajîme fekê Dêrsimî de, suffîksê kesê yewinî yê ke ênê pey karê antî cîya-cîya yê. Labelê manaya înan yew a. Nimûne:

ez êno/ên/ênane/ênûne/ênû; yena/yeno/yenû/yen

ez amo/ama/amone/amane/amûne

ma ameybî/amaybîme

Seke mi cor ra nuşt, nê ferqê fekan ê, ferqê mana nîyê.

Formo ke seba demê vîyarteyê nedîyarê verênî nusîyayo, goreyê kirmanckî xam o. Beno ke M. B. Gultekînî kare “bîyene” kerdo têmîyan. Kirmanckî de tayê xususîyetê nê karî estê.

Mavajîme demê vîyarteyê nedîyarî de:

ez karker bîyo/bîya

ti karker bîya/bî

o karker bî/bi

a karkere bîye/bî

ma karker bîme/bî

şima karker bîy/bî

ê karker bîy/bî

Bi kilmîye, nuştayê M. B. Gultekînî de demî zaf kewtê têmîyan. Tenya yew dem goreyê yew qaydeyî xelet nê nusîyayo, yew dem de kesî bi tewir-tewir deman amê xebitnayene. Yanî yew qayde û ûsulê xeletbîyayîşî nuştayê Gultekînî de çin o.

Nika ez wazena ke bêrî tayê fikranê M. B. Gultekînî ser ke nê zaf muhîm ê û nuşttoxê ferhengî kî nînan ra mesul o.

M. B. Gultekîn na xebate, xebata kirmackî ya tewr verêne vînenî û bi nê vatişê xo keweno binê barêde giranî. Sebebê fikrêde winasî peynîya peynî de di çî yê:

M. B. Gultekîn û Mesut Ozcan goşeyê xo de nîştê ro û kar kerdo. Coka xebatê ke înan ra raver (ver) kirmanckî ser a bîyê, înan ra xeberdar nîyê. Labelê raste na ya ke înan ra raver kirmanckî ser a xebatî bîyê. Eke hal wina bo, merdim wazeno pers biko: Eke hetê îlmê ziwani ra xebata merdimî çin bo, cigerayîş (araştırma) nêvirazeno, dima nê nuseno? Ma xebata îlmî ca verdîme, merdim ke biwazo edebîyat de çîyêde rind binuso, mecbûr o ke ey ra raver çî nusîyayo biwano, bizano. Merdim eke xebatê ke ey ra raver bîyê, înan de nîya medo, ancax xebatêda winasî vejîna meydan.

Ez wazena naye vajî: Xebata M. B. Gultekînî û Mesut Ozcanî ra zaf raver, ferhengê Munzur Çemî serra 1994 de, yê Malmîsanijî serra 1987 de vejîyo. (Ferhengê Malmîsanijî 1992 de Îstanbul de kî vejîyo.) Keso ke qaşo (goya) ferheng û grammer binuso û eleqedarê kirmanckî (zazakî)

bibo, ganî nînan bizano. Nê xebatan ra ver sewbî çend xebatî kî vejîyê labelê îcab nêkeno ke ez tîya înan rêz bikerî.

Cayê de M. B. Gultekînî nušto ke “se yew zîwanê kulturî zazakî nêro vîndîbîyayene û mozaikê Anadolî de cayê xo bigero”. Hetê cografya ra Anadolî kotî ya? Ma welatê kirmanckî (zazakî) Kurdîstan nîyo?

Sewbîna, M. B. Gultekînî vato ke “heme zîwanî wexto ke benê – yan kî bîyê- zîwanê netewî (mîlî), zîwanî mîyan ra yew dîyalekte se bînge qebul bîya û zîwanê netewî hemê cayan de wîna virazîyo”. No fikrêde şaş o, çunke zîwanê netewî dînya ser a bi tewir-tewir sebebîyan û qaydeyan virazîyê. Ez nêwazena tîya de na mesela ser a derga-derg vînderî labelê kesê ke hîna zaf malumat biwazê şîkînê (bese kenê) nê nuşteyan biwanê:

Gundogan, Cemîl, “Tayê Problemê Standardîzekerdena Zîwanê Kurdî”, Vate: Kovara Kulturî, nr. 1, hamnan 1997, Stokholm, r. 69-76.

Darrêz, Memo, “Standardîzekerdişê Kirdkî Ser o”, Vate: Kovara Kulturî, nr. 6, payîz-zimistan 1998, Stokholm, r. 66-70.

M. B. Gultekinî bi nê vatişê xo waştî ke fekê Dêrsimî se bînge bêro girewtene. Sebebê bîn ê bîngewirtîşê fekê Dêrsimî, nufus o. M. B. Gultekin vana: “Na mintîqa de hona kî se nufus kîtle yêde muhîmê şarî (xelqî) yo ke zazakî qisey keno esto.” Seba ke şaşîya nê fikrî weş bêro famkerdene, ez wazeno ke tîya de nufusê Dêrsimî (Tunceli) û Çewlîgî (Bîngolî) binusî.

Serra 1985î de ⁽¹⁾:

nufusê Dêrsimî: 151 906

nufusê Çewlîgî: 241 548

Serra 2000 de ⁽²⁾

nufusê Dêrsimî: 93 584

nufusê Çewlîgî: 253 739

1. Kalkınmada Öncelikli Yörelere Raporu, no: 6, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara, 1988, r. 9

2. 2000 Genel Nüfus Sayımı, DİE

Seke cor ra kî aseno, nufusê Dêrsimî nufusê kirmancanê (zazayanê) bînan ra zaf tayêr o.

Bi kilmîye ma şikînîme wina vajîme: M. B. Gultekinî bi xo kî xebata xo ya gramerî nuştayê xo de tetbîq nêkerda. Hem yew qayde nayo ro hem kî eynî nuştayê xo de ey bi xo rîayetê nê qaydeyî nikerdo.

2. Ferhengî Ser a

2-1. Kilmnuştayî

Vernîya ferhengê Mesut Ozcanî de nê hîrê kilmnuştayî amê nuştene: “m” maykek, “n” neyr, “bkz” bakımız.

Seke mi cor de kî nuşt yew xebate de ganî yew rayîr bêro teqîbkerdene. Kilmnuştayî kî ganî yan bi tirkî yan kî bi kirmanckî bêre nuştene. Mavajîme yew ferhengê tirkî-îngîlîzkî de kilmnuştayî yan bi tirkî yan kî bi îngîlîzkî ênê nuştene. Beno ke ferheng di qismî bo û seba qisme îngîlîzkî-tirkî kilmnuştayî bi îngîlîzkî, yê tirkî-îngîlîzkî kî bi tirkî bê. Yew mentiqê nê karî esto û kilmnuştayî winî têmîyankewte nêbenê. Seba ke ferhengê Mesut Ozcanî yew qisim o, ganî ey kî yew zıwan tercîh bikerdêne.

2-2. Mesder

Mi cor ra kî nuştbi, xetaya gîrsa gîrsan mesder o. Formê mesderê kirmanckî di tene yê: Bi suffiksê “-ış” û bi suffiksê “-ene”. Mesut Ozcanî ferhengê xo de formê bi “-ış”î qebul kerdo, formê bi “-ene” kî se nameyo ke kar (fiil) ra virazîyo qebul kerdo. Labelê “-ene” bîyo derg û sey “-aene” amo xebitnayene. Labelê kirmanckî de formê bi “-aene” rast nîyo. Mavajîme ke herinda “ardene”, “guretene” û “kotene” de wina nuşto:

ardaene (r. 24)

guretayene (r. 80)

kotaene (r. 111)

Beno ke Mesut Ozcan vajo Dêrsim de mesder bi suffiksê “-aene” qedîno. Eke winî yo nê karanê bînan de çira “-ene” esto? Nimûne:

arza daene (r. 24)

adir pa naene (r. 21)

aredaene (r. 24)
bulîşkîyaene (r. 33)
cemedîyaene (r. 47)

2-3. Antişê Karan (Fiillerin -Çekimleri)

Ferhengan de karî nêancîyênê, mesderê înan êno nuştene. Labelê ferhengê Mesut Ozcanî de tenya mesderê karan nênusîyê, karî amê antene kî. Mavajîme:

ama (m): gelmiş
amaene: gelme
amayis: gelmek
ame (n): geldi
amê: gelmişler
amê (m): geldi
amo (n): gelmiş (r. 23)

Ferheng de nuştîşê mesderî bes o. Antişê karan (fîlan) îcab nêkeno. Eke karî wina bi şeklo ante binusîyê, tenya bi yew karî çend rîpelî pir benê û qalindîya ferhengan bena des qat heta vîst qat kî. Yanî bi antişê karan, merdim şîkîno (bese keno) yew ferhengê 100 rîpelîni bikero 2000 rîpelî.

Çîyêde bîn kî no yo: Eke Mesut Ozcanî seba karan metodo winasî qebul kerdo o taw çira karê bînî kî nêantê, yan kî mavajîme çira karê bînî kî ancîya bi nê kesan (şexsan) û deman nêantê? Mavajîme:

jede cîde: çok ver, fazla ver
jede da: çok verdi, fazla verdi
jeda daene: çok verme, fazla verme
jede dayis: çok vermek, fazla vermek
jede do: (bkz.) jede da (r. 102)

Seke aseno her di nimûneyê corênî goreyê yew qaydeyî nîyamê antene. Ganî nuştoxî yew metod qebul bikerdêne.

2-4. Musnayîşê Nêrî û Makiye

Ferhengê Mesut Ozcanî de no xusus de kî ancîya yew ûsul çin o.

Nêrî û makîya çekuyan ge ama musnayene ge nîyama. Merdim fam nêkeno ke çira wina bîyo.

2-4-1. Sifetan de

Sifetî yan kî nameyê ke sifetan ra virazîyê tenya bi halê nêriye nusîyayê û cînsîyetê (nêrî û makîya) înan ge nusîyayê ge nênusîyayê. Eke cînsîyetê sifetan nusîyeno, ganî hem formê nêrî hem kî makî biamêne nuştene. Mavajîme:

çatlîx: semiz

çewt: 1) eğri 2) düz olmayan, çarpık

çepel (n): 1) pis, kirli, kötü 3) çepel

çiq/e (m): inatçı, söz dinlemeyen

şefil: 1) gözleri görmeyen, âmâ 2) sefil

sıst (n): 1)gevşek 2) sıska

2-4-2. Nameyan de

2-4-2-1. Tayê nameyî bi formê nêrî nusîyayê labelê nêribîyayîşê înan nênusîyayo. Mavajîme:

dêmdar: devrimci

dilet: ikiz

dewız: köylü

fırqe: fırka, askeri birlik, tümen

elewi: alevi

rastdar: sağcı

2-4-2-2. Tayê nameyî tenya bi formê nêrî nusîyayê û nêribîyayîşê înan nusîyayo. Mavajîme:

dımdar (n): gerici

wali (n): vali

wayir (n): sahip

şer (n): aslan

faldar (n): falcı

sef (n): şef

rotox (n): satıcı

sukız (n): şehirli

2-4-2-3. Tayê nameyî tenya bi formê makîye nusîyayê û makîbiyayîşê înan nusîyayo. Mavajîme:

dewa (m): 1) deve 2) dava

rîndek/e (m): 1) güzel 2) güzelce

2-4-2-4. Tayê nameyî hem bi formê nêrî hem kî bi forme makî nusîyayê. Mavajîme:

ewlad (n): evlat

ewlad/e (m): (bkz.) ewlad

dost (n): dost

dost/e (m): 1) dost 2) erkeğin beraber yaşadığı kadın dostu

erçel (n): 1) hırçın 2) asabi, sinirli

erçel/e (m): (bkz.) erçel

tuleng (n): aşırı zayıflamadan ya da hafiflikten dolayı kıl ya da kılların dökülmeye yüz tutması

tuleng/e (m): (bkz.) tuleng

turîst (n): turist

turîst/e (m): (bkz.) turîst

2-4-2-5. Nameyê makî ye ke bi suffiksê “-e” qedînê, bi nîşanê (îşaretê) kîştîkî cîya amê nuştene. Mavajîme:

teker/e (m): tekerlek

tarv/e (m): 1) dert 2) kötülük 3) yara

siliy/e (m): yağmur

surot/e (m): surat, yüz

şepiy/e (m): ayran yaymak için kullanılan iki uçlu çatallı ağaçlardan her biri

Goreyê fikrê mi, seba ke formê nêrîyê nê çekuyan çin o, bi îşaretê kîştîkî (/) cîyanuştîşê nê suffiksî îcab nêkeno. Yanî herinda “siliy/e” (bı tırki “yağmur”) de çira “siliye” nênusîyo?

2-4-3.

Tayê çekuyî se nêrî yan kî makî amê musnayene labelê name yan kî

sifet nîyê. Mavajîme:

Dota (m): öbür yandadır, öbür taraftadır.

Tîya de “a” kar (fîl) o û kesa (şexsa) hîrêyine musneno. Ferheng de îcab nêkeno ke merdim karan bianco û binuso. Mavajîme eke “dot a” nusîyaya, çira nê kî nênusîyayê? “Dot o, dot ê; bot a, bot o, bot ê.”

2-5. Cîya û Pîyanuştîş

2-5-1

Karî tayê cayan de cîya amê nuştene labelê tayê cayan de kî pîya amê nuştene. Hetê îmla ra nuştoxî metodêde rast taqîb nêkerdo.

Mavajîme:

raji bike	rajike
feka nayis	fekane
qeynax bike	qeynaxke
purt bike	purtke
war bike	warke

2-5-2. Preverbê Sey “Pê”, “Pa” Ge Cîya Ge Pîya Nusîyayê.

Mavajîme:

pêşiyayîş: içinden sıvı akma, delik olma

adır pa naene: 1) ateşe verme 2) yakma, tutuşturma

adır pane: 1) ateşe ver 2) yak, tutuştur

pa soynayîş: sürmek, sürtmek

pa naene: 1) vurma 2) silahla ateş edip vurma 3) yapıştırma

dest pane: el vur, dokun

2-6. Eynî Çekuye Tewir-tewir Nusîyaya

Mavajîme: “jede” û “jeda”; “rae”, “re” û “ra”

jede dayis (r. 102)

jeda dayene (r. 102)

re cı salıx dayis (r. 168)

ra cı salıxde (r. 168)

2-7. Tayê Çekuyê ke Eynî yê, Seke Çekuyê Cîyayî Bê Ame Xebitnayene Mavajîme:

gıra biyayis: yavaşlamak, yavaş olmak

gıra gıra: yavaş yavaş, ağır ağır

gıran kerdayis: ağırlaştırmak

“Gıra” û “gıran” eynî çeku yê. Tayê cayan de “gıran” sey “gıra” êno vatene. Fam nêbeno ke çıra bîyayîşî ra ver “gıra” û kerdayîşî ra ver “gıran” nusîyayo.

2-8. Ferheng de Formê Zafhûmarî Nusîyayê

Mavajîme:

domon: çocuk

domoyn: çocuklar

erzaq (n): erzak

erzayq: erzaklar

esker (n): asker

eskêr: askerler

Ferheng de îcab nêkeno ke merdim formê zafhumarî (çoğul) cîya binuso. Eke nuseno kî ganî yê pêro çekuyan binuso. Çıra tayêne binuso û tayêne menuso? Bêguman tawo ke hem yewhûmar hem kî zafhûmarê çekuyan nusîya, ferheng beno qalind!

2-9. Çekuyê ke Virazîyê

Mesut Ozcanî xo ser a tayê çekuyî viraştê. Mavajîme:

rojvej (n): doğu

rojwar (n): batı

wandar (n): okuyucu

wanistan: okul

dêmdar: devrimci

rastdar: sağcı

rastdarên: sağcılık

dımdar (n): gerici

çepdar (n): solcu

çepdarên: solculuk
nustdar (n): yazar

Hetê îlmê ziwani ra viraştişê çekuyan tayê wesfan wazeno û her kes nîşkîno xo ser a çekuyan virazo. Berpirsîyarîya (mesulîyetê) nê karî zaf giran a. Aye ra kî teber, merdimî ke karêde winasî kerd, ganî binuso ke nê çekuyî ey/aye bi xo viraştê û ganî sey çekuyanê ziwane miletî memusno. Eke wina mebo û her kes xo ser a çekuyan virazo, ziwane de şaşî û keşmekeşîyî zîyade benê. Mavajîme peynîya çekuyanê corênan de suffiksê “-dar” û “-îstan”î esto. Manaya “-dar”î çi ya? No suffiks hetê etîmolojî ra kotî ra êno, fonksîyonê xo çi yo? Mesut Ozcan bê ke nînan bîzano “-dar” ardo pey çekuyan.

2-10. Çend Çekuye ke Manaya Xo Xelet Nusîyaya

1- tarr: ıspanak (ferhengê Mesut Ozcanî de)

Ferhenganê bînan de:

tarr: pişirilerek yenen semizotu, tereotu, sebze vb. yiyecek maddelerinin genel adı ⁽³⁾

tarr: daha çok ilkbaharda pişirilerek yenilen taze ot türlerinin genel adı ⁽⁴⁾

2- tastaene: kemirme (ferhengê Mesut Ozcanî de)

Ferhenganê bînan de:

taştîş: 1- yülümek, tıraş etmek 2- kabuğunu soymak ⁽⁵⁾

tastîş: yontma, kabuğunu soyma ⁽⁶⁾

3- dıng: bulgur (ferhengê Mesut Ozcanî de)

Ferhenganê bînan de:

3. Malmisanj, Zazaca-Türkçe Sözlük/Ferhengê Dımilki-Tırki, Deng Yayınları, İstanbul, 1992

4. Çem, Munzur, Ferheng: Kurdî (Zazakî)-Tirkî, Stockholm, 1994

5. Malmisanj, esero corên (ec.)

6. Çem, Munzur, ec.

dengi: pirinç veya bulgur dövmekte kullanılan dibek (7)
ding: bulgur dövmede kullanılan dibek (8)

4- hewiy: rakip (kadın erkek ilişkilerinde) (ferhengê Mesut Ozcanî, r. 90)

Manaya “hewî” yan kî “hewîy” tirkî de “rakip” nê, “kuma” ya. Çekuya “hewî/hêwî” kurmanckî (kirdaskî) de kî esta.

5- ye: kelimenin başına gelerek, kelimeye dır, dir eki verir. Ayrı yazılır (ye mawo: bizimdir, bizimkidir) (ferhengê Mesut Ozcanî, r. 229)

“Ye”yo ke cor de qalê ey beno zemîrê mulkîyetî yo û rastê xo “yê” yo. Labelê Mesut Ozcanî o sey karo nencet (ek fîil) fam kerdo. Mayajîme ma ke nimûneya corêne ra “wo”yî vejîme, na cumleye senî êna wendene: “yê ma: bizim, bizimki”. Seke aseno “yê” manaya “dır, dir”ê tirkî nêdano. Oyo ke na mana dano “wo” yo.

6- niya...: başına geldiği sözcüğe olumsuzluk anlamı katar (niyamaene: gelmeme) (ferhengê Mesut Ozcanî, r. 132)

Eke ma nimûneya corêne sey Mesut Ozcanî cêser bifiyeme, bena “nîya-maene”. Tîya de “maene” bêmana ya, çünke Mesut Ozcanî xeletîye kerda û “a”yê “amayene” prefiksê negatîfiye “nî/nîy/ni/nê”yî ser a nuştô û “nîy-amayene bîyo “nîya-maene”. Rasttehlîlkerdişê na çekuye wina wo: “nî-y-amayene” (herfa “y”yî tîya de di herfanê vengdaran pêra girê dana). Eke ma sey Mesut Ozcanî “nîya”yî sey prefiksê negatîfiye qebul bikerîme û tîya çend nimûneyan de bixebitnîme xeletîya ey hîna weş asena: “nîyakerdiş, nîyaberdiş, nîyanustiş”(!).

7- zon: sızıntı, acı (ferhengê Mesut Ozcanî, r. 233)

Tîya Mesut Ozcan tirkîya “zon”î şaş nuştô. “Sızıntı”, tirkî de manaya

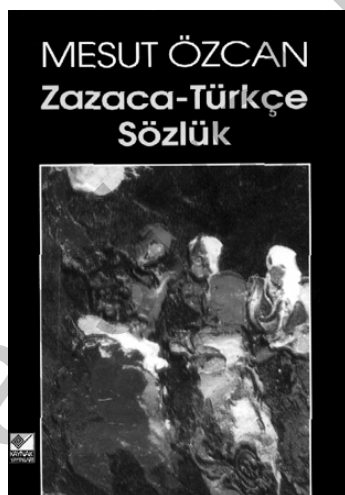
7. Malmisanj, ec.

8.Çem, Munzur, ec.

“zon (jan)”î nidana. Beno ke Mesut Ozcanî waşto “sızı” binuso. Tirkî de “sızı” û “sızıntı” di çiyê cîya yê û lazim o ke ferhengnuştux çiyânê winasîyan (nîyanênan) bizano. Çünke wendox, rastanê ferhengî ra çiyânê rastan, xeletanê ferhengî ra çiyânê xeletan “museno”.

2-11. Nameyê Dewan

Nê Ferheng de nameyê tayê dewan kî nusîyê, mavajîme Fême. Labelê nameyê tayê qeza, nahîye, dewan nênusîyê, hetta mavajîme nameyê Dêrsimî nê ferhengî de çin o. Madem ke wina yo, çira tenya nameyê çend dewan nusîyo? Krîter çi yo?

UNÎVERSÎTEYA UPPSALA DE DERSÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)

Haydar DILJEN

Weqfa Kulturê Kurdî ya Stokholmî, bi Unîversîteya Uppsala ya pîya kursê kurdkî akerdo. Kursî 10ê sibate de dest pêkerd û do heta 15ê hezîrane biramo. Çar wendekarî (telebeyî) kirmanckî (zazakî) û hewt wendekarî zî kirdaskî (kurmanckî) wanenê. Wendekarî, şaristananê (bajaranê) cîya-cîyayan ê Kurdistanî ra yê. Mamostayê (malimê) kursê kirmanckî, serredektorê kovara Vateyî Malmîsanij û ê kirdaskî zî Reşo Zîlan o. Mesrefê

wendekaran pêro Weqfa Kulturê Kurdî ya Stokholmî dana û îdareyê kursî zî unîversîte girewto (giroto) xo ser. Kursê kirmanckî û kirdaskî cîya-cîya yeno dayîş.

Seba qebûlkerdişê kursî şertî çî yê?

Ganî (gerek) kes taynêrî (tewr tay) lîse biqedêno. Kesê ke wendegeho (mektebo) berz yan zî unîwersîte qedênaya û ziwandê xerîb zanê yenê tercîhkerdiş.

Ganî lehçeyanê kurdkî yê ke Kurdîstanê Vakurî de yenê qiseykerdiş, yanî kirdaskî yan zî kirmanckî (zazakî) ra yewe bizano/bizana. Kesê ke her di (wirna) lehçeyan bizanê yenê tercîhkerdiş. Kesê ke nuştox ê, muxabîr ê yan zî mamostayîye (malimîye) wenda yenê tercîhkerdiş. Cinîbîyayîş/kênabîyayîş sebebêndê tercîhkerdişî yo. Kesê ke beşdarê kursî benê, ganî temambîyayîşê kursî dima agêrê welat û goreyê îmkananê xo seba averşîyayîşê kurdkî xebate bikerê. Seba tesbîtkerdişê wendekaran (beşdaranê kursî), Unîversîteya Uppsala mullaqatê kerdo.

Muraceetkerdiş de kamcîn belgeyî wazîyênê (yenê waştiş)?

-Dîplomaya lîse yan zî wendegehê berzî,

-Belgeyê ke şenê (eşkenê) bibê sebebê tercîhî,

-Belgeyê qeydê nufûsî,

-Bi kilmî ya biyografiya muraceetkerdoxî. (Ganî bi kurdkî bêro nuştiş.)

Wendekarê kursê kirmanckî (zazakî) û mamoste Malmîsanij

-Name û adresê kesanê ke şenê bibê referens,

-Seba têkilîye (ilişki) adres û telefonê muraceetkerdoxî.

Beşdarê kursî senî amey weçînayîş (vîjnayîş)?

Malmîsanijî no xusus de wina va: Seba qebulkerdişê wendekaran,

di weçînayîşî bîy. Weçînayîşo verên, goreyê belgeyanê mureceetkerdoxan bi. Kesê ke belgeyê înan goreyê şertanê Unîversîteya Uppsala baş bîy, seba mullaqatkerdişî qebl bîy.

Weçînayîşê diyine, yanî ê peyêne bi mullaqat bi. Goreyê netîceyanê mullaqatî wendekarî tesbît û qebl bîy.

Kurs de çî yeno musnayîş (banderkerdiş)?

Kurs de gramer, edebîyat, tarîxê edebîyatî û tarîxê Kurdistanî yeno musnayîş. Dersan ra teber semînerî û xebatê wendekaran bi xo estê.

Ma derheqê kursî de fikrê wendekaran pers kerd. Înan persê ma yê “şîma çîrê amey nê kursî û kurs senî şono?” rê wina cewab da.

Eladîn Bazencîr (çewlîgij): Ez semedê zîwanmusayîşî ameya nê kursî. Eke ez weş (baş) bimusa ez qayîl a bimusna zî. Ez qayîl a faydeyê mi însônî rê bibo. Ma zîwan û tarîx musenê. Kursê ma baş o. Ma newe dest pêkerdo. Heta peynîya kursî ma hîna (daha) weş musenê.

Mehmed Emîn (licêyij): Kursê ma zaf baş şîno. Verê ke ez bêrî nê kursî, mi bi xo vatê qey ez kirmanckî (zazakî) zana. Nê kursî de min fam kerd ke kirmanckî tenya ê dewa ma nîya. Kirmanckî zaf hîra ya.

Denîz Gunduz (gimgimij): Vero ke ez bêrî kurs, xo ra xebatê min ê zîwanî ser a estbî. Tirkîye de kî mi tayê nuştê (nusnaynê). Heta nika yew kitabê mi vejîyayo. Uca mi zîwanî ser a tayê kar kerdinê. No pancşes serrî yo ke ez zîwanî ser o xebitîyêna. Verî ke ez bêra tîya mi vatê qey ez gramerî ser a, her çî ser a rind (baş) zana. Mi xo rind hesabnanê. Ez ke ama tîya tepya, mi kêmasîyê xo dîy. Musayîş heta peynîya emrê însânî rameno. Tîya ez hîna (daha) rind bander bîya, musaya. Nîyetê mi o yo ke, wexto ke ez agêra, zîwanê ma ser a ders beno çîyêdo bîn beno, ez nê karî biramî.

Tûrgût (pîranij): Ez Îstenbul de wayîrê kovara Warî ya. Ma ameyê wuta (tîya) ma zîwanê xo de ders vînenê, no zaf çîyêdo baş o. Labelê ma wazenê welatê xo de zî bişê (biesşkê) zîwanê xo bander bibê ke ma seba banderbîyayîşî mecbur nêmanê bêrê cayanê ende dûrî. Kursê ma zaf weş şono. Ma zaf çî bander benê.

WAYÎRÊ HÊNÎYÊ MAMEDÎ

Huseyîn KARAKAŞ

Hênîyê Mamedî, fekê Dereyê Cadî de, binê kaşê qermuxa keyeyê Seme de bî. Viraşte nêbî. Fekê derî de diramekê golek bî labelê awa xo weşe bî. Zereyê gole de da-des çimeyan ra awe amêne. Labelê cayê înan ca nêbî. Çi wext şilî bivarêne, Dereyê Cadî laser ra bînî pirr û dêne ra dorme. Laserî xo kuwnê nê kendî, ê kendî; çik ke kotî ra qurufna, şanêne xo ver, berdêne dûrî.

Laser ke amêne, Hênîyê Mamedî kî (zî) nesîbê xo girewtêne û ter-tele de şîyêne. Labelê asmênî çitur ke çimî rakerdî, hewa bî nerm û laserî lix û çaxil xo dima verda, ancî cinîyanê dewe ra tayêne huye tayêne zengen kerdêne xo dest, qelibîyêne Dereyê Cadî. Remil û çaxilê ke cayê hênîyî de pêser bîyê, kinitêne eştêne, hênî kerdêne sey verênî.

Dewe, di taxî (mehelleyî) bîye. Înan ra vatêne “Mala Corî” û “Mala Cêrî”. Mabênê taxan ra cade vêrdêne ra. Hênî zereyê sînoranê Mala Cêrî de bî. Rîyê hênîyî ra mabênê şarê di taxan, sey veyveyê lûye bî. Cinîyan rew-rew hênîyî ser o dêne pêro.

Dewijan, Hênîyê Mamedî nê m zîyare, awa ey kî teberik hesibnêne. Qatix û mîrê nanê bimbarekî a awe ra viraştêne. Çi fayde ke awa hênîyî tay bî û dewijan pêrone rê bes nêbî. Yewe bişîne hênîyî ser, heta ke biroşê (sitolê) xo bikerdêne pirr, gole qilêr de mendêne. Yewna ke dima amê û hênî qilêrin dî, persêne vatêne ”kamî no wina kerd?” û çimê xo cinitêne ro pê, çî qisayî amey fek vatêne. Qisayî qisayê hesnayene nêbî, pêro milqî (nengî). Milqan dewam kerdêne heta ke hênî bî zelal û a cinî biroşê xo kerdî pirr. Na rey kî aye gole qilêr de verdêne û aya ke dima amê dest bi milqan kerdêne. Cinîyan wina rojî vîyarnêne.

Xêxê (budalayê) dewe Avasî, kenarê de ero cinîyan pînê. Gama ke firsend dî, bi dizdî ya şîyêne hênî kerdêne qilêrin û remênê, xo dênê we; pêrodayîşê cinîyan de nîyadênê, huyayene de qir bîyêne mendêne.

Dewe de cinîya tewr zîyade milqîçîye Fîdane bî. Aye qijênîya xo de

nêweşî vîyarnaybî ra, çimê xoyo rast helmikin û pelinc bî. Rîyê merdimî de ke nîyada, sereyê xo kerdêne çewt, şaş û zurr nîyadeynê.

Fîdane lajê apê xo Rizayî de zewijîyabî. Dewijan aye ra Fîda Kore vatêne. Zerrîya cinîyanê her di taxan kî Fîdane ra serde bî. Fekê aye zaf xirab bî. Tenya mabênê Fîdane û biaqilanê dewe nê, mabênê aye û Avasî kî weş nêbî. Fam kerdbî ke Avas bi dizdî ya şono hênî keno qilêrin. Çend rey Avas fetelna ke pêbigîro, piro do labelê o sey mahîna rewane rema, kewt ra dûrî şî. Fîdane kî dima milqî kerdî. Lakî û milqîçiya aye ra cinîyan tim zewtî dênê piro vatênê "Heq qedayê to dero ke der û cîran to ra bireyo".

Aye ters û xof çik o nêzanêne. Roştîye ya yan tarî yo nêvatêne, çî wext ke aye rê awe lazim bîye biroşî eştêne ra gaçikan, helmê de şiyêne Hênîyê Mamedî de kerdêne pîrr, gêrêne ya, amêne.

Fîdane rojê şefeqê rew uşta ra, kincê xo kerdê xo ro, mîya xo pêt girê da, biroşê xo girewtî keye ra vejîya ke şêro Hênîyê Mamedî ra awe bîyaro û mîrê nanî mîşte kero. Dinya hîna tarî bîya. Rayîrê hênîyî verê keyberê Avasî ra vêreno ra. Gama ke Fîdane şona hênî, Avas kî vejîno teber ke şêro mîza xo bikero.

Avas hîna nêşîyo peyê banî, çengeyê banî de qilatuyê keweno ra çimanê ey ver. Cayê xo de vindeno nîyadano labelê tarî de kam o, nas nêkeno. Meraqê keweno serê zerrîya ey, nêşîkîno vîndo; keweno qilatuyî dima. Firaqet şono, fam keno ke Fîdane ya. Xo nêmusneno aye, dima şono. A şona hênî ser, o kî cor ra gêreno, keweno zereyê qermuxe.

Fîdane xuşe-xuşa awa Dereyê Cadî ra pejna Avasî nêgêna û nêvînena ke o amo ser ra tîkmîş bîyo. Hênî de, uskîra xo dana tew, verdana biroş. Hîrê-çar uskîran verdana biroş nêverdana, Avas şilabendê xo rakeno, tumananê xo xiz keno û cor de mîza xo keno. Mîze ke resena Fîdane, Fîdane xil bena û xo ra cor nîyadana ke çî nîyado! Mat manena. Dima, sipêlayîya pîrên û tumananê Avasî ra ber teba nêkeweno ra çimanê aye ver. Xewf kena, vana "ya Xîzir!" û xerîqîyêna, kewena zereyê dereyî.

Avas kî terseno, şono keye û kesî ra qet teba nêvano, bêveng keweno cile.

Roşt (roşn) ke beno, dewe qalayîşê verekan-bizêkan û hay û hayleminê domanan de manena. Rîza xo hesîyêno, nîyadano ke Fîdane cile de nîya. Urzeno ra, mîyanê banî de aye fetelîno, reyê-di reyî veng

dano labelê kes cewab nêdano. Vejîno verê keyberî, ver-virar de nîyadano û çend cîranan ra perseno, cîranî pê huyenê. Înan ra yew vano:

-Nê lo Riza, Fîde to ca meverdo meşêro birako?

Riza gêreno ya, êno keye û nîşeno ro, xo xo de fikirîno ke Fîdane kotî şîya. O hîna fikirîno ke domanêke dano keyber ro û bi helka-helke êno zere, leweyê Rizayî, vano:

-Apo, nacnîya mi Fîdane hawa Hênîyê Mamedî de xerîqîya, gina zereyê dereyî ro!

Riza verê weş fam nêkeno, vano:

-Kotî?

Lajek ke reyna vano, Riza hêrs beno û bi vengo berz vano:

-Ez di Mamedê aye n...! Çi karê xo esto ke şîya uca?

-Biroşê xo hayê lewe de. Şîya awe, vano lajek.

Riza leze urzeno ra, keye ra vejîno û vazdano. Gama ke reseno verê hênî, vînenno ke xeylê însan resto pê. Vano:

-Xo ra kenar derê!

Û qelebalixî mîyan ra şono Fîdane ser.

Nîyadano ke Fîdane rameredîyayî ya. Di-hîrê cinî yê ke ameyê ser, awe rîyê aye ro kenê, xo nêhesîyêna. Riza bi vengêde berzî vano:

-Fîdê!

Aye de Fîdane çimanê xo rakena û zurr-zurr dormeyê xo de nîyadana. Riza nîyadano ke rîyê aye de gonî nêmenda, bîya sey leçege. O û yewêde bîn kewenê binê çenganê aye, darenê we, benê keye de kenê cile.

Riza û Fîdane ke tenya manenê, Riza bi hêrs perseno vano:

-Erê forqa adirgine, ti ê dere û derxulan de çi fetelîna?

Fîdane çimê xoyê zurrî çarnena ra Rizayî ser û vana:

-Nalet, fekê xo xêr rake! Ti zana çira ez xerîqîyo?

Riza çiman gindir keno labelê vengê xo nêkeno. Fîdane dewam kena:

-Ez şîya awe bîyarî ke pê mîrê nanî mîşte kerî. Dinya hîna tarî bîye.

Mi çitur ke çend uskireyê awe verdayî biroş, hîkmeta Heqî ra cor de sey çirre awe bel da. Mi sereyê xo dard we, xo ra cor nîyada ke ez çi bivînî! Wayîrê Hênîyê Mamedî kincê xoyê sipîyî kerdê xo ro, hawo mi ra cor! Sey aşma çarêşsewa şewle dano ra dormeyê xo. Şewleyê ey gina rîyê mi kî. Sewbîna teba nîno vîrê mi. Ez winî cayê xo de xerîqîyo mendo.

-Tew, vano Riza. Karê Wayîrê Hênîyê Mamedî çin o, êno awe bel keno û şewleyê xo dano rîyê to ro! Dewe de cinîya ke to zewta aye nêgirewta nêmena. Kam çî zaneno kê firsend dîyo, kayê xo bi to kerdo!

Fîdane bena sey şêra birîndare, urzena ra, vana:

-Mi bi çîmanê xo Wayîrê Hênîyê Mamedî dî!

Dima çend rey na cumle tekrar kena.

Vateyê Fîdane dewe de vila benê, şonê resenê goşê Avasî kî. Avas xo bi xo huyeno vano:

-Fîde hol zanena ke aye çî dîyo!

MI BIKÎŞE, SÎYAYÊ MI GIRÊ DE

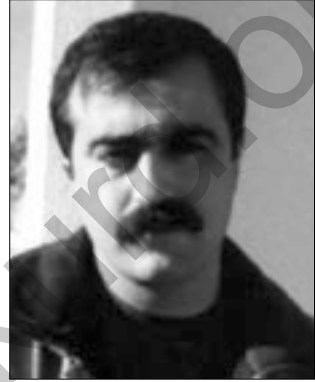
Demeyo ke mi û aye ma yewbînî dî şilî varêne. Hewa hewayê vewre bî labelê şilîyê varêne. Çilayî, Îstanbul de yew êreyê çilayî senî veşenê winî veşayêne. A yew dikanê kitabrotoxî ver de bîye. Ez girewta binê şemsîyeya xo. Helmê aye ra boya başîye û rindîye amêne.

Piyê aye zabitêk teqawitbîyayeyê Cengê Kore bî û maye jî macira Balkanî. Yeweke bîye. Kênekêka sey leyêke bîye. Goşê aye yê delalî mîyanê porê aye yê kejekî mîyan ra seke sanikan bigoştare vejîyabîy. Gama ke qesey kerdêne

merdimî vatêne qey hêdî-hêdî xo rê kilaman vana. Lewê aye lewê homayêka paçkerdişî bîy. Çimî keweyê asmênî, keweyê asmênê sayî. Parka û potînê aye yê piyê aye, nameyê aye yo kod jî yê partiye bîy.

Ez a şewe keyeyê aye de mendbîya. Keyeyê aye keyeyê yewodayinê wendekaran bî û ti çend vajî ende tēmîyankewte bî. Pûço ke ere tekê xo gêreno, kaseto ke ere qabê xo gêreno... Kitabî, sey kitabeyanê kemerinan mîyanê tozî de, refê kitaban to vatêne qey nika ma ser ro gineno. Teber ra polisî zaf bîy û soba ser o çaye girîyayne. Mi rê bi vengê nizmî şîrê xo wendîbî. Vengê aye, sey vengê dereyêk barî yê ke ko ra herikîyêno şono war, mi ser o tesîr kerdbî. Ma qalê felsefe, şoreş û eşqî kerdbî. Cila aye aye rê, ez qenepeyî ser o kewtîbî ra. Asmên ra estareyê emrê ma hişyarî, zereyê ma de vaşê şabîyayîşî hişyarî labelê ma hewn ra şîbîme.

Ma ke hişyar bîme kuçeyan de vewre varaybî. Ma piya şîbîme mîtingêko korsan. Kaşkolêka bordoya aye ya serepuskiline bîye, sereyêk ra aye sereyêk ra mi tepîştîbî. Ma polîsan mîyan ra şemitîyabîme ha

Hamdî OZYURT

şemitîyabîme. Gama ke tay mendênê ke ma ra yew bêro tepîştîş, ê bînî bi leze kaşkole antêne. Polîsan bese nêkerdêne ma tepîşê û ginaynê war ro. Dima ma dekwetibî kuçeyan mîyan û şopa xo daybî vîndîkerdene. Ma sey domanan gudvewrî kay kerdibî. Mi destê aye ke cemedîyabîy û bîbîy pembe, bi vewre vilênaybîy û lepikê xo dabîy aye.

Wisar ke ame a şîye ko. Gama ke şîye, reyê wina rîyê mi de nîyada. Nîyadayena aye de ne keder estbî ne hêrs, ne lomeyî ne çî... Ne mi ra vat “ti jî bê” ne jî vat “weşîye de bîmane”. To vatêne qey alayêka serkewtîya dîregedekerdîye ya.

Serran ra pey ma Almanya de rastê yewbînî ameyîme. Ez zor-çiqîyam amêne aye vîrî. Sey ordîyanê ke pey de remenê heredîyayîye (cigirîyaya) bîye. Sereyê aye de guleyêk eskerî mendbî. Porê aye kilm bî binê kepa aye de. Goşê aye bêgoşt û girsî bîy. Seba ke edaleyê dormeyî helîyabîy, yew çimê aye dekwetbî çale û seke yew bîrî ra nîyado nîyadêne. Lewê aye lewê homayêka paçkerdişî ya merdîye bîy. Seba aye ne felsefe mendibî ne şoreş ne jî eşq. Estareyê aye asmên de şeqitîyabî, vaşê şabîyayîşê zereyê aye poyabî.

Vatêne: “Ez bi serran koyan ra vêşan gêraya, mi kemere talîya pîzeyê xoyê pîsî ra girê day”. Giran-giran qesey kerdêne, ziwanê aye deginayne. Vatêne: “Mi kampa multecîyan de lej vet... Mi vat beno ke ez biba wayîrê yew adirê ke ez ey rê îbadet bika, aye ra mi çî-mîyê xo veşna... Pîyê mi ez ewladîya xo ra eşta, maya mi merde. Sitara mina peyêne maya mi bîye, ez nêzana ke çira merde...” Vatêne: “Doktoran bese nêkerd guleyî sereyê mi ra vejê... Ez hem ciwîyayene ra bîya bêzar hem jî tenyayîye ra... Îhtîyacê mi hem bi qatîlî hem jî bi sînayoxî esto. Mi bikîşe, sîyayê mi girê de.”

Tirkî ra çarnayoxî:
Nevzat Gedîk & J. Îhsan Espar

DINYA MINA GEWRE

Nevzat GEDİK

Dinya,
Dinya mina gewre,
Ma ne hukum kerd
Ne kî tawa

Ma fir da, bi teyarayan
Şîme astareyan
Ma azne kerd;
Hetanî binê deryayan

Xo dest de çarnayîme
Sey gayê cuwenî
Sey bergîrê dolabî
Çarnayîme gilor-gilor

Herçi ke şî,
Cayê mezelan bî hîra
Dinya mina gewre
Xo goyna.

NAMEYÊ MEWQÎYANÊ DEWA MI

Ehmedê DIRIHÎ

Bajar: Çewlîg

Dewe: Pul

Ca: Sînorê dewe, beyntarê Çewlîg, Pali û Darahênî de, verê Awa Muradî ra hetanî Koyê Qere Omerî yo. Eşîra Govdereyî de, dewa Dakone hesabîyena.

MEWQÎYÊ DEWA PULÎ

Awê Warê Merg

Belekin Qaşê

Berguemi

Bexçê Xelûn

Bêj

Bin Çir

Bin Merglîyrûn

Bin Yegê Merg

Birk

Biyabên Vay

Bonî

Bueri

Cowca

Çal Curûn (Cayo ke tede xozî manenî.)

Çala Dirkerin

Çala Tirfîşerin

Çalê Kuemîr

Çalikê Yenî Kesûn

Çalûn Çardax

Dar Gendar

Dakonek (Dekûnek)

Derê Çêt

Derê Hezazûn

Derê Kurdûn

Derê Merekûn

Derê Mezelûn

Derê Qarwûn

Derê Qêlik

Derê Qilawer

Derê Qumûn

Derê Rîwêr

Derê Saluncêrûn

Derê Sikrî

Derê Tuyerûn

Deştê Wês

Dolek

Doşûn Say Korêk

Engîşt

Fêk Çûn

Geraw	Luek
Golê Bejûn	Luekê Şakûl
Golê Çalakûn	Luekê Xêl
Golê Gewekûn	Marnîg
Golê Hezazûn	Mazmerg
Golê Kuesî	Merêk
Golê Mezêl	Merg
Golê Qilawer	Mergê Gaz
Golê Tuyerûn	Mergê Gowrûn
Golê Varûn	Mergê Şêm
Golê Yegêlûn	Mergê Şêx Nîz
Golê Yegê Merg	Meskar Xeylûn
Golê Yenî Umêr	Mezêl
Guhêr Puexic	Mezêl Mêm Aşikûn
Gumîyel	Morin
Hezaz	Mûyn (Mîyan) Qeşê
Hingrûn	Paştê Mûk
Kaş Gewekûn	Paştê Rezûn
Kaş Telîyûn	Pê Bûnûn
Kêbêr Sadiq	Pê Tuyera Sur
Kêf Kêbêr	Pê Yenî Sayerûn
Koyê Qere Omêr	Royê Murad
Lemê Gihêr	Qaplunûn
Lemê Mînderûn	Qaşê
Lemê Pirçûn	Qêlik
Lemê Pîyertûn	Qêlik Sadiq
Lewê Bonîyûn	Qemtira
Lewê Bueg	Qil Asîn
Lewê Meterîs	Qil Îs
Lewê Qêlik	Qil Marî
Lewê Raştî	Qil Olay
Lewê Saypîl	Qil Qeşê
Lewê Sayxirab	Qil Vîyaş
Lewê Zarav	Qil Xîçalin
Lewê Ziyar	Qilawer

Qilê Tirbê Sîn

Qinê Gund

Qinê Gol

Qinê Hezazûn

Qinê Pêrt

Qinê Yegê Mumûn

Qinê Yenî Altûn

Quçek

Quçeka Corîn

Queri

Rijnê Yenî Umêr

Saluncêr

Sax

Sayûn Ap Hesên

Sêr Xet

Simaqi

Sîyaher

Sû

Şênig

Şiq

Şîp

Tirbê Sîn

Tuyêr

Vêr Gol

Vêr Sîyûn

Vêr Yenî Sayerûn

Vîyaşê Qumûn

Viyê Saypîl

Vûmêr

Warê Sîyûn

Wek

Wekê Quyî

Wevêr Sînzer

Keyd

Xeydê Qêlik

Xîç

Xîç Meqsut

Xirab

Yegê Alûnmist

Yegê Bexçî

Yegê Lûn

Yegê Merg

Yegê Mumûn

Yenî Altûn

Yenî Bin Yegê Merg

Yenî Bîya Vêrvay

Yenî Çalakûn

Yenî Çalûn Çardax

Yenî Derê Rîwêr

Yenî Gewekûn

Yenî Heş

Yenî Merg

Yenî Mergê Şêx Nîz

Yenî Mêrdîn

Yenî Qilawer

Yenî Sayerûn

Yenî Tuyêrûn

Yenî Umêr

Yenî Xeydê Qêlik

Yenî Xîç

Yenî Xirab

Yenî Yegê Lûn

Yenîyo Pîl

Yenîyo Qic

Zelek

Zêmez

Zime

2003.02.16

HEWNO KEWE

Turgut ERSOY

Yew nêmeyê şewe de
Radyoya mi deyîra to cenena
Ez, to ser o nusena
Şîrî bahsê to kenê
Û dima yew xeyal mi gêno beno
Ez bena yew deryayo bêname
Dima,
Ez yew qîrrî reyde xo hesîyêna
Berzînê mi de
Zergûn benê gurnîgî

Ocaxê madenî de
Bena yew sanike ez
Dima,
Hewrês keweno hewnanê ma de
Mij heme ca gêno
Hewrî sîya kenê
Ma vîndî benê

Daldehyê yew kuça de
Yew ez manena bêhewn
Taneka mi de heqê yew cixara
Kaşî rayîr nêdanê mi
Bewnî qil ra yew şewq aseno
Ez destê xo derg kena, ez qundax wena
Yew rîyo şabeweş bena ez sanikanê gedan de
Ez yew rêze nusena, ez qundax wena

Eyam ewro zî baş nîyo
Ez yew vewremerdim virazena
Milê ey de qerenfilê hêvî
Nişka ve ra yew varan vareno û ey helneno
Xora varanî nêhelnaynê zî
Înan girewtênê berdênê

Birîna polê mi çekule besto reyna
Emser zî ma nêşêna ronê
Toximanê hêvî bexçeye cînetî de.
Kefaret bo
Kefaret bo ma perune rê.

DARBANÎ Û HEŞ

Arêkerdoxe: **Xezala ŞARIKÎ**

Ruecyek yew darbanî şinû gem, kuelî bîyarû. Veynenû ku mîyûn (mîn) şuliyûn (şiliyûn) di yew heşa may (makî) ha keşê xu ûncena. Darbanî tamaşe kenû. Heş veynena ku darbanî ho tamaşe kenû, yers (hêrs) bena. Warzena yena darbanî ser, vûna:

-Ti çewî (yewî) ra vacî se, ez tu wen. Ti çewî ra nivacî se, ez tu ri herg' şew yew biz ûn.

Darbanî vûn:

-Tu rî sûnd, ez çewî ra nivûn.

Heş darbanî verra dûna. Bena şew, heş yew biz bena, kena verî berî darbanî û şina sêr bûnî. Lewey luecin o gueştarî kena, vûna “dey darbanî çewî ra vûnû nîyû (yan) nivûnû”.

Ruec' bîn cinîyê mîyerikî (mêrikî) pers kena, mîyerdey (mêrdey) xu ra vûna:

-Ina bizey kûmî ya, ça ra ûmeya mîyûnî diwarî ma?

Wi vûn:

-Cinîyek, eya hîn bizey ma wa, pers mekir.

Çend ruecû mîyûn d' hêf (hewê) heş yew biz ûna, kena verî go (gew) û şina.

Yew şew hûncî yew biz ûna û şina lewey luecin o gueştarî kena. Darbanî û cinîyê xu kotî mîyûn cilûn xu. Cinîyek vûna:

-Mîyerik, in çi hewal û? Herg' ruec ma warzênî ek (eg) yew biz ha mîyûn diwarî ma di.

Darbanî vûn:

-Cinîyek, pers mekir.

Cinîyê yî vûna:

-Wilay imiş (emşo) ti mi ra nivacî se, ez ranikuwen. Heq-niheq ti ge

mi ra vacî. In biz hey ça ra yenî?

Mîyerik hîn nişkenû xu cinî dest id (di) biqedeynû (bixelisno), vûn hal-hewal ûna. Heş zî ha gueştarî kena. Heş vûna:

-Wa bû darbanî, ti inkey mi rî yenî gem.

Yew mude (mudet) ra pey, rucecyek darbanî rew ra warzenû, şinû gem kuelî. Heşa may darbanî veynena, geyrena vernî, vûna:

-Mî tu ra niva “mevacî, tu va se, ti mi dest ra niqedyenî (nêxelisîyênî)”?

Û erzîyena darbanî ser, dûna erd ri, qirçikê (qirpiçika) yî gena, nengu şûnena qirçik.

De darbanî veyşûn û, aryê (arayîya) xu nikerda; zerrê yî xurrena.

Heş vûna:

-Ew çine wû?

Darbanî zûnû ku heşî kutikû ra tersênî, vûn:

-Eyî bûyclîr (bocîleyîr) min ey, hey zerrey mi di. Vûnî “ma verra di, ma yenî teber”.

Heş vûna:

-Nîye, verra medi; ti yîn tepiş heta ez şîr.

Darbanî vûn:

-Tamûm, ez ha yîn tepşen heta ti şîr.

Heş şîna, darbanî zî qedyenû*.

* Na mesela dewanê Palîyî de vajîyêna. Wexto ke ez qij bîya, gama ke zerrê mi xurreynî, bawkî mi vatyen “keynê mi, buyclîr tu hê ven denî” û na mesela vatyen.

VATEYÊ VERÊNAN

Arêkerdox: **Firat ÇELKER**

Astor (estor), gorê asparî (esparî) vazdeno.

Bela nêvano “ez êna (yena)”.

Camêrd gayê teverî yo.

Ciniya (cenîka) pîse çiman dejnena, ciniya rinde kî (zî) sere (sare) dejnena.

Cîrano rind (baş) mordemê (merdimê) dûrî ra rindêr o.

Dare çiqas (çiqa) bena derg wa bibo, pelgê xo ginenê hard (erd) ra.

Dewê de dîkî ke zaf bîy, şodir (nimaj) rew êno.

Feqîr şîyo dizdîye (dizdîne), şewe de aşme vejîyaya (vecîya).

Feqîriye eyb (ayb) nîya, tembelîye eyb a.

Gayo ke zor dano qoçan, piyayo ke zor dano zimêlan, ci (ey) ra biterse.

Gonî hebe (bi) axwe (awe) pak nêbena.

Goşt bê este (aste, kate) nêbeno.

Herî xebetînê, astorî (estorî) wenê.

Herkes be jû qeydê yo./Herkes bi yew qayde yo.

Hero xam, barî verê çeverî (berî) de nano ro.

Kilîto zernên her çeverî keno ya (akeno).

Kutik wayîrê xo nas keno.

Mordem (merdim) çiyî (çiyoy ke) wazeno, ê hesneno (ey eşnaweno).

Mordem (merdim) hewt de çik (çi) bo, hewtay de kî (zî) o yo.

Mordem (merdim) mordemî jû ray (yew rey) xapînenno.

Panc (ponc) bêçikî jû (yew) nêbenê.

Piyayê (merdimê) bêvengî ra, axwa (awa) vindetîye ra biterse.

Raya gayê xayînî rojê (rocê) ginena qesab ra.

Şenikfamkerdiş (tayfamkerdiş), xirabfamkerdişî ra rindêr o.

Ti hona (hema) ke nêzewecîyaya (nêzewecîya) çimanê xo çar yake (ake), eke ti zewecîyaya çimanê xo nêmecet qapat ke (bigîre, pade).

Uate _____

Vijdan (Wijdan) ge-gane şahidan ra rindêr o.

Wa Heq (Homa) memiradîyo, qul çiqas (çîqa) miradîno wa bimiradîyo.

Xirabîya ke rew amê, xirabîya herêameyî (ereyameya) ra rindêr a.

Zerrî sifre nîya ke însan her kesî ver de yakero (ako).

ÇEND ÎDYOMÎ

Bom ke peranê xo buro, budela vêşan maneno.

Wertê di xêxan de zincîle visîna.

Zûran ra kam merdo?

www.arsivakurd.org

FEKÊ ÇEWLÎGÎ DE ANTIŞÊ KARAN (FÎILAN)

W. K. MERDIMÎN

Hûmara 17., 18. û 19. ê Vateyî de, bi nameyê “Fekê Çewlîgî de Antişê Karan” hîrê hebî nuşteyê Seyîdxan Kuriyî vejîyaybî. Seyîdxan xebatê xo de tayê çîyanê tewr ewilan (ilkler) keno. Yanî çîyê ke cuwa ver Çewlîg ra kesî dest ci nêşto, Seyîdxan dest pêkeno nuseno û tarî ra vejeno, ano meydan. Nimûne (mîsal), kitabê eyê bi nameyê “Wayê Hot Birayûn” fekê Çewlîgî de kitabêko tewr (en) verên o.

Qaydeyo (hawayo) ke ez zana, fekê Çewlîgî ser o xebatê gramerî zî zaf çine ya. Aye ra, nê nuşteyanê ewilî de tayê şaşî bibî zî normal o.

Ez wazena goreyê zanayîşê xo çend şaşîyanê ê nuşteyî binusî û derheqê antişê fîlan de tayê çîyan zî vajî.

I) Nuşteyê Seyîdxanî de antişê karê (fîlê) “wendîş”î şaş o. Seke yeno zanayîş fekanê bînanê kirmanckî (zazakî) de herfê “a”yî fekê Çewlîgî de bena “û”. Mavajî:

ameyîş/ûmeyîş,
vana/vûna,
wanena/wûnena,
dana/dûna,
ana/ûna,
ramena/rûmena,
anceno/ûnceno ûsn.

No nuşte de heme antişê fîlê “wendîş”î sey “winena” nusîyay. No fîl gama ke bi kirmanckîya standarde binusîyo sey “wanena” nusîyeno. Fekê Çewlîgî de zî ganî (gereka) “wûnena” binusîyaynî.

Şaş *Rast*

Ez ha winenû Ez ha wûnenû (okuyorum)

Ez ha niwînenû Ez ha nîwûnenû (okumuyorum)

Ez winenû.....	Ez wûnenû (okurum, okuyacağım)
Ez niwinenû	Ez nîwûnenû (okumam, okumayacağım)
Ti biwinî	Ti biwûnî (okuyasın)
Wi gereka biwinû	Wi gûnî ⁽¹⁾ /gereka biwûnû (okumalı)

II) Fekê Çewlîgî de ca-ca antişê karan (fiil çekimi), goreyê makî û nêrî yê kesanê yewhûmaran (eril ve dişil tekil şahıslara göre) bedilîyenî (vûrîyenî). Nuştayanê Seyîdxanî de semedê kesê diyin ê makî, karî nêancîyayî. (Fekê Çewlîgî de no nuans gelekî muhîm o.)

Nimûne:

Demo Nikayin (Şimdiki Zaman)

(m) makî

(n) nêrî

Pozîtîf *Negatîf*

Ez ha ⁽²⁾ wûnenû/wûnena Ez ha nîwûnenû/nîwûnena (okumuyorum)

Ti hê wûnênî (n)/okuyorsun Ti hê nîwûnênî (n)/okumuyorsun

Ti ha wûnena (m)/okuyorsun Ti ha nîwûnena (m)/okumuyorsun

Wi (aw) ho wûnenû (n)/okuyor Wi (aw) ho nîwûnenû (n)/okumuyor

Ya (aya) ha wûnena (m)/okuyor .. Ya (aya) ha nîwûnena (m)/okumuyor

Ez ha ⁽³⁾ yenû/yena (geliyorum) .. Ez ha nîyenû (nênû)/nîyena (nêna)

Ti hê yêrî (n)/geliyorsun Ti hê nîyênî (nênî) (n)/gelmiyorsun

Ti ha yena (m)/geliyorsun Ti ha nîyena (nêna) (m)/gelmiyorsun

Wi (aw) ho yenû (n)/geliyor Wi (aw) ho nîyenû (nêno) (n)/gelmiyor

Ya (aya) ha yena (m)/geliyor Ya (aya) ha nîyena (nêna) (m)/gelmiyor

1. Fekî Çewlîgî de herinda “gereka” de “gûnî” û “gûn” zî vajîyêno.

2. Beno ke antişê şexsê nêrîyê yewine de eslê xo “Ez ho” bo.

3. Beno ke antişê şexsê nêrîyê yewine de eslê xo “Ez ho” bo.

Demo Hîra (Geniş Zaman)

Ti wûnênî (n)/okursun Ti nîwûnênî (n)/okumazsın
 Ti wûnena (m)/okursun Ti nîwûnena (m)/okumazsın

Ti yêni (n)/gelirsın Ti nîyênî (nênî) (n)/gelmezsin
 Ti yena (m)/gelirsın Ti nîyena (nêna)(m)/gelmezsin

Demo Ameyox (Gelecek Zaman)

Ti wûnênî (n)/okuyacaksın Ti nîwûnênî (n)/okumayacaksın
 Ti wûnena (m)/okuyacaksın Ti nîwûnena (m)/okumayacaksın

Ti yêni (n)/geleceksın Ti nîyênî (nênî) (n)/gelmeyeceksın
 Ti yena (m)/geleceksın Ti nîyena (nêna)(m)/gelmeyeceksın

Demo Vîarteyo Dîyar (-Di'li Geçmiş Zaman)

Ti ûmê (n)/geldin Ti nîûmê (n)/gelmedin
 Ti ûmeya (m)/geldin Ti nîûmeya (m)/gelmedin

Demo Vîarteyo Nedîyar (-Miş'li Geçmiş Zaman)

Ti ûmêyî (n)/gelmişsin Ti nîûmêyî (n)/gelmemişsin
 Ti ûmeya (m)/gelmişsin Ti nîûmeya (m)/gelmemişsin

Demo Vîarteyo Nedîyar o Verên (-Miş'li Geçmiş Zamanın Hikayesi)

Ti ûmêbî (n)/gelmiştin Ti nîûmêbî (n)/gelmemiştin
 Ti ûmêbîya (m)/gelmiştin Ti nîûmêbîya (m)/gelmemiştin

III) Fekê Çewlîgî de halê negatîfî (olumsuz) yê karan goreyê demê karî bedilîyeno. Ca-ca bi prefîksê “nî-“, ca-ca bi “nîye (nê)-” ca-ca zî bi “me-” yeno şuxulnayîş. (Beno ke ca ra ca –tayê mintiqayan gore- nê ferqî bibedilî.)

Nîmûne:

Ez ha nîyena (nêna)

Ti hê nîyênî (nênî)

Wi ho nîyenû (nênû)

Ya ha nîyena(nêna)

Ma hê nîyênî (nênî)
Şima hê nîyênî (nênî)
Yi hê nîyênî (nênî)

Şaş *Rast*
Ma gereka mewendiyênî Ma gûnî/gereka nîwendênî (Okuma-
malydık)
Şima gereka meamênî Şima gûnî/gereka nîûmênî (Gelme-
meliydiniz)
Mewûnîn! (Okumayın!)
Wa nîwûnî! (Okumasınlar!)
Mêyrîn! (Gelmeyin!)
Wa nîyêrî! (Gelmesinler!)

IV) Nê demî û raweyî (kipler) nuşteyanê Seyîdxanî de çin î:

1) Formê Dîyinê Demê Ameyoxî (Gelecek Zaman)

Fekê Çewlîgî de no şeklê demê ameyoxî zî esto:

a) Karo transîtîf (geçişli fiil)

Wendiş

Pozîtîf *Negatîf*

Ez g' (4) (go, ko) biwûnî/oku-
yacağım Ez go nîwûnî/okumayacağım
Ti go biwûnî/okuyacaksın Ti go nîwûnî/okumayacaksın
Wi (aw) go biwûnî/okuyacak Wi (aw) go nîwûnî/okumayacak
Ya (aya) go biwûnî/okuyacak Ya (aya) go nîwûnî/okumayacak
Ma go biwûnî/okuyacağız Ma go nîwûnî/okumayacağız
Şima go biwûnî/okuyacaksınız Şima go nîwûnî/okumayacaksınız
Yi (ay) go biwûnî/okuyacaklar Yi (ay) go nîwûnî/okumayacaklar

4. Qalkerdîş de herfê “o” kuwena. Nimûne: ti g' bîyêrî, ya g' nîyorû, ma g' bîyeri.

b) Karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

Ûmeyîş (Ameyîş)

Pozîtîf *Negatîf*

Ez g' (6) (go, ko) bîyêrî (bê-

rî)/geleceğim Ez go nîyêrî/gelmeyeceğim

Ti go bîyêrî/geleceksin Ti go nîyêrî/gelmeyeceksin

Wi (aw) go bîyorû/gelecek Wi (aw) go nîyorû (n)/gelmeyecek

Ya (aya) go bîyorû/gelecek Ya (aya) go nîyorû (m)/gelmeyecek

Ma go bîyeri/geleceğiz Ma go nîyeri/gelmeyeceğiz

Şima go bîyêrî/geleceksiniz Şima go nîyêrî/gelmeyeceksiniz

Yi (ay) go bîyêrî/gelecekler Yi (ay) go nîyêrî/gelmeyecekler

2) Demo Vîyarteyo Nîyetin (Sanal Geçmiş Zaman, Gelecek Zamanın Hikayesi)

a) Karo transîtîf (geçişli fiil)

Pozîtîf *Negatîf*

Mi go (6) (ko) biwendênî/oku-

yacaktım Mi go (ko) nîwendênî/okumayacaktım

Tu go biwendênî/okuyacaktın Tu go nîwendênî/okumayacaktın

Yi (ay) go biwendênî/okuyacaktı Yi go nîwendênî (n)/okumayacaktı

Yê (ayê) go biwendênî/okuyacaktı... Yê go nîwendênî (m)/okumayacaktı

Ma go biwendênî/okuyacaktık Ma go nîwendênî/okumayacaktık

Şima go biwendênî/okuyacaktınız .. Şima go nîwendênî/okumayacaktınız

Yin (ayın) go biwendênî/okuyacaktılar

..... Yin go nîwendênî/okumayacaktılar

5. Qalkerdiş de herfê “o” kuwena.

6. Qalkerdiş de herfê “o” kuwena. Nimûne: mi g' biwendênî, tu g' biwendênî, yê g' biwendênî.

b) Karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

Pozîtîf *Negatîf*

Ez go (7) biûmênî/gelecektim Ez go nûmênî/gelmeyecektim
 Ti go biûmênî/gelecektin Ti go nûmênî/gelmeyecektin
 Wi go biûmênî/gelecekti Wi go nûmênî (n)/gelmeyecekti
 Ya go biûmênî/gelecekti Ya go nûmênî (m)/gelmeyecekti
 Ma go biûmênî/gelecektik Ma go nûmênî/gelmeyecektik
 Şima go biûmênî/gelecektiniz Şima go nûmênî/gelmeyecektiniz
 Yi go biûmênî/gelecektiler Yi go nûmênî/gelmeyecektiler

3) Raweya Şertî (Dilek-Şart Kipinin Hikayesi)

a) Karo transîtîf (geçişli fiil)

Pozîtîf *Negatîf*

Mi biwendênî/okusaydım Mi nîwendênî/okumasaydım
 Tu biwendênî/okusaydın Tu nîwendênî/okumasaydın
 Yi (ay) biwendênî/okusaydı Yi (ay) nîwendênî/okumasaydı
 Yê (ayê) biwendênî/okusaydı Yê (ayê) nîwendênî/okumasaydı
 Ma biwendênî/okusaydık Ma nîwendênî/okumasaydık
 Şima biwendênî/okusaydınız Şima nîwendênî/okumasaydınız
 Yin (ayin) biwendênî/okusaydılar Yin (ayin) nîwendênî/okumasaydılar

b) Karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

Pozîtîf *Negatîf*

Ez biûmênî/gelseydım Ez nûmênî/gelmeseydım
 Ti biûmênî/gelseydın Ti nûmênî/gelmeseydın
 Wi (aw) biûmênî/gelseydi Wi (aw) nûmênî (n)/gelmeseydi
 Ya (aya) biûmênî/gelseydi Ya (aya) nûmênî (m)/gelmeseydi
 Ma biûmênî/gelseydık Ma nûmênî/gelmeseydık
 Şima biûmênî/gelseydınız Şima nûmênî/gelmeseydınız
 Yi (ay) biûmênî/gelseydiler Yi (ay) nûmênî/gelmeseydiler

7. Qalkerdîş de herfê “o” kuwena. Nimûne: Ez g’ biûmênî, ti g’ biûmênî, wi g’ biûmênî.

4) Raweya Waştîşî (İstek Kipi)

a) Karo transîtîf (geçişli fiil)

Pozîtîf *Negatîf*

Ez biwûnî/okuyayım	Ez nîwûnî/okumayayım
Ti biwûnî/okuyasın	Ti nîwûnî/okumayasın
Wi (aw) biwûnû (n)/okuya	Wi (aw) nîwûnû(n)/okumaya
Ya (aya) biwûnû (m)/okuya	Ya (aya) nîwûnû (m)/okumaya
Ma biwûn/okuyalım	Ma nîwûn/okumayalım
Şima biwûnî/okuyasınız	Şima nîwûnî/okumayasınız
Yi (ay) biwûnî/okuyalar	Yi (ay) nîwûnî/okumayalar

b) Karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

Pozîtîf *Negatîf*

Ez biyêrî/geleyim	Ez nîyêrî/gelmeyeyim
Ti biyêrî/gelesin	Ti nîyêrî/gelmeyesin
Wi (aw) biyorû (n)/gele	Wi (aw) nîyorû (n)/gelmeye
Ya (aya) biyorû (m)/gele	Ya (aya) nîyorû (m)/gelmeye
Ma biyeri/gelelim	Ma nîyêrî/gelmeyelim
Şima biyêrî/gelesiniz	Şima nîyêrî/gelmeyesiniz
Yi (ay) biyêrî/geleler	Yi (ay) nîyêrî/gelmeyeler

5) Raweya Fermanî (Emir Kipi)

a) Karo transîtîf (geçişli fiil)

Pozîtîf *Negatîf*

Ti biwûn!/oku!	Ti mewûn!/okuma!
Wa wi (aw) biwûn! (n)/okusun	Wa wi (aw) nîwûn! (n)/okumasın
Wa ya (aya) biwûn! (m)/okusun ..	Wa ya (aya) nîwûn!(m)/okumasın
Şima biwûnîn!/okuyun	Şima mewûnîn!/okumayın!
Wa yi (ay) biwûnî!/okusunlar!	Wa yi (ay) nîwûnî!/okumasınlar!

b) Karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

Pozîtîf *Negatîf*

Ti biyê!/gel!	Ti mêt!/gelme!
Wa wi (aw) biyorû!/gelsin	Wa wi (aw) nîyorû!/gelmesin!
Wa ya (aya) biyorû!/gelsin!	Wa ya (aya) nîyorû!/gelmesin!

Uate _____

Şima bîyêrîn!/gelin! Şima mêyrîn!/gelmeyin!

Wa yi (ay) bîyêrî!/gelsinler! Wa yi (ay) nîyêrî!/gelmesinler!

Ez hêvî kena ke no nuşte camêrdan û cinîyanê çewlîgijan teşwîq bikero ke fekê Çewlîgî ser o hîna zaf vinderî û fikr û pêşnîyazanê xo Vateyî rê binusî.

www.arsivakurd.org

Îlhamî Sertkaya:

”ZONÊ MIN XEZÎNA RUHÊ MIN O.”

Roportajkerdox: Şukrî ATÎK

Şukrî Atîk: *Keremê xo ra ti şikîna xo bida naskerdene?*

Îlhamî Sertkaya: Ez Çewlîg ra wa. Dewa ma girêdayê Azapêrte wa. Namê dewa ma Pîrcan o. Ez aca de ama dinya. Domantîya min mabênê Çewlîg, Kanîreş û Pîrcan de vêrde ra. Zaf derg mekerîne, mi enstîtuya malimîye Çewlîgî de wende û ez bîya malim (1979-80). Mi serrê Dêrsim de, dewa Kirnîge de ke girêdayî Xozatî ya, malimîye kerde. Dime ra ez nêşikîya welat de biciwîne. Naye kî derg mekerîne, ez di serrî koyan de menda û vecîya tever. 1982 ra nata ez xerîbîye der a.

- *Goreyê zanayîna mi, no kitabê şûranê to yê dîyine yo.*

- Hata nika hawt kitabê min vecîyê. Verde min tirkî nusna. Mi hîrê kitabê helbestan û ju (yew) roman ebe tirkî, ju broşur ebe yunankî (çike ez aca de di serrî menda), ju kitabê helbestan ebe kurmanckî û di kitabê helbestan kî ebe kirmanckî (zazakî) nusnê. Ebe kirmanckî no kitabê min ê didine wo. Yanî min tirkî endî senik (kêmî) kerd û ez nêwazena zaf ebe tirkî binusnî.

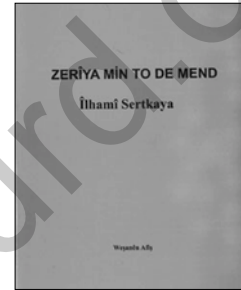
- *To zîwanê nuştişî qey çarna (tada) gelo?*

- Zonê tirkî zonê (zîwanê) min min ra girotbî. Tirkî tarîx, edebîyat û kamîya min, rastîya min min ra girotbî. Çike karê tirkî asîmîle bî. Ma zaf kî asîmîle kerdî. Ez dişmenê tirkî nîya, hama tirkî bîyo sebebê asîmîlasyonê min. Ebe zonê tirkî wazenê ke ma serê hardî ra vîndî bikerê. Coka min înkare xo, zerê xo ra, mêjûyê (mezgê) xo ra vet û ez resta rastîya xo. Na rastîye kî zon o. Çike zon, rengê edebîyatî, kulturî, tarîxî û kamîye wo. Zon ke vîndî bo, çîyêde ma nêmaneno. Ez naye çiqas vacîne kî bêzar nêbena. Yanî a roce ra nata ez ebe zonê xo nusnena.

- *Goreyê to kamcîn zîwan weş o?*

- Olwazo delal, ti se vana? Waxto ke min ebe zonê xo dest bi wendene

û nusnayene kerd, o waxt tewr min vîr ra nêşono. Seke doman mawa xo ra ebe serran cîya bîyo, sêwî mendo û rojê rastê mawa xo bîyo, henî bî. Ez na hîsa zerê xo nêşikîna şîma rê qal bikerîne. Çend dilopî hêstirî çîmê min de nê, zerê min de rişîyê. Ez bese kena zonêde bîn bimusîne, ez bese kena mavacîme franskî, flamankî qesî bikerîne hama ez tama hîsê înan nêciwîna. Ebe zonê xo qeseykerdene, yarenîye kerdene, hêrs bîyene, heredîyene tama xo esta. A tame ez qet zonanê bînan de nêşikîna bigêrîne. Tama her zonî wayîrê zonî hîs keno. Çewlîg de vatêne “Lîya willay ti gêc î, de şo gurê xu bik!” Dêrsim de vatêne ”Nê (e)ro ti bom a?” De haydê nê qesayan biçarnîme tirkî yan kî îngilîzkî, şîma a tame nêvînenê; manaya xo, giranîya xo, weşîya xo, yarenîya xo zaf nêna famkerdene. Ala ju şanike zonê ma ra biçarnê franskî yan kî tirkî, şîma a tame nêvînenê, neşikînê honday bihuyê. Cayê helbeste bêşik taybetî yo. Her qeseykerdene helbeste nîya. Seba helbestenusnayene şîma gereke çekuyan weçînê, mana bidêne ci û bikerê qalib. Helbeste, goreyê min xemilnayena zonî ya. Helbesta ke zonê ma de ama nusnayene, eke şîma biçarnê zonêde bîn, tama xo senik bena yan kî bêtam bena. Coka min ju helbesta xo de nîya vatbî:

“Ez ke merda, serê kemera mezela min de çekuyê zazakî binusnê.

Bawer bikerê ez zaf şa bena binê hardî de...

Sarê min verba huyayîşê domanan biçarnê.”

Zonê min xezîna ruhê min o. Min va, zonê her kesî her kesî rê weş o, zonê min kî min rê weş o.”

- *Seba demê ameyoxî planê to çik o gelo?*

- Bêşik kar û barê min edebîyat o. Ez helbestan ser o zêde xewetîna. Ge-ge meqaleyan nusnena. Bê nînan kî nika reya verên a ke min ebe zonê ma dest bi tîyatroyî kerdo. Çiqas zor bibo kî ez honday keyfweş a. Ez bawer kena demêde kilm de ebe komêda hevalan ma nê tîyatroyî sehneyî rê amade kenîme.

- *Qisaya toya peyêne?*

- Ez weşîya şîma wazena. Ez reyna wazena vacîne ke min kotî de kesê ke zê şîma ebe zonê ma nusnenê, qesey kenê diy, honikîyê kuna zerê min. Ez roşnvîranê ma ra kî wazena naye vacîne: Zon, zonê ma

wo. No bar, no kar, na rindîye û na kamîye yê ma yê. Seba înkari, ma kamîye û rastîya xo ra zaf dûrî mendîme. Ma rîyê xo, ruhê xo verba zonê xo biçarnîme. Zonê xo bimusîme, bidîme musnayene. Înkari û gewendê şarî wa ma meqedêno, ma înkari biçedênîme.

- *Seba nê roportajî bexudar be. Ez serkewtena to wazena.*
- Ez kî serkewtena şima wazena.

Êyê ke biwazê, şenê (bese kenê) nê kitabê Îlhamî Sertkayayî na adrese ra peyda bikerê:

Weşanaxana Afişî-Medya
Buffelstraat 68
3064 AC Rotterdam/HOLLANDA

Îlan

saradistribution.com seba taqîbkerdena medyaya kurdkî, seba peydakerdena kitab, kovar, rojname, kaset, CD û vîdeoyanê kurdkî, çî yê neweyî çî yê kehenî (bi sorankî, kirmanckî/zazakî, kurmanckî), bêrênê Înternet de *kitabxaneyê kurdkî yê Ewropa yê tewr kehenî* ra biewnîyênê (nîyadê).

Erje û eseranê xo yê kulturî baş biseveknê!

www.saradistribution.com

Tel/fax: +46 8 331229

saradistribution.com ji bo lêçûna (taqîba) li medya kurdi, ji bo peydakirina pirtûk, kovar, rojname, kasêt, CD û vîdeoyên kurdi, çî yê nuh û çî jî kevin (bi soranî, kirmancî/zazakî, kurmancî), fermo werin li Înternetê serdanekê li *kevintirîn pirtûkxaneya kurdi ya li Ewrûpayê bikin.*

Nirx û berhemên xwe yê çandî baş biparêzin!

www.saradistribution.com

Tel/fax: +46 8 331229

VATEYANÊ FOLKLORÎKAN Ê HETÊ LICÊ RA TAYÊ NIMÛNEYÎ

Arêkerdoxe: **Yekta LEZGÎN**

I- Nê vateyê cêrênî, seba ke keyfê tutan (gedeyan, domanan) bêro vajîyênê yan zî tutî bi xo vanê:

1

Ha meşkê, do meşkê.
Ha meşkê, do meşkê.

Meşkê ma meşkê tûşke,
Bêwar a qinewişke.

Mi şawa, to şawa,
Kutka meşke dirnawa.

Do nanî yo, rûn ça wo?
Pisîngan rûn remnawo.

Kutikbabî ez kuwawa,
Misaşî mi de şiknawa.

2

Qid, qid, qidîs.
Ma hakî kerdî telîs,
Verê xo şa Bedlîs.

3

Leng o, leng o,
Herê m' leng o,
Kuçe teng o,
Barê m' veng o.

4

Rûştö, rûştö ⁽¹⁾,
 Quncik rûştö ⁽²⁾.
 Qeleme dest de,
 Cihêz nuştö.

5

Zerence vana:
 “Qaqibo, qaqibo, pirêze!
 Ez hakan kena bi rêze,
 Zîrçê mi seydwanan rê kelawe!” ⁽³⁾

6

Kolî, kolî, hezazê
 Hakî bin de gilyaz ê.

Vamêran vile kerdo
 Pîre rê kul û derd o.

Şarê ma, Şemamê ma
 Zamê ma, xulamê ma.

Şarî Şeme berde
 Di Sîwanî ser de.

Sîwan giran o
 Textê xatûnan o.

Cim’etê xortan o
 Nişaney keynan o.

Kal Heyder gawan o
 Pistin pirrê nan o.

-
1. **rûştö**: ronîştö/rûnîştö, niştö ro/niştö rû
 2. **quncik rûştö**: quncik de ronîştö/rûnîştö, kuncik/kuj de niştö ro/niştö rû
 3. Hetê Gêlî de vajêno.

Pîrê, ti ana meke!
Ga w golikan teber ke.

7

Gawo qîro, leze ke!
Çap û nîm bezre erd ke,
Nefeqê tûtan deke.

II-Wexto ke sereyê tutanê qijekan (hurdîyan, şenikan) şuwenê, nê vateyanê cêrênan vanê:

1

Oxêşik o
Pirrpişik o
Hew firîk o
Zama dîk o ⁽⁴⁾.

2

Oxêşek
Perrpêşek
Saetweşek
Emirdergek ⁽⁵⁾.

3

Erd awe bigîro,
Ti gan û goşt bigîrê ⁽⁶⁾.

III-Wexto ke sanikan (estanekan) vanê, sere de nê vateyan vanê:

1

Vîstanikê vîstanberê
Manga bora rêxekerê
Çok şa qîram
Rêxe verda dindananê kamî?
Verda dindananê ... ⁽⁷⁾

4. No varyant hetê Licê de vajîyêno

5. No varyant hetê Çewlîgî de vajîyêno.

6. No varyant hetê Gêlî de vajîyêno.

7. Fekê kamcîn tutî akerde mendo, tîya de nameyê ey/aye vajîyêno. Mavajî “Verda dindananê Hesênî.” Loma (cuwe ra, coka), zafê tutan ca de destê xo nanê fekê xo ser û wişk gînê (padanê).

2

Lûyê, lûyê

Palegûyê ⁽⁸⁾

Dimsekuyê ⁽⁹⁾

Haver ⁽¹⁰⁾ da

Naver da

Tirre eşte

Fise eşte

Şîy deşte

Û amîye

Di pîyazî

Qine ra eştî

Day serê topikê zinca kamî ro?

Day serê topikê zinca ... ⁽¹¹⁾ ro.

IV-Têverşanayîşî:

1

[Lajek vano:]

Zerrê min û zerrê kare ⁽¹²⁾

Kare werdo mûmê ⁽¹³⁾ dare

Zerrê m' kewta to keyneka kibare.

2

[Lajek vano:]

Zerrê min û zerrê kerge

Kerge werdo vaşê merge

Zerrê m' kewta to keyneka gilederge.

8. **pale**: karker, rençber; **gû**: gi (cî)

9. **dimse**: rib, mot, helawe, aqît; **kuye**: kuy, kundire

10. **haver**: wever, bover

11. Tîya de nameyê yew tutê goşdaritoxî vajîyêno. Mavajî "Day serê topikê zinca Hesênî ro."

12. **kare**: kahrîpese, keyri, kêri

13. **mûm**: xelfe (tirkî de "sürgün, filiz")

3

[Kêneke vana:]

Zerrê min û zerrê herî

Herî werda awê derî

Zerrê m' kewta to lacekê zimbêlzerî.

V-Kênayî vanê:

1

Vernî banê bawkê mi genim o

Pêy banê bawkê mi genim o

Palan giroto ser û bin o

Vernî palan kekê min o.

2

Serê banî, banê ma

Binê banî, eywanê ma.

Berdo esker kekê ma,

Bîyo hîra meydanê ma.

3

Pirdê Palî pirdo text o

Keyney amey hal û wexto

Verê lacan şaw xurbeto

Xortan xo ra nêdîyo bexto.

4

Pirdê Hecî pirdo pak o

Nêverdaw ma mirdî rakwo

Kul kê bay fesadan û şeytanan kwo

Nêverdaw zeraqê tîce ma rê akwo

5

Ma şinê Çalê Çawîşî

Şima bêrê Çalê Çawîşî

Kursîyan bîyarê ma rûşî

Şermê day to wa rabo

Ez to kîşte de rûşî.

KÊNEKE DOMAN A

Heydo KEÇANIC

Kêneke (çêneke) mêrde kerdo, doman a
Pîyê xo ra tersena, vengê xo nêvejena
Qalindê xo zaf o, bidê zern û sêman
Pîyê xo kor bone, qey kêneke roşeno?

Verê ra qayde nîya yo, roşenê kênayano
Qij a kêneke, tama peran keno
Vînenê dinya rind a, aqilê xo nîyano
Pîyê xo kor bo, qey kêneke roşeno?

”Kênaya mi doman a”, maye zaf bermena
Hene destan ra yo, xêlîye ser ro mirena
Kêneke zaf qij a, gonî ver ra dana
Pîyê xo kor bo, qey kêneke roşeno?

RÎPELÊ FIQRAYAN:

TI MÊRDE KENA?

Arêkerdax: **Firat ÇELKER**

Rojê merdimê (mordemê) nêweş keweno (kuno), venga cinîya xo dano, vano:

-Cenîkî, bê îta (tîya) ronîşe.

Cinîya ey (ci) yena nişena ro, mêrik vano:

-Kênê (çênê), ez ke rojê bimirî ti bermena (berbena)?

A vana:

-Ti çi qîsey kena? Ez senî (se) nêbermena?

Mêrik vano:

-Ma ez ke bimirî ti mêrde kena?

Vana:

-Mi va “ez bermena”, mi nêva “ez xêx a”!

ÇEKÊ KÎMYAYÎ

Arêkerdax: **Firat ÇELKER**

Verê cengê (herbê) Îraqî yê emserî, rojê rojnamegerî (gazetecî) biyê top, serekê Dewletanê Yewbîyayeyanê Amerîka George W. Bushî ra persan pers kenê, o zî cewab dano. Rojnamegeran ra yew (ju) vano:

-Birêz Bush, şima timûtim vanê “Seddam Huseynî dest de çekê kîmyayî (sîlehê kîmyasalî) estê”. Şima kotî (kure) ra zanî?

Bush bi vengêde berz cewab dano, vano:

-Ez senî (se) nêzanena? Ê çekê kîmyayî ma rotî bi (be) ey. Hîna (hona, hema) pereyê înan (dîne) nêdê, deyndar ê. Faturaya înan zî ma de esta!

TI BI PEREYANÊ ZAFAN SE KENÎ?

Arêkerdax: **Firat ÇELKER**

Rojê yew (ju) amerîkan, yew cihud (yahudî), yew tirk û yew kurd ênê têlewe (yenê têhet), yewbînî (jubînî) ra pers kenê vanê:

-Eke zaf (xeylê) pereyî to dest kewê, ti bi nê pereyan se kenî/kena?

Amerikan vano:

-Ez erd de yew (ju) xêze ancena. Şona xêze ser û pereyan erzena hewa. Pereyê ke kewtî (ginayî) xêze ser, ez dana şarî, ê bînî ê min ê.

Cihud vano:

-Ez yew dayîre ancena. Kewena (kuna) werteyê dayîreyî û pereyan erzena hewa. Pereyê ke kewtî (ginayî) zereyê dayîreyî, wa şarî rê bê, ê bînî ê min ê.

Tirk vano:

-Ez pereyanê xo bi (hebe) lastik pêt girê dana û erzena hewa. Eke înan (ci) ra çiyê xelisîya ra û cîya bi, wa şarî rê bo, ê bînî ê min ê.

Kurd vano:

-Gelê birayan! Ez pereyanê xo kena (dekena) lepê (lapa) xo, lepê xo kena ya (akena); eke çiyê şarî ra vêşî (zîyade) mend wa mi rê bo.

EZ ZÎ LEZBÎYEN A

Arêkerdax: **Turgut ERSOY**

Rojê unîversîte de yew telebeyo dewij yew kêneke vînen. Na kêneke zaf weş bi ey şona, wazeno ke aye reyde embazîye bikero. Naye ra şono kêneke het û aye ra vano:

-Ez wazeno to reyde embazîye bikero.

Kêneke vana:

-"Olmaz." (Nêbeno.)

Lajek vano:

-Çi rê nêbeno?

Kêneke vana:

-Ez lezbîyen a.

Lajek, semedo ke manaya "lezbîyen"î nêzano, biney (tenê, tikê) fikirîyêno, dima kêneke ra vano:

-Lezbîyen çi yo?

Kêneke vana:

-Yanî ez kênekan ra hes kena.

Lajek zî vano:

-Eke wina yo ez zî lezbîyen a, xora ez zî kênekan ra hes kena.

ÎDYOMÊ MA-IV

Roşan LEZGÎN

A

A ke Homayî kerda, betal nêbena: No vate seba xoteselîkerdişî vajîyêno. Yanî, ma çiqas tedbîr bigîrin, ma senî zî bikerin, peynî de ko sey Homayî bo.

a linge bîyayîş: a game/lehza bîyayîş

A linge bî, ez nêresayêne ci, dest ra şîyê.

Adir vareno: 1-Zaf germ o. 2-Çî zaf-zaf vaye yo. 3-Pêrodayîşo yan zî cengo giran o.

adir varnayîş: 1-çî zaf-zaf vaye rotiş 2-Pêrodayîşo yan zî ceng de ca dişmenî ro teng kerdiş. Firsetê çimakerdişî nêdayîş dişmen yan zî reqîbê xo. 3-zaf hêrs bîyayîş

Afirra/arra gamêşan bîya wareyê mêşan: 1-No vate seba cayê ke verê cu şên bîyo û dima ra xirabe bîyo, yan zî seba keyeyê maldarê (pêtê) ke dima ra feqîr û peregende mendo vajîyêno. 2-Cayo ke verê cu wareyê/cayê camêrdan bi la nika merdimê teresî/bêrûmetî/eşteyî tede manenê.

ahd û wehd kerdiş: 1-soz dayîş, seba sozê xo sond wendiş, sond werdiş 2-tewbe kerdiş 3-nezr/nîyaz kerdiş

antiş zerrîya xo/antiş xo zerrî: zereyê xo de aciz bîyayîş; kîne girewtiş, xo pîze kerdiş, xo pîze nayîş

Ma biney Rizgê de yarî kerdî la ey xeberê ma *antê xo zerrî.*

aqil dayîş: şîretî kerdiş, rayîr nawitiş/musnayîş/nîşan dayîş

aqil girewtiş: 1-bi aqil bîyayîş 2-bi mentiq weriştîş-roniştîş/heraket kerdiş 3-tecrube ra derse girewtiş/derse hewa nayîş

aqil pira resnayîş: tefekkur kerdiş; hayî ro çîyêk bîyayîş; fam kerdiş

aqil sere de nêverdayîş/aqil sere ra vetiş: 1-bi zafqiseykerdiş heşê yewî berdiş, sereyê yewî berdiş, sereyê yewî teqnayîş; xirecir kerdiş 2-seba bîyayîş yan zî nêbîyayîşê çîyêk zaf israr kerdiş

Asin caweno paxir rokeno: 1-Goş şîretan ra nêkeweno, heddê xo nêzano û nerehetî keno. 2-zaf xurt o, şeno (bese keno) heme çî bikero 3-zaf bi qewetê xo bawer o û çimsûrî keno

Asin weno paxir virêceno: b. Asin caweno paxir rokeno.

Astarê/estarê ... rîyê ... ra vayêrî yo: 1-Çîyo esasî erjantirê edawatanê/cîhazanê xo yo. 2-Çîyê/karê esasî ra pey teşqele û zehmetîyî zaf ê.

aşman ra, serran ra reyêk: nadîren, zaf kêmi, ge-ge, ge-gane

awa ... vetiş: 1-zaf kutiş/kuwayîş, hintika ... vetiş 2-hencitiş, esirnayîş/esernayîş

awan bîyayîş: 1-şên bîyayîş; însanî tede ciwîyayîş 2-virazîyayîş

B

balê merdimî giran bîyayîş: hafiza û dîqetê merdimî giran xebitîyayîş; venijîyayîş/veneki kerdi_; wexerîyayîş (mexmûr bîyayî_)

balê merdimî sivik/şenik bîyayîş: hafiza û dîqetê merdimî teze bîyayîş; wexerîyayîşî xo ser ra weşênayîş/wedaritiş

Bar bes nîyo, serbar zî nanê ro ser: Karo ke keno bes o, ancax bişîyo/bieşko endêk bikero la ey zêde gurênenê. Hêzê ... ra zafêr xebitnenê.

barê ... giran bîyayîş: berpirsîyarî yan zî kar/gureyê ... vêşî/zaf bîyayîş

barê ... şenik/sivik bîyayîş: berpirsîyarî yan zî kar/gureyê ... kêmi/ tay bîyayîş.

barê ... qelibîyayîş: rewşa başe ra dekwetiş rewşa xirabe, çepşîyayîşê kar û gureyî; perîşan bîyayîş

bazarê xo ra xeyr dîyayîş: tawiranê xo ra, hereketanê xo ra kar/fayde dîyayîş

Bazarê xo ra xeyr bivîne!: Eke ti tenya goreyê keyfê xo, zanayîşê xo wardenê-roşenê/heraket kenê, berpirsîyarîya to zî to mil de ya.

Bekir o, şekir o; kam bikero, kam dekeroy?: 1-Xora şo-bê tenya yew ten o, kar zîyade yo; ganî/gerek vêşî merdimî bibê. 2-Werd yan zî mesref bi zor qîmê yew tenî keno, hîna zaf merdiman rê nêvejeno.

bela herînayîş/erînayîş: xo rê bela peyda kerdiş, bi destê xo dekwetiş mîyanê belayî

ber girewtiş: meywe/fêki/semere dayîş, faydeyê xo nawitiş/musnayîş

Ber ra kenî teber, lojine ra yeno zerre: Ma çende wazenê ma ra dûrî bibo, ma ey ra bixelisî zî nêşermayeno, bêar o, reyna yeno ma het.

ber ra nêameyîş zere/ber ra zere nêameyîş: zaf derg/qelew/xurt bîyayîş; baleban

ber ro ... akerdîş/ber piro akerdîş: zîyaret kerdiş, xatirê ... pers kerdiş

ber ro ... nêakerdîş/ber piro nêakerdîş: zîyaret nêkerdiş, xatirê ... pers nêkerdiş

berdiş sere: b. **berdiş serî**

berdiş serî: tamam kerdiş, qedênayîş

bextê ... sîya bîyayîş: xo ra roje nêdiyayîş, tim rewşêka xirabe de bîyayîş; bêşans/bêsiûd/bêtalih bîyayîş

bê pişike bîyayîş: zarteqaye bîyayîş, tersok bîyayîş, bêcesaret bîyayîş, weqefiyaye bîyayîş

bê ser û ber bîyayîş: bêduzen bîyayîş, bêistîqrar bîyayîş, teşqeleyin bîyayîş, têmîyankewte bîyayîş, têmîyanşaye bîyayîş

bê sere û bê bin bîyayîş: zaf hera/derg/berz yan zî zaf xişn/pîl/gird bîyayîş

bi cinan kewtiş: b. **cinîkewtiş**

bi çimê bazarî ewnîyayîş: 1-bi nîyetê herînayîşî/erînayîşî ewnîyayîş 2-bi amacêk/nîyetêk ewnîyayîş; bi baldarî/dîqet sehnayîş/ewnîyayîş/fesernayîş 3-eleqedar bîyayîş

bi engîştan nawitiş/musnayîş/nîşan dayîş: 1-merdimo zaf maqul bîyayîş, mustesna/erjaye/mahir bîyayîş; merdimo nimûne bîyayîş 2-zaf kêmi bîyayîş, nadir bîyayîş

bi fekê xo dekewtiş: 1-ro xo nayîş, îtîraf kerdiş 2-bi qiseykerdişê xo xeta/xeletî/şaşî kerdiş

bi fekê xo nêşinayîş/nêeşkayîş: 1-ziwanê/xeberîdayîşê xo kontrol nêkerdiş, vêşî/zêde û eletewş qisey kerdiş 2-çiyê xo de nêvindarnayîş/nêedilnayîş, feksist bîyayîş 3-cayo ke zirar/tehlîke tede bibo zî rastîye vatiş, xo kontrol nêkerdiş û herbî qalî kerdiş, seba çiyêk/kesêk rastîye nênimitiş û vatiş, bi fekê xo nêşinayîş, fekê xo nêşinayîş

bi mîza xo rîyê xo şutiş: zaf bêedeb/bêterbîye/bêheya bîyayîş, nêşermayîş, her tewir bêedebî kerdiş

bi sere kewtiş (kewtiş ... sere): 1-bawer kerdiş, qebl kerdiş, rast diyayîş 2-mumkun diyayîş, se ihtîmal qebl kerdiş

Kuno min sere. (Beno ke wina bibo. Mumkun o ke wina bo. İhtîmal esto ke wina bibo.)

bi sere nêkewtiş: 1-bawer nêkerdiş; qebl nêkerdiş 2-mumkun nêdiyayîş, se ihtîmal qebl nêkerdiş

bi şit û şekir wey/weye kerdiş: zaf baş/weş/hol wey kerdiş, baş miqat/qayît kerdiş; nazenîn wey kerdiş

bi xo hesîyayîş: 1-balix bîyayîş 2-hayî ro xisarê/birîna/kêmaneyê xo bîyayîş 3-çimî abîyayîş, hayî ro rewşa xo bîyayîş 4-xo aqilîyayîş, fam kerdiş, ferq kerdiş

bi ziwanê xo nêşînayîş/nêşkayîş: b. bi fekê xo nêşînayîş/nêşkayîş

Bide bi destan, bigêre bi lingan!: Deyn bide û dima ra şo dima bigêre ke ti deynê xo bigîrî! Çiyêkê xo, hacetêka xo emanet bide û peyê cû seba ke emanetgîrewtoxî pey de nêarda wexto ke to rê lazim bibo şo dima bigêre ke ti pey de bigîrî!

Bike goşare û goşê xo wa/ra ke!: Xo vîr ra meke, wa tim vîrê to de bo. Naye/ayê ra derse bigîre, wa to rê bibo şîret, bibo îbret.

bin hî bîyayîş (Seke binê to zî hî bo!): suçdar bîyayîş, wayîrê suçî bîyayîş, tede xetayêk bîyayîş

bin pa wa çin bîyayîş: bin ra zûre bîyayîş, yewrayî zûre bîyayîş, bêeslbîyayîşê qale/qisa/xebere

bincil kerdiş: pel ser nayîş, mesele nimitîş, dayîş kîşte/kîşte dayîş

bineyke/binêk çimê xo pêser nayîş: bineyke/tikê hewn ra şîyayîş, bineyke xuw de şîyayîş, qederêk çimê xo germin kerdiş

binê linganê xo liştîş: 1-tu çiyê werdişî çin bîyayîş 2-çiyêk bidest nêkewtiş, hewa gîrewtiş

binê linganê ... lûfik kerdiş: 1-yew tehisnayîş/şeqitnayîş mîyanê karêkê xirabî, yew devistiş mîyanê xeta; seba karê menfî tehrîk kerdiş 2-bi hîle û fitneyîye gure yan zî mewqîyê yewî ey dest ra vetiş

binê rayîrî kewtiş: dekwetiş rewşa xirabe, perîşan bîyayîş

binê xebere de çiyê bîyayîş: 1-sergîrewtabîyayîşê xebere/qisa/qale, manadar bîyayîşê xebere 2-bi xeberêk çiyêna qest kerdiş yan zî mesajêna dayîş, îma kerdiş

binê ... kewtiş: bi qiseyanê weşan yew xapênayîş, seba îqnakerdişî yewî rê zaf vatiş; xebere ey/aye ra teber kerdiş; rayîr ra vetiş

birîna ... tezîye/teza bîyayîş: janî/derdî/meseleyî ser de hema zaf wext nêvîyartiş; hema newebîyayîşê janî/derdî/meseleyî, hema vîrdebîyayîşê jan/derd/meseleyî

Birîna ma teza bî. (Hema/hîna mesele vîrê ma de bî.)

birîna ... tezîye/teza kerdiş: jan/derd/keder/hesrete/bêrîya ... ardiş vîr

To birînê min kerdî teze. (To derdê min ardî vîrê min. To derdê min têwday)

boya şitî fek ra ameyîş: hema/hîna naşî yan zî doman/tut/gede bîyayîş

boya xo verra dayîş: 1-arisayîş, îstîrehet kerdiş 2-zehmetîye ra reyayîş/xelisîyayîş/filitîyayîş

EZ ZÎ ÎNSAN O

Abdulguttalîp KOÇ

Ez qey amû na dinya, cîgerê mi bîya vila
Eger ez feqîr amû na dinya, sucî min o?
Eger ez esmer amû na dinya, sucî min o?
Eger ez cîngane amû na dinya, sucî min o?
Eger ez memleket ra macîr kerdo, sucî min o?
Ez zî însan o, ez zî însan o, ez zî însan o!

Ez kamca şîrî, dinya mi rî teng a
Mîyanî qelebalixî de dinya mi rî veng a
Wexto ke ez vacî “ez yew kird a“
Vanî „ti ma ra nîy, ma ra şo wet a“
Ez qey amû na dinya, cîgerê mi bîya vila
Ez zî însan o, ez zî însan o, ez zî însan o!

Zerrîya mi veşena, cîgerê mi helîyena, ez nizanû
Xeyalî mi benî vila, ruhî mi benû teng, ez nizanû
Meger kî na xerîbey a, na hesretey a, ez nizanû
Hesretê welatî ya, hesretê eqreban a, ez nizanû
Ez qey amû na dinya, cîgerê mi bîya vila
Ez zî însan o, ez zî însan o, ez zî însan o!

No çi xirs o, no çi veng o, no çi pers o?
Atom, fuze, sîleho bîyolojîk, no çi ters o?
Ma pêro însan î, însan amey dinya
Wexto ke ma biwazim, pêrone rê bes a na dinya
Ez qey amû na dinya, cîgerê mi bîya vila
Ez zî însan o, ez zî însan o, ez zî însan o!

10.02.2003

FÎHRÎSTÊ VATEYÎ (HÛMARE: 1-20)

No fihrist goreyê nameyanê nuştoxan (yazarlar) rêz biyo. Her nuştoxî / nuştoxe dima nameyê nuşteyanê (yazılar) ey / aye, her nuşteyî dima zî numreyê hûmara (sayı) kovara Vateyî û rîpelê esto. Mavajî ke 2/26 (yanî hûmara 2. a kovara Vateyî de, rîpelê 26.).

	hûmare/rîpel
Abdulguttalîp Koç	
Ey Welato Delal	2/26
Dormarê Palî ra Hîre Dêrî	3/76
Abdulguttalîp Koçî ra Çend Şîrî	5/71
Xûnima Min a	6/64
Vilik	16/96
Ez İnsan o	20/113
Akman	
Bunda Sûç û Guna Mi Çi ye?	4/96
Alî Adir	
Şima rê Silayî ya	19/109
Alî Heyder Sever	
Dêrsimî Ser o	2/76
Raya Estemolî Ser o	3/70
Nalîne	4/61
Va Bo	5/65
Ê Min û Karaoxlanî	10/64
Raya Almanya	11/83
“Canî Canî”	15/84
Alî Riza Bîlgîlî	
Şuyaniya Mordemê Koseyî	14/73
Alîheyderê Aliyê Silêmanê Xerzî	
Gula Mi	7/79

Aydin Bîngol

Sozdar: "Ez Wazena Kirmanckî kî Zê Lehçeyanê Bînan

Raver Şoro"	13/35
Kayanê Domanan ra: Goge	18/80
Kayanê Domanan ra: Do-do	19/43

Bavê Roza

Qeçek	15/70

Bîrgule

«Vate»yî Ser o Kombîyayîş	2/92

C. Zerduşt Pîranij

Canê û Lajê Lengi	10/37
Azadî	13/60
Mehemedê Mehmudî	14/88
"Derdê Ma Zî O yo Ke Ganîmendîşê Na Lehçe de Wa Tenê Faydeyê Ma Bibo"	17/6
"Adirî Ez Nimnena"	19/73

Celadet Alî Bedîrxan

Ferhenga Kurdî (Kurmancî)-Frensî ...I /95, 2/101, 3/119, 4/104, 5/94, 6/82, 7/ 97, 8/88, 9/90, 10/84, 11/106, 12/90, 13/106, 14/107, 15/105, 16/106, 17/107, 18/ 123	

Cemîl Gundogan

Tayê Problemê Standardîzekerdena Ziwanê Kurdkî	1/69
Kovara Vateyî û Têkiliya Lehçeyanê Kurdkî Ser o	4/49

Cemîl Oguz

Malmîsanijî Va	16/70
Boranê Ma	18/104

Çeko

Rojên bi Rûmet û Ziqnawitî	1/28

Dengbêj û Şahîrêde Hêca: Dewrêş Baba	3/4
Loke û Her	5/78
Çuçike	9/63
Axayê Kuzike	9/65
Cem û Cemat	11/43
Dîk û Kokim	12/63
Xone û Merre	13/64
Şive	14/8

Çend Rojnameyanê Fransî û Îngilîzî de

Xoverrodayîşê Dêrsimî	3/114, 4/100, 5/108

Daîmî Bektaş

Bîzde Gaz Kovikî Yoktur Hama Kovikê Gazî Esto	7/91
Sen Keçî Olsan!	7/92
Xizirê Pirdê Surî	11/92
Ti Merda Ya?	11/93
Gaz Esto?	13/97
Şertê Misilmanîye	13/97

Dengbêj Serdar: "To Ke Xo Nas Nêkerd Kes Qîymet To Nêdano"	4/32

Denîz Gunduz

Piro de Ma Piro Dîme	6/57
Şanike	12/49
Denîz Gunduzî ra Di Şûrî	14/21
Ferhengê Mesut Ozcanî Ser a	20/54

Derheqê Kirmanckî (Kirdkî) de Kombîyayîşê Hîrêyine	2/5
Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Çarine	4/4
Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Pancine	5/4
Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Şeşine	9/4
Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Hewtine	11/6
Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Heştine	13/5
Deheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Newine	15/4

Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Desine	18/4
Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Yewendesine	20/4
Dewij Şiyar	
Hirç û Pirç	14/105
Doxanê Çêrmûge	
Doxanê Çêrmûge ra Di Şiîrî	13/40
E. Erdoxan	
Qurbanê Selxvanan	7/81
Ehmedê Dirihî	
Nameyê Mewqîyanê Dewa Mi	20/80
Erdal Er	
Birayêna Herî û Devî	5/67
Erkan Çewlîgij	
Dilberê	17/88
Feteh Kuriş	
Welatê Min	14/96
Firat Çelker	
Ezraîl, Amerîkan, Tirk û Kurd	4/95
Zon	4/77
Firat Çelkerî ra Şiîrî	6/42, 7/46, 12/87, 13/73
Lajê Mi Berd	8/16
Xorto Şoreşger	8/85
Çend Vateyê Verênan û Mertalî	9/69
Vateyê Verênan	14/37, 16/81, 17/49, 19/75, 20/87
Dewij û Dizdî	14/97
Culika Mi kî Goş Nana Ser!	15/88
Naye Bere Jûyêde Bîne Bîya!	15/88

Wî Ame!	15/89
Ma Gîngim de Nêbîme, Gîngim Zerrê Ma de Bî	16/31
Rîpelê Fîqrayan: Çend Fîqrayî	17/86
Heskerdiş Bivîne	18/103
Ti Mêrde Kena?	20/106
Çekê Kîmyayî	20/106
Ti Bi Pereyanê Zafan Se Kenî?	20/106
Fotografê Seyîd Rizayî û Tayê Dêrsimijan (1937)	10/89
Gawanê Kurdîstanî	
Hîrê Şîrî	4/75
Gawanê Kurdistanî ra Hîrê Şîrî	5/34
Kurdîstan	7/55
Dewanê Palîyî ra Di Deyîrî	10/35
Gawanê Welatî	
Gawanê Welatî ra Şîrî	16/103
Welat Vonû	17/106
Qey Birarey Ona ya?	19/98
Giran Kizil	
Rîpelê Fîqrayan	12/85
Welatê Ma Toz-duman o	15/93
Hacî Xoca Muhemmed Elî Ozturk	
Heketey Yûsuf û Zelîxa	18/67
Weqay Kerbelay	19/57
Hamdî Ozyûrt	
Vîrê Sedefa Welê Bazare ra	9/32, 10/42
Vatîşê Bêvateyî	11/4, 13/34, 14/36, 15/68, 16/79, 17/26, 19/102
Mi Bikişê, Sîyayê Mi Girê De	20/77

Harun Turgut

Veng, Pyec, Zimmeyîş ra Nome û Fîl 1/41

Haydar Diljen

Nuştox, Zivan û Şexsîyeto Neteweyî 1/64

Programandê Partîyandê Kurdan di Persa Ziwani 4/19

Eke Kurdî Pê Fam Nêkenê, Şima Çirê Kurdkî Qedexe Kenê? 6/37

Unîversîteya Uppsala de Dersê Kirmanckî (Zazakî) 20/70

Hesenî Giran

Dîyarbekir de Rojê Mamostayanê Dinya 19/107

Heydo Keçanic

Welat 9/79

Dêrsim 9/80

Almanya 10/66

Bêriye 12/78

Heydo Keçanicî ra Şîrî 13/92, 14/85, 15/97, 16/58

Warê Dîyarî 17/15

Ha Bêrê 18/106

Ha Wurze 19/90

Kêneke Doman a 20/105

Hişyar Pîran

"Metersi, Kê Pey Kutîş Çi Nêbenî" 12/4

"Yan Terk Bike Yan Zî Şo Esker" 13/42

Ez û Yeşîl Helikoptere de 14/10

Hîkmet Çalagan

Cêrayîş 14/92

Huseyîn Gunduz

Şartê Paşay 13/75

Huseyîn Kahraman

Şanika Şîni 5/62

Huseyîn Karakaş

Xewf	19/29
Wayîrê Hênîyê Mamedî	20/73

Huseyîn Kizilarıslan

Lawuka "Erê Çên Çenê" û Sa Heyder	2/93
Lawuka Xelîl Begî	3/94

Hûmanê Çıyan

Çond Vatê Derheq Kurdon Almanya di	1/58

IKK

Raya Pêroyîye rê	17/89

J. Îhsan Espar

Beyi Se Bena?	2/77, 3/50, 4/79
Gulê Meltîni	6/14
J. Îhsan Esparî ra Şîrî	7/33
Derheqê "Boya Welatî" de	8/73
Bi Kilmîye	11/86
Romanêko Newe: Kilama Pepûgî	12/66
Ferhengêko Newe	15/55
Kitaban ra: Kitabê Neweyî	17/42
Çapa Dîyina Hotay Serra Usivê Qurzkizî	19/91

Jêhatî Zengelan

Xal Mehmed	15/58
Vengbûrek	16/82
Şah Îsmayîl	17/57

Kazim Temurlenk

Game be Game	1/49
Meleka Memedê Xidê Rey: «Qe Diramê Ci ra Nêmend»	2/40

Kemal Unal

Sanika Pasay û Hîrê Lazonê Xo	3/85
Di Birayê Zurekerî	5/106
Ti Ke Asmênê Hotîne ra wa	5/81
”Mi To rê Hewnê Dîyo”	5/82

Kitabê Kirmanckî (Zazakî)... I/106, 2/128, 3/113, 5/109, 6/95, 11/111, 12/95, 16/111, 19/112

Kitabêdo newe: Lehçeya Kurdkî Zazakî	5/76
Kitabêdo newe: Lehçeya Kurdkî Gorankî	7/88

Lerzan Jandîl

Sedserra 19ine de Halê Împaratorîya Osmanîyan û

Vurîyenê Nê Demî	2/59, 4/22, 5/37
Ziwanê Kurdkî (Diyalekta Kirmanckî) de Zemîrî	8/18
Rexneyanê Mûrad Ciwanî Ser o	11/66
Kirmanckî de Nameyî	14/46

Malmîsanij

Kirmanckî (Kirdkî) de Suffiksî	1/81, 12/32
Zewajê Gulizare yo Sîya	2/95
Ferhengê Tirkî-Kirmanckî (Zazakî)	2/118, 3/95, 5/83, 6/71
Kirmanckîya (Zazakîya) Motkî û Hewêlî ra	6/16
Lehçeya Hewramkî (Gorankî) ra	7/4, 8/33
Wextêk Dîyarbekir	8/65
Kulê 38î	9/83
Belgeyêk: ”Kürd Kadınları Teali Cemiyeti Nizamnamesi”	10/72
Ver bi Etîmolojîyê Kirmanckî (Zazakî)	11/33
Salih Begê Hêneyî	11/94
Şêx Selaheddînê Şêx Seîdî û Beyatname	16/4
Çend Fotografê Kanê (Kehenê) Dêrsimijan	17/100
Madalyaya Dêrsimî	19/65

Martin van Bruinessen

Kurdîstanê Îraqî de Cematêde Qizilbaş: Şebekî 10/23

Mehmet Sabrî Aytékîn

Mehmet Sabrî Aytékînî ra Şîrî 13/78

Mehmet Uzun

Yew Şîr û Yew Antolojî 1/77

Dinya Baxçe, Her Zûn û Kultur Yew Çîçek a 2/49

Alfred Nobel û Xelata Nobelî ya Edebîyatî 4/39

Yelge 6/29

"Guîn Rişya Arî Nidiyena, Este Şikyo Piya Nidusyenû" 10/4

Mela Mehmed Elî Hunî û Edebîyato Kirdkî (Zazakî) 18/56

Weqayê Kerbelayî 19/45

Mela Kamilê Puexî

Mela Kamilê Puexî ra Şîrî 17/69

Mewlidî Nebî 19/76

Mela Muhemmedê Hezanî (Mem)

'Eqîdetu'l-Îmanî 17/28

Memed Drewş

Na Ray Raya Yeweya Ziwani ya 2/37

Wenden û Nuştena Kurdkî ser o 4/57

Memê Hilkeçikî

Derheqê Dimilkîya Aksaray de 7/35

Memo Darrêz

Dante û Tradîsyona Îdealîstan 1/24

Memo Darrêzî ra Şîrî 2/89

Zelî Boxlonî 5/53

Ma Derheqê Sadêq Hêdayetî di Cafer Cafernêjadi di Qisey Kerd 6/4

Standardîzekerdişê Kirdkî Ser o Çend Vateyî 6/66

Nuştoxîyê Kurdan û Neşrkerdişî Kitabanê Kurdkî 7/83

Mihanî Licokic

Pîr û Pisînge	2/23
Liwe û Quling	10/67
Min Va "Mast"	11/89
Sîr û Pîyanz	11/97
Her û Ga	12/72
Hera Herrîne	13/81
Pîre û Dîk	14/41
Mamo Hewêz	15/94
Birawo Aqil û Birawo Gêc	16/97
Liwe û Şêr	17/97
Mar û Citêr û Liwe	19/99

Mîkaîl Aslan

Barkerdiş	3/93
Ez Kî Waştîya Xo ra Zaf Hes Kenû	6/36

Muzafer Ceylan

Xala Qîza Awasî: "Gaxan Ke Bî, Endî Ma Zonêne Ke Zimiston Amo" .. 19/110

Mûnzûr Çem

"Roze ve Roze Pê Ma Xapit, Hata ke Ma Qir Kerdîme"	1/5
"Ez Ver va Dismenî Çok Ronênan"	2/13
Tertelê 38î ra Ma kî Bara Xo Gurete	3/35
Vilikê Verê Vare	4/66
Komara Tirkîya û Dêrsim	6/44
Hewnê Newroze	7/49
Şahan Axa	9/74
Qemer Axayê Usivan	11/38
Fekê Dêrsimî de Antişê Karan (Fîlan)	12/17
Xeca Xidirî: "Dewa Ma Kerde Xan-Xirave"	13/52
Karê Ziwan û Kulturê ma de Gamêda Newîye: ÎKK	13/100
Şaîro Namdar Sayder	14/25

Date

Di Şêrê Kurdîstanî: Alîşêr û Zerîfa	16/17, 17/20
"Nê Miletê Mezlumî Se Kerdîvî?"	19/4

Mûrad Ciwan

Nivîsa Lerzan Jandilî û Zamîrên Kirmanckî	9/55

Nevzat Gedîk

Ez Fîrarê Destê To ya	18/95
Resmê Vayî	19/86
Dinya Mina Gewre	20/79

Nîhat Elî

Sêwrega 25-30 Serran ra ver û Tanî Vîrameyinî	1/21

Nûredîn Zaza

Astare	3/79

Orhan Zoxpayij

Dewî Vînbîyayê	16/54

Osman Aytar

Wexto ki Merdim Kitabê Dr. Şivanî Waneno	1/50

Remzan Muskan

Welatê Ma	18/109

Robîn Rewşen

Şewe	1/57

Rojda

Rojda ra Di Şîrî	13/50

Roşan Lezgîn

Boya Welatî	8/58
Wisarî Meheredne	9/68

Awê Kewserî ya Areqê To	10/41
Bersiv	11/74
Destanê Xo Bieşrawe	12/83
Xozî Bîyê Zaf	14/4
Huzna	15/71
Rem	16/60
Baba	17/4
Îdyomê Ma	17/76, 18/110, 19/83, 20/108
Binê Dara Valêre de	19/20
Roşan Lezgînî Xelata Weşanxaneyê Apecî Girewte	19/17
Semînerê Kirmanckî (Zazakî)	14/99
Serdar Bedirxan	
Gelo No Hûmay Hema Zî Weş o?	7/90
Hûmay û Pêxember Çiyê Yewbînan î?	7/90
Ê A Dele Bere Yenê	7/90
To Ebi Mozik Da Mi, Ebi Ga Mi Ra Bigîre	7/91
Vateyê Verênan û Îdyomî	19/67
Serdar Roşan	
To Ma Serferaz Kerdî	6/59
Seyîdxan Kuriş	
Çend Dêrî	1/54
Nîlûfer Akbal: "Lawikî Ruhê Mi Îfade Kenê"	2/27
Xerîb û Nasîb	3/28
Çewlîgî ra Dêrî	4/62
Pî û Laj, De Ina Ray Şue Pênî, Kurri û Her	5/80
Çewlîgî ra Di Dêrî	5/90
Rêzan: "Dêngbêjê Weş a, la Mîyûnî Şarî Xwi di"	5/22
Mahmut Celayîr: "Ez Wazena Ê Cenetê Vînbîyayî Hêna Vîni"	8/4
Mektubi, Qey Merd?	9/81
"Qey Nê Welatî di Tarîx Tim Aw Ser ra Nusîyenû?"	9/87

Uate

Çewlîgî ra Di Deyîrî	10/78
Dyeb Sur	12/52
Hîrye Lacî Padişahî	13/67
Çewlîgî ra Hîrê Deyîrî (Kilamî)	13/98
Çewlîgî ra Di Deyîrî (Kilamî)	14/71
Ripelê Fıqrayan	14/101
Qilif Marî di Yew Xuert	15/100
Filît û Demîrel	16/99
Fekê Çewlîgî de Antişê Karan (Fîlan)	17/51, 18/113, 19/103
“Zerac û Xozanê”	19/96
Sînan Sutpak	
Kovara Vateyî Ser o	13/62
Sven Delblanc	
Zeynebi, Gulnari	1/60
Şakir Epozdemir	
Meseleya Seîd Elçî û Dr. Şivanî	7/56
Şêx Selaheddîn Fîrat	
Beyatname	16/10
Şukrî Atîk	
”Zonê Min Xezîna Ruhê Min o.”	20/97
Tahsîn Erîş	
Rizo Embar	13/94
Turan Tekîn	
Memed Çapan: ”Perê Tirkû Ne Werîno Ne Simîno, Axu yo”	12/9
Turgut Ersoy	
Hewno Kewe	20/83
Ez Zi Lezbîyen a	20/107

Umer Akengîn

Qula Nîrî ra	11/89
Hac Eliyê Xaçeki û Mela	12/79

W. K. Merdimîn

Çewlîgî ra Çend Îdyomî (Deyîmî)	15/76
“Mi rê Vûnî Yadin! Xelasê Şima Mi Dest ra Çinê ya!”	16/22
”Ti Heta Mîraz Kirî, Şar Patîle Dûno Pera”	17/15
Tepîşiyayîşê Şêx Şerîfî	17/84
Se Beno?	18/55
Mela Kamilê Puexî:	
“Werrekîna Inî Melay Mumtazî Biûmênî Yew Ca...”	18/82
Pê Se Kirî?	19/27
Mend û Mend	20/53
Fekê Çewlîgî de Antişê Karan (Fîlan)	20/89

Xecê

Hesretî Mi	6/27

Xezala Şarikî

Heş û Melşe	15/89
Myerik û Mîrçik	15/90
Kutekûn Ênî Dûnî Milî Tu Ver o	15/91
Ina Buelig ra Ca Menda	15/91
Kekû	16/68
Şeratkerdişî Keyney Qadî	17/91
Pali û Dêrsim ra Nameyê Tayê Vaşan	18/107
Gûlala Gulxatun	19/87
Darbanî û Heş	20/85

Yekta Lezgîn

Şerbeet!	18/97
Mertal û Lezvateyî	19/71
Vateyanê Folklorîkan ê Hetê Licê ra Tayê Nimûneyî	20/100

Yekta Lezgîn & Roşan Lezgîn

Mem (Mela Mehemed): Vanê “Şairî Sey Ecacê Pêlê Behran a...” 16/33

Yildiray Beyazgul

Serra ke Ma Tede Tewr Cayê Nêbîme 3/83

Zulfikar Tak

Meberme Markîg 5/32

WENDOXAN RA (MEKTUBÎ)

Alî Adir, Koln/Almanya 3/109, 11/103

Alî Riza Bîlgîlî, Sagmalcilar-Îstanbul 13/103

Amir Hassanpour, North York/Kanada 6/80

Bira Zordag, Erstfeld/Swîs 4/99

C. Zerduşt/Îstanbul 10/81

Denîz Gunduz, İstanbul 5/93, 11/102

Doxanê Çermûge, Semsûr (Adiyaman) 13/104

Hasan Ordukaya, Ankara 2/117

Hesenî Giran, Dîyarbekir 3/110

Heydo Keçanic, Almanya 9/82

M. Îsmâil Aslan, Bursa 11/103

Mamo Cûmî, Lille/Fransa 2/117, 2/117, 6/78

Mazlum Can, Stuttgart/Almanya 8/86

Mehmet Sabrî Aytekîn, Nördlingen/Almanya 13/105

Murat Kit, Sagmalcilar-Îstanbul 13/103

Necla Morsumbul, Îçel 2/117

Remzan Muskan, Luneburg/Almanya 5/92

Serdar Bedirxan, Dîyarbekir 2/114, 2/115, 4/97, 7/94, 7/95, 10/82

Şahîn Beyhanî, Zurîh/Swîs 3/112

T. Şahîn, Laufen/Swîs 2/117

Umer Akengîn, Tekirdag 12/88